

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**KAMU GÜVENLİĞİ VE POLİTİKALARI AÇISINDAN
BİREYSEL VE TOPLUMSAL ŞİDDETİN ETKİLERİ**

Hayriye CANBAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Ertan BEŞE

Çankırı-2025

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU GÜVENLİĞİ VE POLİTİKALARI AÇISINDAN
BİREYSEL VE TOPLUMSAL ŞİDDETİN ETKİLERİ

Hayriye CANBAZ
ORCID: 0009-0000-8098-3913

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Ertan BEŞE

ankırı-2025

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım Kamu Güvenliği ve Politikaları Açısından Bireysel ve Toplumsal Şiddetin Etkileri adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

26/06/2025

İmza

Hayriye CANBAZ

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Hayriye CANBAZ tarafından hazırlanan Kamu Güvenliği ve Politikaları Açısından Bireysel ve Toplumsal Şiddetin Etkileri başlıklı bu çalışma, 14/07/2025 Savunma Sınavı Tarihi tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oybirliği başarılı bulunarak jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Prof. Dr. Ertan BEŞE	İmza:
Üye	: Prof. Dr. Aytekin GELERİ	İmza:
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi İnci ÇOBAN İNCE	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun 02/07/2025 tarih ve 2025/27-01 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir

Prof. Dr. Ersoy YILMAZ
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Kamu Güvenliği ve Politikaları Açısından Bireysel ve Toplumsal Şiddetin Etkileri konusunda her iki şiddet türü de kamu güvenliği politikalarının şekillendirilmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu tez çalışması, şiddet olgusundan kaynaklanan güvenlik sorunlarına devletin aldığı önlemleri ve bu önlemlerin bireyin çıkarlarını gözeterek hayata geçirmesi hakkında kaleme alınmıştır.

Akademik eğitim sürecimde bilgi ve tecrübeleri ile bilimsel bakış açısı kazanmamı sağlayan Çankırı Karatekin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün kıymetli bilim insanlarına katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Çalışmam süresince karşılaşmış olduğum tüm engellerde ve zorluklarda beni motive ederek ilk günkü azmimle çalışmaya devamımı sağlayan, bu süreci başarı ile tamamlamamda büyük desteği olan, tüm araştırma sürecim boyunca değerli bilgi ve birikimlerini zaman mefhumu gözetmeksizin aktarmaktan ve paylaşmaktan bir an olsun imtina etmeyen akademik danışmanım Prof. Dr. Sn. Ertan BEŞE'ye özel olarak teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatımın her anında yanımda olan, bu çalışma yazılırken hüznüme sevincime ortak olan biricik aileme şükranlarımı sunarım.

26/06/2025

HAYRİYE CANBAZ

ÖZET

Tezin Başlığı: Kamu Güvenliği ve Politikaları Açısından Bireysel ve Toplumsal Şiddetin Etkileri

Tezin Yazarı: Hayriye CANBAZ

Danışman: Prof. Dr. Ertan BEŞE

Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Tezin Türü: Yüksek Lisans

Kabul Tarihi: 26/06/2025

Kamu güvenliği, bireylerin ve toplumların huzur içinde yaşamasını sağlayan temel bir unsurdur. Bu bağlamda, bireysel ve toplumsal şiddet, kamu güvenliğini tehdit eden önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bireysel şiddet, genellikle bir bireyin diğerine karşı gerçekleştirdiği fiziksel veya psikolojik zarar verici eylemleri kapsamaktadır. Bu tür şiddet, kurbanlarda travma, korku ve güvensizlik duyguları yaratmakta ve toplumda da benzer hissiyatların yayılmasına neden olmaktadır. Toplumsal şiddet ise etnik çatışmalar, terör saldırıları ve kitlesel protestolar gibi daha geniş çaplı ve kolektif eylemleri içermektedir. Toplumsal şiddet, kamu düzenini doğrudan etkileyerek toplumsal barışı ve istikrarı bozmaktadır, ayrıca ekonomik kayıplara ve sosyal parçalanmaya yol açmaktadır. Her iki şiddet türü de kamu güvenliği politikalarının şekillendirilmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Bireysel şiddete karşı alınacak önlemler, genellikle eğitim, farkındalık kampanyaları ve sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesini gerektirmektedir. Toplumsal şiddetin önlenmesi için ise daha kapsamlı stratejiler gerekmekte olup; bu stratejiler çoğunlukla toplumsal anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesini, adaletin sağlanmasını ve sosyal adaletin teşvik edilmesini içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Güvenliği, Bireysel Şiddet, Toplumsal Şiddet

ABSTRACT

Thesis Title: The Effects of Individual and Social Violence in terms of Public Security and Policies

Author: Hayriye CANBAZ

Supervisor: Prof. Dr. Ertan BEŞE

Department: Political Science and Public Administration

Thesis Type: Master's Thesis

Date: 26/06/2025

Public security is a fundamental element that ensures individuals and communities can live in peace. In this context, both individual and collective violence are among the key factors that threaten public safety. Individual violence typically involves physical or psychological harm inflicted by one person onto another. Such acts can result in trauma, fear, and a sense of insecurity in victims, and may also lead to the proliferation of similar feelings throughout society. Collective violence, on the other hand, encompasses larger-scale and organized actions such as ethnic conflicts, terrorist attacks, and mass protests. This form of violence can directly disrupt public order, undermine social peace and stability, and result in economic losses and social fragmentation. Both types of violence play a decisive role in shaping public safety policies. Measures to prevent individual violence generally require education, awareness campaigns, and the strengthening of social support systems. In contrast, preventing collective violence necessitates more comprehensive strategies, often involving the peaceful resolution of social conflicts, the provision of justice, and the promotion of social equity.

Keywords: Public Safety, Individual Violence, Collective Violence

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
TEZ KABUL VE ONAY.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR	x

1. GİRİŞ.....	1
----------------------	----------

2. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE	6
---	----------

2.1. Bireysel ve Toplumsal Şiddet	6
2.1.1. Fiziksel bireysel şiddet	6
2.2. Psikolojik Bireysel Şiddet.....	8
2.3. Ekonomik Bireysel Şiddet.....	10
2.4. Cinsiyete Dayalı Bireysel Şiddet.....	12
2.5. Kolektif Şiddet	14
2.5.1. Kitlesel gösteriler ve protestolar	14
2.5.2. Terörizm ve savaş.....	17
2.5.3. Sosyal medya, bilgi akışı ve kolektif şiddet dinamikleri	20
2.6. Kolektif Ruh ve Toplumsal Eylemler	21
2.7. Kitlelerin Duygu ve Ahlaklılığı.....	23
2.8. Kitlelerin Kışkırtılması.....	24
2.9. Kuramsal Bağlamda Şiddet.....	25
2.9.1. Linç ve şiddet	26
2.9.2. Bireysel ve kolektif şiddet.....	27
2.10. Sosyo-Psikolojik Perspektifte Şiddet	30
2.10.1. Engellenme-saldırganlık yaklaşımı	30
2.10.2. Kimliksizleşme yaklaşımı	32

2.10.3. Günah keçisi yaklaşımı	34
2.11. Sosyolojik Perspektifte Şiddet	36
2.11.1. İşlevselci yaklaşım, sistemli bakış yaklaşımı ve marksist yaklaşım	37
2.11.2. Pierre Bourdieu ve simgesel şiddet	38
2.11.3. Randall Collins ve şiddet tüneli	40
2.12. Linç Kültürü	41
2.13. Kamu Güvenliği: Kavramsal ve Teorik Bir Bakış	44

3. BİREYSEL VE TOPLUMSAL ŞİDDETİN NEDENLERİ VE TEHLİKELERİ.....46

3.1. Bireysel Şiddetin Nedenleri ve Tehlikeleri	46
3.1.1. Psikolojik kökenler ve bireysel eğilimler	46
3.1.2. Ekonomik etmenler ve şiddet davranışları	48
3.1.3. Sosyal ortam ve aile faktörü	49
3.1.4. Madde bağımlılığı ve şiddet	51
3.1.5. Bireysel şiddetin yarattığı riskler ve toplumsal yansımalar	52
3.2. Toplumsal Şiddetin Nedenleri ve Tehlikeleri	53
3.2.1. Sosyoekonomik kökenler ve toplumsal dinamikler	54
3.2.2. Kültürel ve kimlik temelli şiddet nedenleri	55
3.2.3. İdeolojik radikalleşme ve kolektif şiddet	56
3.2.4. Kolektif ruh, grup dinamikleri ve kitle psikolojisi	57
3.2.5. Toplumsal şiddetin kamu güvenliği açısından riskleri	59
3.3. Bireysel ve Toplumsal Şiddet Arasındaki Etkileşimler ve Ortak Risk Faktörleri	60

4. BİREYSEL VE TOPLUMSAL ŞİDDETİN KAMU GÜVENLİĞİNE ETKİLERİ.....62

4.1. Fiziksel ve Psikolojik Sağlık Etkileri	62
4.1.1. Travma sonrası stres bozukluğu	63
4.1.2. Şiddet mağdurlarının rehabilitasyonu	64
4.2. Toplumsal Huzursuzluk ve Güvenlik Sorunları	65
4.2.1. Hukuki ve ceza adaleti sorunları	67
4.3. Toplumsal Şiddetin Kamu Güvenliğine Etkileri	68

4.3.1. Toplumsal bölünme ve kutuplaşma.....	68
5. KAMU GÜVENLİĞİ POLİTİKALARI VE ŞİDDETLE MÜCADELE.....	73
5.1. Önleyici Politikalar ve Programlar.....	74
5.1.1. Eğitim ve bilinçlendirme programları	75
5.1.2. Sosyal yardım ve rehabilitasyon projeleri	76
5.2. Ceza Adaleti	78
5.2.1. Ceza adaleti sisteminin rolü	78
5.3. Bireysel ve Toplumsal Şiddetin Azaltılması İçin Öneriler	79
5.3.1. Kamu politikalarının geliştirilmesi.....	80
5.3.2. Toplumsal işbirliği ve aktivist yaklaşımlar	82
5.3.3. Eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları	83
5.4. Bireysel ve Toplumsal Şiddetin Gelecekteki Etkileri ve Tahminler.....	85
5.4.1. Teknolojik gelişmelerin etkisi	85
6. SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA	92
ÖZGEÇMİŞ.....	112

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
KDK	Kamu Denetçiliği Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
İHD	İnsan Hakları Derneği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu

1. GİRİŞ

Güvenlik, tarih boyunca toplumların en temel ihtiyaçlarından biri olmuş ve bu ihtiyaç, devletin varlık nedenlerinden biri olarak kamu politikalarının şekillenmesinde belirleyici bir rol üstlenmiştir. Modern toplumlarda ise güvenlik yalnızca dış tehditlere karşı savunma ya da kolluk kuvvetleriyle sağlanan bir durum olmaktan çıkmış; bireylerin gündelik yaşam deneyimleri, sosyal yapılar, toplumsal eşitsizlikler ve yönetim kapasiteleriyle doğrudan ilişkili çok katmanlı bir meseleye dönüşmüştür. Günümüzde bireysel ve toplumsal şiddetin artışı, kamu güvenliğini yalnızca hukuki ya da cezai bir müdahale alanı olmaktan çıkararak, kapsamlı ve çok boyutlu bir yönetim konusu hâline getirmiştir.

Bu çerçevede, şiddet yalnızca bireysel düzeyde yaşanan travmatik deneyimlerle sınırlı kalmamakta; daha geniş ölçekte toplumsal yapıyı etkileyen ve kamu düzenini tehdit eden bir olgu hâlini almaktadır.

Şiddet olgusu, toplumun sosyal dokusunu zedeleyen, yönetsel meşruiyeti aşındıran ve bireysel mağduriyetlerin ötesinde kolektif düzeyde istikrarsızlıklara neden olabilen bir risk alanıdır. Özellikle fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddet biçimleri, birey düzeyinde sosyal çözümlere yol açarken; etnik gerilimler, kitlesel protesto hareketleri ve terör eylemleri gibi daha kapsamlı şiddet formları, devletin güvenlik stratejilerini yeniden yapılandırma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu çok katmanlı yapı, kamu güvenliği alanında klasik yaklaşımların yetersizliğini gözler önüne sermekte ve daha bütüncül politika çerçevelerine duyulan gereksinimi artırmaktadır.

Bu noktada kamu güvenliği, yalnızca kolluk kuvvetlerinin sorumluluğunda yürütülen bir faaliyet olarak değil; aynı zamanda katılımcılığı, yönetimi ve kamusal değeri önceleyen bir kamu politikası alanı olarak değerlendirilmelidir.

Şiddetle mücadelede etkili sonuçlar elde edebilmek için yalnızca cezai yaptırımlara dayalı politikalar yeterli olmayıp; insan haklarını gözeten, sosyal bütünlüğü

güçlendiren ve toplumsal katılımı teşvik eden politika yapıları benimsenmelidir. Bu yaklaşım, kamu otoritelerinin yalnızca düzenleyici değil, aynı zamanda dönüştürücü ve kapsayıcı roller üstlenmesini gerektirmektedir.

Uygulanan kamu politikalarının etkisi, aynı zamanda kamu hizmetlerinin niteliğini ve devlet-toplum ilişkilerinin güven boyutunu da belirlemektedir. Özellikle kadına yönelik şiddet örneğinde olduğu gibi, bireysel hak ihlallerinin yaygınlığı, sosyal politika mekanizmalarının yeterliliğini sorgulamakta; kamu kurumlarının müdahale kapasitesinin bir göstergesi olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır. Bu durum, şiddetle mücadelede sadece yasal düzenlemelerin değil, aynı zamanda sosyal destek ağlarının ve koruyucu hizmetlerin kurumsallaştırılmasına yönelik gerekliliği de ortaya koymaktadır.

Kamu güvenliği bağlamında, yalnızca şiddetin sonuçlarına odaklanan değil, aynı zamanda bu şiddeti besleyen sosyoekonomik yapılarla mücadele eden politikaların geliştirilmesi kaçınılmazdır.

Toplumsal şiddet, yalnızca bireysel ya da gruplar arası çatışma düzeyinde ele alınmamalı; aynı zamanda kamu kaynaklarının dağılımı, toplumsal uyumun sağlanması ve yönetim kapasitesinin artırılması gibi alanlarla doğrudan ilişkilendirilmelidir. Bu nedenle, kamu güvenliği konusu merkezî otoritelerin tekeline bırakılmayacak denli çok paydaşlı bir yapıya sahiptir; sürecin her aşamasında toplumsal aktörlerin aktif katılımı gerekmektedir. Suç önleme bağlamında reaktif müdahaleler yerine proaktif, öngörülü ve stratejik güvenlik politikalarının benimsenmesi, kamu güvenliğinin sürdürülebilir biçimde güçlendirilmesine olanak tanıyacaktır. Önleyici nitelikte geliştirilecek politikalar, yalnızca mevcut tehditleri bastırmakla sınırlı kalmayacak; aynı zamanda bu tehditleri doğuran yapısal koşulların ortadan kaldırılmasına da hizmet edecektir.

Bu çerçevede yürütülen bu çalışmanın amacı, bireysel ve toplumsal şiddetin kamu güvenliği üzerindeki etkilerini kapsamlı biçimde analiz ederek, bu etkilerin kamu güvenliği politikalarının şekillenmesindeki belirleyici rolünü ortaya koymaktır. Şiddet olgusunun yalnızca bireysel mağduriyetlerle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda

toplumun genel güvenlik algısını, yönetim mekanizmalarını ve kamu değerinin sürdürülebilirliğini etkilediği göz önünde bulundurulmuştur. Bu doğrultuda çalışma, yalnızca güvenlik risklerini belirlemeye değil, aynı zamanda bu risklere karşı geliştirilecek önleyici, katılımcı ve bütüncül kamu politikalarına yönelik öneriler sunmaya da odaklanmaktadır.

Araştırma, kavramsal ve teorik bir çerçevede şekillendirilmiş olup, herhangi bir saha araştırması ya da veri toplama yöntemi uygulanmadan, ilgili akademik literatür, bilimsel makaleler, kamu raporları ve politika belgeleri üzerinden yürütülmüştür. Literatür taraması yoluyla bireysel ve toplumsal şiddet olgusunun kamu güvenliği üzerindeki etkileri eleştirel biçimde değerlendirilmiş; ayrıca güvenlik algısı, yönetim, kamusal değer üretimi, toplumsal katılım gibi kavramlar bağlamsal olarak tartışılmıştır. Kadına yönelik şiddet, kitlesel gösteriler, terör olayları gibi somut olgularla kuramsal tartışma desteklenmiş, böylece reaktif politikaların ötesine geçen önleyici yaklaşımların önemine vurgu yapılmıştır.

Bu bağlamda çalışmanın konusu, bireysel (fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsiyete dayalı) ve toplumsal (etnik temelli çatışmalar, terör eylemleri, kitlesel protestolar) şiddet biçimlerinin kamu güvenliği üzerindeki çok yönlü etkilerini analiz etmektir. Söz konusu şiddet biçimlerinin yalnızca güvenlik tehdidi olarak değil; aynı zamanda yönetsel kapasite, sosyal uyum, kamusal kaynak yönetimi ve kamu değerinin yeniden inşası üzerindeki etkileri de değerlendirilmiştir. Birey düzeyindeki şiddet vakaları, aile yapısı, sosyal çevre ve bireysel güvenlik algısıyla ilişkilendirilirken; toplumsal şiddet türleri, kamu yönetiminin kriz yönetimi, yönetim ve stratejik planlama kapasitesi ile ilişkilendirilmiştir.

Araştırmanın kapsamı Türkiye örneğiyle sınırlandırılmış ve çalışma yalnızca açık erişimli akademik kaynaklar ve kurumsal belgeler üzerinden yürütülmüştür. Belirli bir bölge ya da olayla sınırlı olmayan bu çalışma, genel eğilimleri kuramsal düzeyde irdelemeyi amaçlamaktadır. Kapalı erişimli devlet belgeleri ya da saha verileri analiz dışı bırakılmıştır. Bu yönüyle çalışmanın bulguları mikro ölçekte spesifik çıkarımlar sunmaktan ziyade, makro düzeyde kavramsal ve kuramsal değerlendirmelere dayanmaktadır.

Bu doğrultuda çalışmanın yapısı, konunun sistematik ve bütüncül biçimde ele alınabilmesi amacıyla dört ana bölüm hâlinde kurgulanmıştır. Bu tez, bireysel ve toplumsal şiddetin kamu güvenliği üzerindeki etkilerini çok boyutlu bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamakta olup altı ana bölümden oluşmaktadır. Her bir bölüm, konunun farklı bir yönünü teorik, kavramsal ve pratik açılardan ele alacak şekilde yapılandırılmıştır.

Birinci bölüm, çalışmanın giriş kısmını oluşturmakta ve araştırmanın amacı, önemi, yöntemi, konusu ve kapsamını ortaya koymaktadır. Bu bölümde şiddetin yalnızca bireyler üzerindeki etkileriyle sınırlı kalmadığı; aynı zamanda kamu güvenliği, yönetim kapasitesi ve kamu politikalarının yeniden yapılandırılmasında ne denli kritik bir rol oynadığı temellendirilmiştir.

İkinci bölüm, kavramsal ve kuramsal çerçeveyi sunmaktadır. Bu kapsamda bireysel şiddet (fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsiyete dayalı) ve kolektif şiddet (etnik çatışmalar, protestolar, terör eylemleri) detaylı olarak tanımlanmış; sosyo-psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar çerçevesinde şiddet olgusunun nedenleri ve boyutları değerlendirilmiştir. Ayrıca Pierre Bourdieu'nun simgesel şiddet ve Randall Collins'in "şiddet tüneli" gibi teorik yaklaşımları da bu çerçevede tartışılmıştır.

Üçüncü bölüm, bireysel ve toplumsal şiddetin nedenleri ve potansiyel tehlikeleri üzerinde durmaktadır. Psikolojik, ekonomik, kültürel, ideolojik ve sosyoekonomik faktörler ayrıntılı biçimde incelenmiş; bireysel ve toplumsal şiddet türleri arasındaki etkileşimler ile ortak risk faktörleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Dördüncü bölüm, şiddetin kamu güvenliği üzerindeki etkilerini ele almaktadır. Bu bölümde şiddetin bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığına, kamu düzenine, ceza adaleti sistemine, toplumsal huzura ve kamusal altyapıya yönelik etkileri kapsamlı biçimde ortaya konmuştur. Ayrıca, şiddetin neden olduğu toplumsal bölünme, siyasi kutuplaşma ve duygusal travmalar da değerlendirilmiştir.

Beşinci bölüm, şiddetle mücadelede kamu politikalarının rolünü ve etkinliğini tartışmaktadır. Önleyici politika önerileri, eğitim programları, rehabilitasyon hizmetleri, ceza adaleti uygulamaları ve toplumsal dayanışma mekanizmaları bu bölümde ele alınmaktadır. Ayrıca teknolojik gelişmelerin şiddet dinamiklerine etkisi, siber şiddet olgusu bağlamında irdelenmiş ve geleceğe yönelik politika önerileri sunulmuştur.

Altıncı ve son bölüm, çalışmanın genel sonuçlarını özetlemekte ve elde edilen bulgular doğrultusunda kamu güvenliği politikalarının nasıl daha etkili, katılımcı ve yapısal hale getirilebileceğine ilişkin değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu bölümde aynı zamanda çalışmanın sınırlılıkları vurgulanmakta ve ileride yapılacak araştırmalar için öneriler sunulmaktadır.

Bireysel ve toplumsal şiddetin, yalnızca bireylerin yaşam kalitesini tehdit eden bir olgu değil, aynı zamanda kamu güvenliği, yönetim kapasitesi ve toplumsal bütünlük üzerinde derin etkiler yarattığı açıktır. Bu çalışmada, şiddetin çok boyutlu doğası teorik çerçeveye bütünleştirilerek kamu politikalarının öncelikleri ve sınırları bağlamında yeniden değerlendirilmiştir. Fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddet biçimlerinin birey düzeyindeki sonuçları ile kitlesel protestolar, terör eylemleri ve toplumsal kutuplaşma gibi kolektif şiddet örüntülerinin kamu düzenine etkileri arasında doğrudan bir ilişki kurulmuştur. Çalışma boyunca vurgulanan temel bulgu, şiddetle mücadelede yalnızca cezai ve kolluk temelli müdahalelerin yeterli olmadığı; bunun yerine bütüncül, önleyici, katılımcı ve sosyal politikalarla desteklenmiş kamu güvenliği yaklaşımlarının gerekliliğidir. Bu bağlamda kamu güvenliği, sadece tehditlerin bastırılması değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin giderilmesi, yönetim kalitesinin artırılması ve kamusal dayanışmanın inşa edilmesi süreci olarak ele alınmalıdır. Geliştirilecek kamu politikalarının, hem bireysel mağduriyetlerin azaltılmasına hem de toplumsal barışın sürdürülebilirliğine katkı sunacak şekilde tasarlanması, demokratik ve kapsayıcı bir güvenlik mimarisinin inşası açısından kritik önemdedir.

2. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Bireysel ve Toplumsal Şiddet

Toplumların yapısal dinamikleri içerisinde bireysel ve toplumsal şiddet, kamu düzenini ve bireylerin yaşam kalitesini doğrudan etkileyen temel tehdit unsurları olarak ortaya çıkmaktadır. Bireysel şiddet, fiziksel, psikolojik ve ekonomik olmak üzere çeşitli formlarda bireylerin kişisel hak ve özgürlüklerini ihlal ederken; toplumsal şiddet ise kitlesel hareketler, terör eylemleri ve etnik çatışmalar gibi daha geniş ölçekli toplumsal huzursuzluklara neden olmaktadır. Bu bölümde, bireysel ve toplumsal şiddet kavramları teorik ve pratik boyutlarıyla ele alınarak, şiddetin nedenleri, türleri ve kamu güvenliği üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenmektedir. Aynı zamanda şiddet olgusuna yönelik sosyolojik ve psikolojik kuramsal yaklaşımlar da değerlendirilerek, birey ve toplum üzerindeki yansımalarına ışık tutulmaktadır.

2.1.1. Fiziksel bireysel şiddet

Fiziksel bireysel şiddet, bireylerin başka bir bireye kasıtlı olarak zarar vermek amacıyla fiziksel güç kullanması veya bu şekilde tehditte bulunması olarak tanımlanmaktadır. Bu şiddet türü, bireyler, aileler ve toplumlar üzerinde geniş kapsamlı ve uzun vadeli etkiler oluşturmaktadır. Şiddetin yalnızca bireyler arası çatışmalardan kaynaklanmadığı; sosyokültürel, psikolojik ve çevresel faktörlerin etkileşimiyle şekillendiği görülmektedir. Dolayısıyla, fiziksel bireysel şiddet olgusunun anlaşılması, çok disiplinli bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Aile içi şiddet, fiziksel bireysel şiddetin en yaygın ve en tehlikeli biçimlerinden biridir. Aile ortamında, bireylerin kendilerini en güvende hissetmeleri gereken bir yerde meydana gelen fiziksel saldırılar, yalnızca fiziksel yaralanmalarla sınırlı kalmayıp, uzun süreli psikolojik travmalarla da sonuçlanmaktadır (Polat, 2016,s. 19).

Sokak şiddeti ise bireysel anlaşmazlıklar, çete çatışmaları ve bölgesel çekişmeler kaynaklı olaylarla ortaya çıkmakta; sadece doğrudan failer için değil, toplumun genel güvenliği için de tehdit oluşturmaktadır. Akran zorbalığı, özellikle okul ortamlarında veya çevrimiçi platformlarda fiziksel saldırı biçiminde ortaya çıkarak, bireyler üzerinde hem fiziksel hem de psikolojik hasarlar bırakmaktadır.

Nefret suçları ise, bireylerin etnik köken, din, cinsiyet ya da cinsel yönelim gibi özelliklerinden dolayı hedef alınarak maruz kaldıkları fiziksel şiddet eylemlerini kapsamaktadır. Ayrıca çocuklara yönelik fiziksel istismar da ciddi fiziksel ve psikolojik zararlar doğurarak bireysel ve toplumsal düzeyde olumsuz etkiler oluşturmaktadır.

Fiziksel bireysel şiddet olgusunun temelinde yalnızca bireysel etkenler değil, aynı zamanda ailevi ve toplumsal risk faktörlerinin birleşimi yer almaktadır. Flört şiddeti üzerine yapılan bir çalışmada da, bireysel, ailesel ve bağlamsal faktörlerin birlikte değerlendirildiği ve şiddetin çoklu risk faktörlerinin etkileşimi sonucunda ortaya çıktığı belirtilmiştir (Eslek et al. 2021, s. 352).

Bireylerin geçmiş yaşam deneyimleri, aile içi ilişkilerdeki dinamikler ve aile içindeki rollerin şiddet eğilimleri üzerinde belirleyici etkiler yarattığı görülmektedir (Kılıçarslan, Parmaksız, 2020, s. 48; Eroğlu, Gündoğdu, 2021, s. 56).

Fiziksel şiddetin özellikle sağlık kurumlarında ciddi bir tehdit oluşturduğu da dikkat çekmektedir. Türkiye’de sağlık çalışanlarına yönelik şiddet olaylarında son yıllarda önemli bir artış yaşandığı ve bu durumun kamu sağlığı açısından risk oluşturduğu vurgulanmıştır (Yiğit , Uğurluoğlu, 2020 , s. 275). Sağlık kurumlarında yaşanan fiziksel şiddetin önlenmesi için risk faktörlerinin derinlemesine analiz edilmesi ve koruyucu politikaların geliştirilmesi gerektiği önerilmektedir.

Bağımlılık ile ilişkili şiddet vakaları da fiziksel bireysel şiddetin anlaşılmasında önemli bir boyut oluşturmaktadır. Bağımlılığın etkisiyle ortaya çıkan şiddet davranışlarında, bireysel faktörlerden ziyade çevresel faktörlerin daha belirleyici olduğu ifade edilmektedir (Şen, Sapancı, 2024 , s. 89).

Bununla birlikte, çocukluk döneminde yaşanan travmaların bireylerin sosyal etkileşim biçimlerini ve saldırgan davranışlarını uzun vadede etkilediği; bu travmaların, şiddet davranışlarının ortaya çıkmasında temel risk faktörlerinden biri olduğu belirtilmektedir (Yılmaz, Karaaziz, 2023, s. 102).

Fiziksel bireysel şiddetin sonuçları sadece fiziksel yaralanmalarla sınırlı kalmayıp, mağdurlarda uzun süreli ruhsal sorunlara, travma sonrası stres bozukluğuna, depresyona ve anksiyeteye neden olmaktadır. Şiddet mağdurlarının yaşadığı bu olumsuzluklar, bireysel düzeyde olduğu kadar, sosyal ilişkiler ve kamu güvenliği açısından da ciddi riskler doğurmaktadır.

Bu bağlamda, fiziksel bireysel şiddetle mücadelede yalnızca cezai önlemler yeterli olmayıp; eğitim, farkındalık artırma, psikososyal destek ve önleyici sosyal politikalar gibi çok yönlü müdahale stratejilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Kamu politikalarının, bireylerin güvenliğini sağlamak ve toplumsal barışı güçlendirmek amacıyla, bireysel ve çevresel risk faktörlerini dikkate alan bütüncül bir yaklaşımla geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

2.2. Psikolojik Bireysel Şiddet

Fiziksel yaralar görünür izler bıraksa da, psikolojik şiddetin etkileri bireylerin ruhsal yapısında derin izler bırakmakta ve uzun vadeli sonuçlar doğurmaktadır. Psikolojik bireysel şiddet, bir kişinin zihinsel ve duygusal refahını hedef alan sistematik saldırganlık biçimi olarak tanımlanabilir.

Bu tür şiddet, yalnızca bireyler arasındaki yakın ilişkilerde değil; işyerlerinde, eğitim kurumlarında ve aile içi ilişkilerde de kendisini gösterebilmektedir. Psikolojik bireysel şiddetin çok boyutlu yapısı, sözlü taciz, manipülasyon, duygusal ihmal, siber zorbalık ve stalking (ısrarlı biçimde takip ve rahatsız etme) gibi çeşitli davranış örüntülerini içermektedir. Bu nedenle, psikolojik bireysel şiddetin ele alınması çok disiplinli bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Sözlü taciz, psikolojik şiddetin en yaygın formlarından biridir. Aşağılama, tehdit, alay etme ve sürekli eleştirme gibi davranışlar, mağdurun öz saygısını zedelemekte ve bireyin psikolojik sağlığı üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır (Aksoy, 2008, s. 34).

Bunun yanında, şiddet uygulayan bireyler mağdurları sosyal çevrelerinden izole etmeye çalışarak duygusal bağımlılık geliştirmelerine neden olmakta, mağdurların kendilerini daha savunmasız hissetmelerine zemin hazırlamaktadır.

Gaslighting,¹ psikolojik şiddetin daha sinsi bir türü olarak dikkat çekmektedir. Gaslighting uygulayan bireyler, mağdurun kendi algılarını, hatıralarını ve akıl sağlığını sorgulamasına yol açacak şekilde davranışlar sergilemekte; bu da mağdurların çaresizlik ve yalnızlık duygularının artmasına sebep olmaktadır (Demirel, 2020, s. 12).

Özellikle internet ve sosyal medyanın yaygınlaşması ile birlikte psikolojik şiddetin dijital ortamda da sürdürüldüğü görülmektedir. Siber zorbalık, bireylerin dijital platformlar üzerinden tacize ve tehditlere maruz bırakılması şeklinde ortaya çıkmakta ve gençler başta olmak üzere bireyler üzerinde ciddi psikolojik etkiler doğurmaktadır.

Stalking (takip ve taciz), psikolojik şiddetin diğer bir biçimidir. *Stalking* davranışlarında fail, mağduru sürekli izleyerek ve iletişim kurarak rahatsızlık vermekte, mağdurun güvenlik duygusunu sarsmakta ve ciddi psikolojik travmalara yol açmaktadır. Modern hukuk sistemlerinde stalking, birçok ülkede suç kapsamında değerlendirilmektedir.

Duygusal ihmal de psikolojik şiddetin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bireyin duygusal ihtiyaçlarının sürekli olarak görmezden gelinmesi veya reddedilmesi, özellikle erken yaşlarda bireyin öz saygı gelişimini olumsuz etkileyebilmekte ve çeşitli ruhsal bozukluklara zemin hazırlayabilmektedir. Duygusal ihmal, hem aile içi ilişkilerde hem de bakım evleri gibi kurumsal ortamlarda gözlenebilmektedir.

¹ Diğer bir insana çeşitli oyunlar oynayarak zamanla kendisinden şüphe etmesini sağlamasına yönelik olan bir psikolojik işkence/manipülasyon yöntemi

Psikolojik şiddetin mağdurlar üzerindeki etkileri, fiziksel şiddetin yarattığı etkiler kadar yıkıcı olabilmektedir. Anksiyete, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ve diğer ruh sağlığı problemleri, psikolojik şiddete maruz kalan bireylerde sıklıkla görülen sonuçlardır (Aslan ve Akarçay, 2013, s. 33). Bu etkiler, çoğu zaman şiddet sona erdikten sonra da devam etmekte ve bireylerin normal yaşam işlevlerini sürdürmelerini zorlaştırmaktadır.

Psikolojik bireysel şiddetin önlenmesi ve etkili bir şekilde ele alınması, bireysel, kişiler arası ve toplumsal düzeyde gerçekleştirilecek koordineli çabaları zorunlu kılmaktadır. Öncelikle, psikolojik şiddetin tanınması ve bu konuda toplumsal farkındalığın artırılması gereklidir. Okullar, işyerleri ve topluluklar, bireyleri bu tür şiddet türlerini tanıma ve müdahale etme konusunda eğitmelidirler. Destek hizmetleri, danışmanlık merkezleri ve kriz hatları, mağdurların yaşadıkları travmalarla baş edebilmeleri için güvenli alanlar sağlamaktadır.

Bunun yanı sıra, psikolojik şiddeti önlemeye yönelik yasal düzenlemelerin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Yasaklama emirleri, takip karşısı yasalar ve siber zorbalıkla mücadele yasaları, mağdurların korunmasını ve faillerin sorumlu tutulmasını sağlamaktadır (Orbay, 2022, s. 278).

Ruh sağlığı profesyonelleri de mağdurların iyileşme sürecinde kritik bir rol oynamakta; terapötik (tedavi edici) müdahaleler yoluyla mağdurların öz saygılarını yeniden kazanmalarına ve yaşam kalitelerini artırmalarına yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, psikolojik bireysel şiddet, görünürde fiziksel bir iz bırakmasa da bireylerin ruhsal yapısında derin ve kalıcı yaralar açmaktadır. Toplumların sağlıklı bireyler yetiştirebilmesi ve toplumsal barışı sürdürebilmesi için psikolojik şiddetin tanınması, önlenmesi ve mağdurlara etkin destek sunulması büyük önem taşımaktadır.

2.3. Ekonomik Bireysel Şiddet

Ekonomik bireysel şiddet, kişiler arası şiddetin bir türü olarak, bireyin finansal kaynakları ve ekonomik özgürlüğü üzerinde kontrol kurmayı amaçlayan sistematik

davranışları ifade etmektedir. Fiziksel şiddetin aksine doğrudan gözlemlenemeyen bu şiddet biçimi, mağdurlar üzerinde uzun vadeli ve derin etkiler yaratmaktadır.

Ekonomik şiddet yalnızca bireyin maddi durumunu değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal refahını da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu kapsamda ekonomik bireysel şiddetin anlaşılması, kamu güvenliği açısından da kritik bir öneme sahiptir.

Ekonomik şiddet, mağdurun finansal kaynaklarına erişiminin sınırlandırılması, çalışmasının engellenmesi, ekonomik bağımlılığa zorlanması gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır (Bettio ve Ticci, 2017, s. 38).

Bireyin iş aramasının engellenmesi veya kazancının kontrol edilmesi gibi davranışlar, ekonomik bireysel şiddetin belirgin örnekleri arasında yer almaktadır. Ayrıca mala zarar verme, hırsızlık ya da mağdurun gelir kaynaklarına zarar verme gibi eylemler de bu şiddet biçimini destekleyen unsurlar arasındadır.

Bu tür uygulamalar, mağdurun ekonomik bağımsızlığını ortadan kaldırarak istismarcıya daha fazla bağımlı hale gelmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla ekonomik bireysel şiddet, yalnızca bireyin yaşam standardını düşürmekle kalmayıp, özgüvenini ve toplumsal konumunu da zedelemektedir.

Ekonomik bireysel şiddetin sonuçları, kişisel finansal kayıpların çok ötesinde etkiler yaratmaktadır. İşsizlik, yoksulluk ve evsizlik gibi durumlar, mağdurların yaşamlarını sürdürmelerini güçleştirmekte; bu durum da kamu güvenliği açısından çeşitli riskler doğurmaktadır (Stylianou, 2018, s. 17). Bu nedenle, kamu güvenliği politikalarının yalnızca bireysel şiddet olaylarına değil, şiddetin altında yatan yapısal ve ekonomik nedenlere de odaklanması gerekmektedir.

Ekonomik şiddet, mağdurlar üzerinde yalnızca mali zararlar değil, aynı zamanda ciddi psikolojik etkiler de yaratmaktadır. Anksiyete, depresyon ve düşük öz saygı gibi sorunlar, mağdurların yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Ayrıca, ekonomik stresin fiziksel sağlık üzerinde de olumsuz etkileri olduğu; kronik hastalıklar, kardiyovasküler sorunlar ve bağışıklık sistemi bozuklukları gibi sonuçlar

doğurduğu belirtilmektedir. Bu durum, sağlık sistemleri üzerinde ek bir yük oluşturmakta ve sosyal maliyetleri artırmaktadır.

Ekonomik şiddetin diğer şiddet biçimleriyle kesişmesi, sorunun boyutunu daha da genişletmektedir. Fiziksel ve cinsel şiddetle birlikte görülen ekonomik istismar vakaları, mağdurların maruz kaldığı zararın boyutunu artırmakta ve müdahale süreçlerini karmaşıktırmaktadır. Bu bağlamda, ekonomik bireysel şiddetin yalnızca bireysel bir sorun olarak değil, aynı zamanda kamu sağlığı, adalet ve sosyal hizmet sistemleri üzerinde geniş etkiler yaratan yapısal bir problem olarak ele alınması gerekmektedir.

Kamu politikaları açısından bakıldığında, ekonomik bireysel şiddetin önlenmesi ve mağdurların desteklenmesi için kapsamlı ve çok boyutlu stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır. Öncelikle mağdurların ekonomik bağımsızlıklarını yeniden kazanmalarına yardımcı olacak finansal destek programlarının oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, ekonomik şiddet faillerine yönelik etkili cezai yaptırımların uygulanması, mağdurların korunması açısından kritik bir araçtır. Sağlık ve sosyal hizmet sistemlerinin, ekonomik şiddetin yol açtığı psikolojik ve fiziksel sorunlara karşı hazırlıklı olması ve bu alandaki hizmet kapasitesinin artırılması da önemlidir.

Özellikle marjinal grupların (LGBTQ+ bireyler, engelli bireyler gibi) ekonomik şiddete karşı daha savunmasız olduğu göz önünde bulundurulduğunda, politika yapıcılarının bu grupların özel ihtiyaçlarına yönelik önlemler geliştirmeleri gerekmektedir (Fawole, 2008, s. 173). Ekonomik bireysel şiddetin önlenmesi ve etkilerinin azaltılması, yalnızca bireylerin refahını artırmakla kalmayacak, aynı zamanda genel kamu güvenliğinin güçlendirilmesine de katkı sağlayacaktır.

2.4. Cinsiyete Dayalı Bireysel Şiddet

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDŞ), özellikle kadınların ve toplumsal cinsiyet azınlıklarının refahı ve güvenliği açısından kamu güvenliği üzerinde derin etkileri olan yaygın bir sosyal sorundur. TCDŞ, bir bireye cinsiyeti veya cinsiyet kimliği

temelinde yöneltilen her türlü zararlı eylemi ifade eder. Genellikle ataerkil toplumların doğasında var olan eşitsiz güç dinamikleri ile karakterize edilen bir dizi davranışı kapsar. Temel bireysel TCDS türleri şunları içerir (Williamson, 2013, s. 68-71):

- **Aile İçi Şiddet:** Aile içi şiddet, yakın ilişkilerde veya hanelerde istismar edici davranışları içerir. Fiziksel şiddet, duygusal istismar, mali kontrol veya cinsel saldırı şeklinde olabilir ve ağırlıklı olarak kadınlara ve toplumsal cinsiyet azınlıklarına karşı uygulanır.
- **Cinsel Şiddet:** Cinsel şiddet, rıza olmaksızın gerçekleştirilen her türlü istenmeyen cinsel eylem veya teması içerir. Bu tecavüz, cinsel saldırı, taciz veya seks ticaretini içerebilir. Tüm cinsiyetlerden insanları etkiler ancak kadınları ve cinsiyet azınlıklarını orantısız bir şekilde etkiler.
- **Siber Zorbalık ve Çevrimiçi Taciz:** Dijital çağda, TCDS çevrimiçi alana da yayılmıştır. Genellikle cinsiyetçi veya kadın düşmanı imalar içeren siber zorbalık ve çevrimiçi taciz, mağdurların psikolojik ve duygusal refahı üzerinde derin etkilere sahiptir.
- **Namus Cinayetleri:** Bazı kültürlerde namus cinayetleri, ailelerine utanç veya onursuzluk getirdiği düşünülen bireyleri, özellikle de kadınları cezalandırmak için işlenmektedir.

Zorla Evlendirme ve İnsan Kaçakçılığı: Zorla evlendirmeler ve insan kaçakçılığı, ağır insan hakları ihlallerine yol açmaktadır. Mağdurlar genellikle fiziksel ve duygusal istismara, cinsel sömürüye ve özerklik kaybına maruz kalmaktadır.

Bireysel TCDS'nin etkileri, anlık şiddet eylemlerinin çok ötesine uzanır ve mağdurlar ve bir bütün olarak toplum için yaygın sonuçlar doğurabilir. TCDS mağdurları fiziksel yaralanmalara, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara, istenmeyen gebeliklere ve uzun vadeli sağlık sorunlarına maruz kalabilir. Ayrıca, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve anksiyete gibi psikolojik etkiler genellikle şiddet sona erdikten uzun süre sonra da devam eder. TCDS, ilişkilerdeki güven ve samimiyeti aşındırarak parçalanmış ailelere, izolasyona ve gergin sosyal bağlara yol açar. Hanelerinde TCDS'ye maruz kalan çocuklar duygusal travma yaşayabilir ve kendi ilişkilerinde şiddet döngülerini devam ettirebilirler. TCDS genellikle ekonomik

güçsüzlükle sonuçlanır, çünkü mağdurlar fiziksel ve duygusal sıkıntılar nedeniyle istihdamı sürdürmekte zorlanabilirler. Bu durum finansal istikrarsızlığa yol açarak evsizlik ve yoksulluk riskini artırabilir. TCDŞ, doğum kontrolü ve aile planlaması hizmetlerine erişim becerileri de dâhil olmak üzere bireyin üreme tercihlerini etkileyebilir. Ayrıca istenmeyen gebelikler ve zorla kürtaj riskini de artırır (Arabacı ve Uygun, 2022, s. 41).

2.5. Kolektif Şiddet

Bir grup birey tarafından işlenen çeşitli şiddet biçimlerini kapsayan bir terim olan kolektif şiddet, yoğun bir akademik incelemenin konusu olmuştur. Kitlesel gösteri ve protestoları da içeren kolektif şiddetin altında yatan karmaşık dinamikler ve nedenler birçok disiplinden araştırmanın odak noktası olmuştur.

2.5.1. Kitlesel gösteriler ve protestolar

Kitlesel gösteriler ve protestolar, muhalefeti ifade etmek, endişelerini dile getirmek veya değişimi savunmak için bir araya gelen önemli sayıda bireyin harekete geçmesiyle karakterize edilen kolektif eylemlerdir. Bu olaylar genellikle demokratik toplumlarla ilişkilendirilse de çeşitli siyasi bağlamlarda ortaya çıkabilir ve bu da onları disiplinler arası araştırma için zengin bir konu haline getirir. Kitlesel gösterilerin ve protestoların kökenleri çok yönlü ve karmaşıktır; genellikle siyasi, ekonomik, sosyal veya kültürel gibi bir dizi konuyla ilgili şikayetlerden kaynaklanır. Bu kökenleri anlamak, şiddete dönüşme potansiyelini analiz etmek için çok önemlidir. Siyaset bilimciler kitlesel mobilizasyonu tetikleyebilecek birkaç temel faktör belirlemişlerdir (Gözübenli , Şahin, 2016, s. 14:17; Chenoweth, 2023, s. 61-63):

- **Siyasi Baskı:** Birçok durumda siyasi baskı, sansür ve sivil özgürlüklerin kısıtlanması halkın memnuniyetsizliğini harekete geçirerek protestolara yol açabilir. Örneğin 2010-2011 yıllarındaki Arap Baharı ayaklanmaları büyük ölçüde Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki siyasi baskılardan kaynaklanmıştır.

- **Ekonomik Zorluklar:** Ekonomik eşitsizlik, işsizlik ve yoksulluk genellikle kitlesel protestolar için katalizör görevi görür. Suçluların iadesi yasa tasarısına tepki olarak başlayan 2019-2020 Hong Kong protestoları, ekonomik eşitsizlik ve siyasi özerkliğe karşı daha geniş bir harekete dönüştü.
- **Sosyal Adaletsizlik:** Irk ayrımcılığı veya cinsiyet eşitsizliği gibi sosyal adaletsizlik algıları protestoları tetikleyebilir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Siyahların Hayatı Önemlidir hareketi, Siyah bireylere yönelik polis şiddetine bir tepki olarak başlamış ve kısa sürede dünya çapında tanınırlık kazanmıştır.
- **Kültürel ve Kimlik Sorunları:** Protestolar kültürel ve kimliksel kaygılardan da kaynaklanabilir. Örneğin İspanya'daki Katalan bağımsızlık hareketi kültürel ve dilsel kimliğe dayanmaktadır ve özerklik talep eden kitlesel gösterilerle sonuçlanmıştır.
- **Çevresel Kaygılar:** İklim değişikliği gibi çevresel konularla ilgili kitlesel hareketlilik son yıllarda önem kazanmıştır. 2019'daki Küresel İklim Grevleri gibi olaylar, çevresel kaygıların nasıl yaygın protestolara yol açabileceğini göstermektedir.

Kitlesel gösterilerin ve protestoların dinamiklerini anlamak, bunların gidişatını ve şiddet potansiyelini tahmin etmek için elzemdir. Bu olaylar genellikle belirli ortak özellikler sergiler. Bu özelliklerden bazıları şu şekilde sıralanabilir (Collins, 2022, s. 46-47):

- **Liderlik ve Organizasyon:** Kitlesel gösteriler organize gruplar, aktivistler veya karizmatik bireyler tarafından yönetilebilir. Liderliğin varlığı protestonun yönünü ve taktiklerini etkileyebilir.
- **İletişim ve Bilgi Akışı:** Sosyal medya ve dijital teknoloji protestoların organize edilme ve yayılma şeklini değiştirmiştir. Twitter ve Facebook gibi platformlar katılımcıların harekete geçirilmesinde ve mesajların yayılmasında etkili olmuştur.
- **Protesto Taktikleri:** Gösteriler, barışçıl yürüyüşler ve oturma eylemlerinden yol kapatma ve vandalizm gibi daha çatışmacı eylemlere kadar çeşitli biçimler alabilir. Taktik seçimi genellikle hedeflere ve şikâyetlerin boyutuna bağlıdır.

- **Polis Tepkisi:** Kolluk kuvvetlerinin tepkisi protestoların gidişatını önemli ölçüde şekillendirebilir. Polis tarafından kullanılan gerilimi tırmandırma veya azaltma stratejileri şiddet olasılığını etkileyebilir.
- **Dayanışma ve Uluslararası İlgisi:** Kitlesele protestolar uluslararası destek ve medyanın ilgisini çekebilir ve bu da protestoların gelişimini ve sonuçlarını etkileyebilir. Örneğin Hong Kong protestolarına verilen küresel tepkinin protestoların süresi ve yoğunluğu üzerinde etkileri olmuştur.
- **Karşı Protesto ve Şiddet:** Protestolar bazen çatışmalar ve şiddetle sonuçlanabilecek karşı protesto hareketlerine yol açabilir. Bu olaylarda yer alan farklı gruplar arasındaki dinamikleri anlamak şiddeti öngörmek açısından kritik önem taşır.

Kitlesele gösteriler ve protestolar, siyasi değişimden daha fazla baskıya kadar çeşitli sonuçlara yol açabilir. Bu sonuçların analiz edilmesi kolektif eylemin etkinliğini değerlendirmek için gereklidir. Bazı durumlarda, kitlesele protestolar hükümetlerin düşmesi, yeni politikaların yürürlüğe girmesi veya anayasal reformların yapılması gibi önemli siyasi değişimlere yol açar. Örneğin Arap Baharı birçok ülkede rejim değişiklikleriyle sonuçlanmıştır. Protestolar şiddet, tutuklama ve sansür dâhil olmak üzere devlet baskısını da tetikleyebilir. Çin'deki 1989 Tiananmen Meydanı protestoları acımasız bir askeri baskıyla sonuçlanmış ve devletin sert tepki verme potansiyelini göstermiştir. Protestolar, hükümetleri politika değişiklikleri uygulayarak belirli şikâyetleri ele almaya sevk edebilir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki medeni haklar hareketi, yasal ırk ayrımcılığının sona ermesine ve önemli medeni haklar mevzuatına yol açmıştır. Protestolar daha geniş çaplı sosyal ve kültürel değişimleri teşvik edebilir. LGBTQ+ hakları hareketi, 1969'daki Stonewall ayaklanmaları gibi olaylarla, toplumsal tutumlarda ve yasal tanımada önemli değişimlere katkıda bulunmuştur. Bazı durumlarda protestolar ne hükümetin ne de protestocuların hedeflerine ulaşamadığı bir çıkmazla sonuçlanabilir. Bu durum, devam eden İsrail-Filistin çatışmasında olduğu gibi uzun süreli çatışma veya müzakere dönemlerine yol açabilir (Kluver, 2010, s. 83; Stein, 2019, s. 79).

2.5.2. Terörizm ve savaş

Terörizm ve savaş, kolektif şiddetin en uç ve yıkıcı biçimlerinden olup, küresel düzeyde toplumsal, siyasal ve ekonomik sonuçlar doğuran çok boyutlu olgulardır. Bu konular, siyaset bilimi, sosyoloji, psikoloji ve uluslararası ilişkiler gibi çeşitli sosyal bilim disiplinlerinin uzun yıllardır odaklandığı başlıca araştırma alanları arasında yer almaktadır. Her bir disiplin, terörizmin ve savaşın nedenleri, dinamikleri, sonuçları ve önlenmesine yönelik stratejiler konusunda farklı teorik yaklaşımlar ve ampirik bulgular üretmektedir. Dolayısıyla terörizm ve savaş olguları, disiplinlerarası analizlerin önem kazandığı, ancak aynı zamanda her bir sosyal bilim dalının derinlikli katkı sunduğu kritik araştırma alanlarıdır.

2.5.2.1. Radikalleşme ve terörün yayılması

Bireylerin veya grupların aşırılık yanlısı ideolojileri benimsediği ve şiddete başvurduğu dinamik bir süreç olan radikalleşme, terörizmin sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Radikalleşme mekanizmalarının derinlemesine anlaşılması, terörle mücadele çabaları ve aşırılık yanlısı şiddetin önlenmesi açısından hayati önem taşımaktadır. Radikalleşme, bireylerin veya grupların ideolojik, siyasi veya dini hedeflerine ulaşmak için genellikle şiddete başvurarak aşırı inançları benimsedikleri süreç olarak tanımlanabilir. Radikalleşmenin dini aşırılık, aşırı sağ veya aşırı sol siyasi aşırılık ve etnik milliyetçi ideolojiler de dahil olmak üzere çeşitli ideolojik bağlamlarda meydana gelebileceğini belirtmek önemlidir. Radikalleşme tipik olarak birkaç aşama ile karakterize edilir, ancak bu aşamalar doğrusal veya vakalar arasında tek tip olmayabilir. Radikalleşme ile yaygın olarak ilişkilendirilen aşamalar şunlardır (Decker ve Pyrooz, 2011, s. 157):

- **Ön-Radikalleşme:** Bu aşama, bireylerin çevrimiçi propaganda, sosyal ağlar veya kişisel etkileşimler yoluyla aşırılık yanlısı ideolojilere maruz kaldığı aşamadır. Bu aşamada bireyler ana akım inançları veya değerleri sorgulamaya başlayabilir.
- **Özdeşleşme ve Endoktrinasyon:** Bu aşamada, bireyler aşırılık yanlısı ideolojiye daha derinden dahil olurlar. Aşırılık yanlısı gruplar veya

hareketlerle özdeşleşir ve onların inanç sistemlerine endoktrine olurlar. Endoktrinasyon, şiddeti hedeflerine ulaşmak için meşru bir araç olarak kabul etmeyi içerebilir.**Radikal sosyalleşme:** Bu süreç, bireyin aşırılık yanlısı grup veya hareketle olan bağının derinleşmesini ve bu yapıların norm, değer ve inançlarını içselleştirmesini içerir. Geleneksel sosyalleşme sürecinden farklı olarak, burada birey toplumun egemen normlarından uzaklaşarak, marjinal ve çoğu zaman şiddet yanlısı normlara yönelmektedir. Bu bağlamda, birey genellikle aşırılık yanlısı inançları pekiştiren, aidiyet ve amaç duygusu sağlayan benzer düşüncelere sahip kişilerle yoğun etkileşim kurar. Bu durum, bireyin radikal ideolojilere entegre olmasını kolaylaştırır ve zamanla örgütsel bağlarını güçlendirir.

- **Mobilizasyon:** Harekete geçirme aşaması, bireyin şiddet eylemlerinin planlanması ve gerçekleştirilmesinde aktif olarak yer almasıyla belirginleşir. Bu noktada, radikalleşmiş bireyler terör eylemlerine, isyana veya diğer şiddet içeren siyasi aktivizm biçimlerine katılabilirler.

Radikalleşme süreci bireysel, sosyal ve çevresel faktörlerin karmaşık bir etkileşiminden etkilenmektedir. Literatürde birkaç temel etken tespit edilmiştir (Koomen ve Van Der Pligt, 2015, s. 253-257):

- **Kimlik Krizi:** Kültürel, sosyal veya kişisel faktörler nedeniyle kimlik krizi yaşayan bireyler, radikal gruplar bir kimlik ve aidiyet duygusu sunduğu için radikalleşmeye daha yatkın olabilirler.
- **Siyasi Şikâyetler:** Algılanan siyasi adaletsizlikler, baskılar veya çatışmalar radikalleşmeyi körükleyebilir. Siyasi değişim için barışçıl yolların eksikliği bireyleri aşırılık yanlısı ideolojilere ve eylemlere yönlendirebilir.
- **Dini Faktörler:** Dini aşırıcılık radikalleşmenin önemli bir itici gücüdür ve bazı bireyler dini doktrinleri inanç adına şiddeti meşrulaştıracak şekilde yorumlamaktadır.
- **Sosyal Ağlar:** Akran etkisi ve sosyal ağlar radikalleşmede hayati bir rol oynayabilir. Radikalleşmiş olan arkadaşlar veya aile üyeleri başkalarını aşırılık yanlısı ideolojilerle tanıştıracaktır.

- **Çevrimiçi Radikalleşme:** İnternet ve sosyal medya radikalleşme için güçlü platformlar olarak ortaya çıkmıştır ve bireylerin aşırılık yanlısı içeriğe erişmesine ve küresel olarak benzer düşünen bireylerle bağlantı kurmasına olanak tanımaktadır.

Radikalleşme ve terörizmin yayılmasıyla mücadele çabaları küresel güvenliğin korunması açısından hayati önem taşımaktadır. Önleme, müdahale ve radikalleşmeyi önlemeye odaklanan çeşitli stratejiler uygulanmaktadır. Söz konusu stratejiler şu şekilde sıralanabilir (Brouillette-Alarie vd., 2022, s. 135-136):

- **Önleyici Tedbirler:** Önleyici tedbirler radikalleşmeyi başlamadan durdurmayı amaçlamaktadır. Bunlar arasında eğitim programları, toplum katılımı ve aşırılık yanlısı söylemlere karşı farkındalık kampanyaları yer almaktadır.
- **Müdahale ve Rehabilitasyon:** Halihazırda radikalleşmiş olan bireyler için müdahale programları, aşırılık yanlısı ideolojilerden uzaklaşmaları için psikolojik ve sosyal destek sunar. Bu girişimler danışmanlık, mentorluk ve mesleki eğitim içerebilir.
- **Toplum Katılımı:** Güçlü, dirençli topluluklar oluşturmak radikalleşmeyi önlemeye yardımcı olabilir. Açık diyalogları teşvik etmek ve aidiyet duygusunu güçlendirmek aşırılık yanlısı ideolojilerin cazibesini azaltabilir.
- **Karşı-Mesajlaşma:** Karşı mesajlaşma çabaları aşırılık yanlısı söylemlere meydan okumaya ve alternatif bakış açılarını teşvik etmeye odaklanır. Hükümetler ve sivil toplum kuruluşları aşırılık yanlısı propagandanın etkisine karşı koymak için sıklıkla karşı mesajlaşma kampanyaları yürütürler.
- **Kolluk Kuvvetleri ve Güvenlik Önlemleri:** Kolluk kuvvetleri radikalleşme ve terörist faaliyetlerin tespit edilmesi ve engellenmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, güvenlik tedbirlerinin sivil özgürlükler ve insan haklarına saygı ile dengelenmesi esastır.

2.5.3. Sosyal medya, bilgi akışı ve kolektif şiddet dinamikleri

Sosyal medya platformları kolektif şiddet ortamını dönüştürmüş, bilginin yayılma, şikayetlerin dile getirilme ve harekete geçme biçimlerini yeniden şekillendirmiştir. Sosyal medya platformlarının 21. yüzyılın başlarında ortaya çıkması, kolektif şiddetin nasıl ortaya çıktığı ve anlaşıldığı üzerinde devrim niteliğinde bir etkiye sahip olmuştur. Facebook, Twitter, YouTube ve Instagram dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere sosyal medya platformları iletişim, örgütlenme ve seferberlik için güçlü araçlar haline gelmiştir. Sosyal medya, bireylerin ve grupların eylemleri koordine etmesini ve daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlayarak kolektif şiddetin mobilizasyonu ve organizasyonu için merkezi bir merkez haline gelmiştir. Aşağıdaki mekanizmalar aracılığıyla sosyal medya kolektif şiddetin başlatılmasını ve örgütlenmesini kolaylaştırmaktadır (Densley, 2022, s. 307):

- **Bilginin Hızlı Yayılması:** Sosyal medya bilginin hızlı bir şekilde yayılmasını sağlayarak gerçek zamanlı olarak örgütlenmeyi ve harekete geçmeyi mümkün kılar. Etkinlik detayları, lojistik ve eylem çağrıları hızla yayılarak gösteri ve protestolara kitlesel katılıma yol açabilir.
- **Sanal Aktivizm:** Çevrimiçi platformlar, bireylerin fiziksel varlığa ihtiyaç duymadan aktivizm yapabildikleri ” sanal aktivizmi ” ortaya çıkarmıştır. Bu da coğrafi sınırları aşarak hareketlere küresel katılımı mümkün kılmaktadır.
- **Hashtag’ler ve Trendler:** Twitter gibi platformlarda *hashtag* ve *trend topic* kullanımı hareketlerin yoğunlaşmasına ve birleşmesine yardımcı olabilir. Örnek olarak küresel tartışmaları ve aktivizmi ateşleyen #BlackLivesMatter, #MeToo ve #ClimateStrike verilebilir.

Sosyal medyanın bilgi yaymadaki rolü abartılamaz. Sosyal medya, kolektif şiddete ilişkin kamu bilinci ve algısının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Sosyal medya aşağıdaki hususlara katkıda bulunmaktadır (Selph vd., 2018, s.66-67):

- **Kullanıcı Tarafından Oluşturulan İçerik:** Sosyal medya platformları, görüntüler, videolar ve birinci elden anlatımlar da dahil olmak üzere kullanıcı tarafından oluşturulan içerik açısından zengin kaynaklardır. Bu içerik,

olayları gerçek zamanlı ve yerinde sunarak kamuoyunu ve medya kapsamını etkiler.

- **Sorunların Büyütülmesi:** Sosyal medya, geleneksel medyada yeterli ilgiyi görmemiş olabilecek meseleleri güçlendirmiştir. Örneğin Myanmar'daki Rohingya krizi², öncelikle sosyal medyada paylaşılan görüntüler ve hikayeler sayesinde küresel çapta dikkat çekmiştir.
- **Yanlış Bilgilendirmeye Karşı Koyma:** Sosyal medya, gerçek zamanlı doğruluk kontrolüne ve yanlış anlatılara karşı doğru bilginin yayılmasına olanak tanıyarak daha bilinçli bir kamu söylemine katkıda bulunur.

Sosyal medya ve şiddet arasındaki ilişki karmaşıktır. Mobilizasyon için bir katalizör görevi görebileceği gibi, nefret söylemi, eleman kazanma/7militarize etme ve şiddete teşvik için de bir platform olabilir. Sosyal medya, barışçıl protestoların düzenlenmesinde kritik bir rol oynamış ve marjinal seslerin duyulması için bir platform sağlamıştır. Ancak, 2011 Londra ayaklanmalarında görüldüğü gibi, şiddet eylemlerini koordine etmek için de kullanılabilir. Aşırılık yanlısı gruplar eleman toplamak, radikalleşmek ve faaliyetlerini koordine etmek için sosyal medyadan yararlanmıştır. Facebook, YouTube ve Telegram gibi platformlar propaganda yaymak ve potansiyel elemanlarla bağlantı kurmak için kullanılmıştır. Sosyal medya hem devlet hem de devlet dışı aktörler tarafından çatışmalar sırasında bilgi yaymak için kullanılmıştır. Arap Baharı ve Ukrayna çatışması sırasında sosyal medyanın kullanımında görüldüğü gibi, gerilimleri tırmandırma potansiyeline sahiptir (Sparby, 2017, s. 91-92).

2.6. Kolektif Ruh ve Toplumsal Eylemler

Kitle davranışları, yalnızca anlık tepkilerden ibaret olmayan, sosyal, kültürel ve psikolojik etkenlerin birleşimiyle oluşan karmaşık süreçlerdir. Gustave Le Bon'un 19. yüzyıl sonlarında ortaya koyduğu görüşler, bireylerin kalabalıklar içinde farklılaştığını, anonimlik hissiyle bireysel sorumluluktan uzaklaştıklarını ve bu nedenle daha içgüdüsel, duygusal hareket edebildiklerini öne sürer (Le Bon, 1895).

² Rohingya krizi, Myanmar'ın Arakan (Rakhine) eyaletinde yaşayan Müslüman Rohingya halkının Myanmar ordusu tarafından 2016'dan itibaren sistematik şiddet, ayrımcılık ve zorunlu göçe maruz bırakılmasıyla ortaya çıkan ve ciddi insan hakları ihlalleri içeren uluslararası bir krizdir.

Ancak bu yaklaşımlar günümüzde eleştirel bir gözle değerlendirilmektedir. Özellikle bireylerin kolektif bir bağlamda yalnızca bilinçsizce hareket ettikleri varsayımı, kitlelerin toplumsal sorumluluğunu görmezden gelme riski taşımaktadır.

Bu noktada, John C. Turner'ın geliştirdiği Sosyal Kimlik Teorisi, bireylerin grup üyeliklerinden kaynaklanan kimlikler üzerinden hareket ettiklerini savunur. Bu teoriye göre, grup üyeleri yalnızca bireysel nitelikleriyle değil, grubun değer ve normlarıyla da şekillenir (Turner, 1982).

Turner, bireyin grup içerisindeki davranışlarını anlamak için sosyal bağlamın ve grup içi dinamiklerin analiz edilmesi gerektiğini vurgular. Grup üyelikleri zamana ve mekâna göre değişebilir; dolayısıyla kolektif eylemler, her toplumun özgün sosyal dokusuna bağlı olarak şekillenir. Bu yorum, kolektif davranışların toplumsal zeminden soyutlanamayacağını ortaya koymaktadır.

McDougall (1927), grupların duygusal bütünlükler değil, ideolojik ya da sosyokültürel hedefler doğrultusunda bir araya gelen yapılar olduğunu belirtir. Bu yapılar; sınıf aidiyeti, kültürel kimlik veya siyasi hedefler temelinde şekillenebilir. Kolektif bilinç ise, bireysel bilinçten farklı olarak, toplumun ortak değerlerini ve düşünce kalıplarını yansıtır. Bu bilinç, bireylerin davranışlarını yönlendirerek kolektif ruhun oluşmasına katkıda bulunur (Parsons, 2015a, s. 112).

Max Weber'in toplumsal eylem kuramı da kolektif hareketlerin analizinde önemli bir çerçeve sunar. Weber'e göre, toplumsal eylem, bireylerin anlam yükleyerek gerçekleştirdikleri ve başkalarının davranışlarını dikkate aldıkları eylemlerdir (Weber, 1995, s. 42).

Weber toplumsal eylemleri dört tipe ayırır: araçsal-rasyonel, değer-rasyonel, geleneksel ve duygusal eylemler. Bu eylem türleri çoğu zaman iç içe geçmiş halde bulunabilir. Linç, protesto veya direniş gibi kolektif olaylar, bu dört eylem biçiminin bir bileşimi olarak değerlendirilebilir (Ritzer , Stepnisky, 2012, s.193).

Durkheim (2014: 67), toplumsal eylemi bireyden ziyade toplum temelli açıklamaya çalışmış; toplumun birey üzerindeki baskısını vurgulamıştır. Ona göre, kolektif bilinç bireylerin eylemlerini yönlendiren dışsal ve zorlayıcı bir güçtür. Durkheim, bu bağlamda toplumsal eylemleri nesnel bir biçimde tanımlar ve bireyden ziyade yapıyı ön plana çıkarır. Bu yaklaşım, özellikle şiddet içeren kolektif davranışların toplumsal yapı tarafından nasıl şekillendirildiğini anlamak açısından önemlidir.

Weber ise Durkheim'dan farklı olarak, bireyin öznel anlam dünyasına odaklanır. Sosyolojinin temel amacını bireylerin anlam yükledikleri davranışları anlamak olarak görür. Böylece Weber'in yaklaşımı daha mikrososyolojik bir çerçeve sunarken, Durkheim'ın görüşleri makrososyolojik bir bakışı temsil eder (Tezcan, 2010, s.33-35). Bu bağlamda, her iki yaklaşım birlikte değerlendirildiğinde, kolektif eylemlerin hem bireysel hem de yapısal dinamikleri içerdiği anlaşılır.

Sonuç olarak, kolektif ruh ve toplumsal eylemler, yalnızca irrasyonel tepkilerle açıklanamayacak kadar karmaşık yapılar sergilemektedir. Modern literatür, kitlelerin rasyonel karar alma kapasitelerine, grup içi etkileşim dinamiklerine ve sosyal bağlamın belirleyiciliğine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, toplumsal şiddet ya da protesto gibi olgular incelenirken hem bireysel anlamlandırmalar hem de yapısal faktörler birlikte değerlendirilmelidir. Bu durum, kolektif şiddet davranışlarının yalnızca patolojik ya da irrasyonel eylemler olarak değil, aynı zamanda anlamlı toplumsal tepkiler olarak da ele alınmasını gerektirir.

2.7. Kitlelerin Duygu ve Ahlaklılığı

Kitlelerin duygu durumlarının değişkenliği, sosyal psikoloji literatüründe uzun yıllardır tartışılan bir konudur. Le Bon (1895), kitlelerin bireylerden farklı olarak anonimlik hissi içinde hareket ettiğini, bu durumun bireysel sorumluluğun ortadan kalkmasına yol açarak davranışların daha ilkel ve duygusal hale geldiğini savunur. Ona göre, kitlelerin aşırı duygusallığı, rasyonellikten uzak davranış biçimlerinin temelini oluşturur. Ancak bu yaklaşımın modern olaylar bağlamında yetersiz kalabileceği eleştirilmektedir. Özellikle planlanmış ve organize edilen bazı kitlesel eylemler, Le Bon'un tümünden bilinç dışı hareket tezini sınırlandırmaktadır.

Kitle eylemlerinin bireysel öfkenin ötesine geçerek kitlesel krizleri tetikleyebildiği gözlemlenmektedir. Le Bon'un görüşleri, kitlelerin duygusal olarak kolayca yönlendirilebilir olduğunu ve ahlaki karar verme kapasitelerinin zayıf kaldığını belirtse de, bu yaklaşım zaman zaman indirgemeci olarak değerlendirilir. Zira, bazı eylemlerde kitlelerin bilinçli kararlar aldığı, örneğin ideolojik motivasyonla hareket ettiği görülmektedir. 2 Temmuz 1993'te yaşanan Sivas Olayı buna örnek olarak verilebilir; süreç boyunca bireylerin rasyonel ve organize bir biçimde hareket ettikleri anlaşılmaktadır (Sözcü Gazetesi, 02.07.2014).

Kitle psikolojisinde anonimlik, bulaşma etkisi ve telkin edilebilirlik önemli kavramlardır. Kitle içinde birey, tek başına gerçekleştiremeyeceği eylemleri daha rahat bir şekilde yapabilmektedir. Bulaşma etkisi, bireylerin birbirini taklit ederek kitle davranışını büyütmesini ifade eder. Bu dinamikler, bireylerin kolektif yapılar içinde nasıl farklılaştığını açıklamak için önemlidir (Kırel vd., 2004: 53).

Fichter, kitlelerin bazı ayırt edici özelliklerinden söz etmektedir; bunlar arasında ortak geçmiş, mekânsal yakınlık, benzer fiziksel özellikler ve ortak çıkarlar yer almaktadır. Bu nitelikler, kitlelerin birlikte hareket etmesini kolaylaştıran sosyo-psikolojik zemini açıklar (Fichter, 1990, s. 85).

Maurice Halbwachs ise toplumsal düşüncenin, birey tarafından fark edilmeyen ancak kolektif hafızanın parçası olan bir dalga olduğunu ileri sürer. Ona göre, bireylerin kitle içindeki düşünce ve hareketleri bireysel gibi görünse de, aslında kolektif yapının ürünüdür (Halbwachs, 2017).

Sonuç olarak, Le Bon'un kitle teorisi, özellikle anonimlik ve duygusal bulaşma gibi kavramlar açısından önemli katkılar sunmakla birlikte, modern kolektif olayların çeşitliliği karşısında sınırlı kalmaktadır. Kitlelerin ahlaklılık ve bilinç durumları, bağlamsal ve tarihsel olarak yeniden değerlendirilmelidir. Bu durum, linç gibi şiddet içerikli eylemlerin yalnızca duygusal bir patlama değil, çoğu zaman sosyopolitik bağlamla şekillenen bilinçli tercihlerle de ilişkili olabileceğini göstermektedir.

2.8. Kitlelerin Kışkırtılması

Grup davranışlarının incelenmesi, kitlelerin kışkırtılma potansiyelini anlamak için önemli bir faktördür. Grup içindeki eylemler, bireysel eylemlere kıyasla daha riskli

ve tehlikeli kabul edilir. Grup içinde risk alma eğilimi ile bireysel risk alma eğilimi karşılaştırılmıştır. Araştırmalarda, deneklerin bireysel olarak riskli ama ödüllendirici bir seçeneği az riskli ama az ödüllendirici bir seçeneğe tercih etme eğilimi incelenmiştir. Denekler, gruplar halinde kararlarını oy birliğiyle alana kadar tartışmışlar, bu durum risk kayması olarak adlandırılır ve grup içinde risk alma olasılığının arttığını gösterir (Stoner, 1961).

Grup içinde bazı üyeler daha etkili olabiliyor ve bu üyelerin görüşlerini savunan diğer üyeler var. Bu, grup üyelerinin daha katı tutumlar sergilemesini kolaylaştırır. Grup üyelerinin başlangıçtaki tutumları ne kadar muhafazakâr ise, grup davranışları genellikle o yönde ilerler (Morris, 2002: 641).

Bu durum, insanların yalnızken sergiledikleri davranışların kalabalık içinde farklılık gösterdiği düşüncesine dayanır. Kitle, oluşturan bireylerden ayrı bir duruş sergiler. Kitlelerin kışkırtılmasında, grup aktivitelerinin yanı sıra kültürel kodlamalar da etkilidir. Kültür, kişisel ve kolektif olmak üzere iki boyuta sahiptir. Her insan grubu bir kültüre sahiptir ve kültür, bireylerin kendilerini ifade etmelerine yardımcı olur ve insanlığın her alandaki ilerlemesinin toplamını temsil eder. Bu nedenle, kültür ve sosyal çevre tarafından etkilenen kitlelerin kışkırtılma yeteneklerini kültür üzerinden tartışabiliriz. Kültür, zamanla değişkenlik gösterir ve kazanılmış kültür ile yaşayan kültür arasında ayırım yapılabilir. Kazanılmış kültür, bir grubun ortak hafızasını temsil ederken, yaşayan kültür sürekli değişim içindedir ve günlük yaşam pratiklerini içerir (Moles, 1983:114).

2.9. Kuramsal Bağlamda Şiddet

Toplumsal yapılar içinde şiddet, sadece bireysel bir eğilim ya da psikolojik bir patoloji olarak değil; tarihsel, kültürel ve yapısal dinamiklerle şekillenen çok boyutlu bir olgu olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda, şiddeti anlamlandırmak yalnızca eylemin kendisine değil, aynı zamanda onu ortaya çıkaran, meşrulaştıran ya da görünmez kılan sosyo-kültürel koşullara da odaklanmayı gerektirir. Bu başlık altında, şiddetin kuramsal zeminine ilişkin temel yaklaşımlar ele alınacak; linç olgusunun bu kuramsal çerçevede nasıl değerlendirilebileceği tartışılacaktır.

Şiddetin bireysel ve kolektif boyutları ayrıştırılarak incelenecek, kavramın sınırları ve biçimleri akademik literatür ışığında sorgulanacaktır. Böylece, hem teorik hem de pratik düzeyde şiddetin sosyolojik bağlamda nasıl konumlandırıldığına dair bütüncül bir çerçeve sunulması amaçlanmaktadır.

2.9.1. Linç ve şiddet

Linç olgusu, grup ve kolektif davranışlar alanında incelenebilecek en çarpıcı örneklerden biridir. Her ne kadar günümüz Türkiye toplumunda marjinal bir düzeyde görünse de, linç eylemleri, bireylerin anonim kalabalıklar içinde meşruiyet kazandığı, adaletin kitlesel bir tepki biçimiyle ikame edilmeye çalışıldığı radikal toplumsal olaylar arasında yer almaktadır. Bu yönüyle linç, yalnızca bir şiddet biçimi değil, aynı zamanda kolektif davranışların psikolojik, sosyolojik ve siyasal açılardan analiz edilebileceği önemli bir toplumsal laboratuvar niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla bu çalışma kapsamında linç olayları, grup dinamikleri, kamu düzeni ve algı yönetimi gibi başlıklar üzerinden tartışılarak kamu güvenliği bağlamındaki etkileriyle birlikte ele alınmaktadır.

Linç olayları, kartopu etkisi gibi giderek büyüyen bir süreç olarak değerlendirilebilir. Kalabalıkların sayısı arttıkça, eylemlerin meşruiyeti artar ve bu durum, bireysel sorumluluğun kitlesel iradeye devredilmesiyle sonuçlanır. Bu noktada Neumann'ın "suskunluk sarmalı" kavramı anımsansa da, burada asıl dikkat çekilmesi gereken olgu, baskın gruplar tarafından yaratılan "sesli sarmal"dır. Neumann kamuoyunun zorlayıcı etkisini vurgularken, linç olayları bu zorlayıcılığın en uç örneğini oluşturur (Neumann,1988). Linçin, kamuoyu desteğiyle meşrulaştırılması sürecinde medya önemli bir rol oynamaktadır. Medyada yer alan sansasyonel sunumlar, linçin gerekçelendirilmesine zemin hazırlar. Bu bağlamda, linç eylemleri çoğu zaman "devletin yerine geçmek", "anında adalet sağlamak" gibi meşru görünmeye çalışan söylemlerle desteklenir.

Hearn, klasik sosyolojik yaklaşımların grup içi ya da topluluklar arası şiddet olgularını yeterince incelemediğini ileri sürmektedir (Hearn, 2012). Oysa Weber, devletin şiddet üzerindeki meşru tekeli vurgularken; Durkheim, toplu intiharlar

üzerinden toplumsal gerilimi, Marx ve Engels ise sınıf çatışmaları ekseninde yapısal şiddeti açıklamaya çalışmıştır. Linç, bu kuramsal çerçeveler arasında hem yapısal eşitsizliklerle hem de grup psikolojisiyle ilişkilendirilebilecek melez bir olgu niteliğindedir.

Şiddet tanımları da linçin doğasını anlamak açısından önem taşımaktadır. Bufacchi, şiddeti iki farklı şekilde yorumlamaktadır: birincisi kuvvet ve zor kullanımı, ikincisi ise ihlal ve normatif sınırların aşılmasıdır (Bufacchi, 2005). Dewey, gücü “bir şeyleri yapabilme yetisi” olarak tanımlarken, şiddeti bu gücün yanlış kullanımı biçiminde değerlendirir (Dewey, 1980). Garver ise şiddetin yalnızca fiziksel olmadığını; kişinin onuruna ve haklarına yönelik ihlallerle de ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır (Garver, 1973).

Bu çalışma, linçin şiddetle ilişkisini ele alırken, linçin bir olgu değil, toplumsal bir olay olarak değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Zira “toplumsal olgu” kavramı, uzun vadeli, kültürel ve yapısal nitelik taşıyan durumları ifade ederken; linç vakaları belirli bir zaman ve mekânda ortaya çıkan, çoğu zaman tetikleyici bir olayla başlayan tekil ve tekrarlanabilir olaylar olarak öne çıkmaktadır. Topçu’nun ifadesiyle, toplumsal olaylar belirli yer ve zamanda meydana gelen tekil değişimleri temsil eder (Topçu, 2016, s. 31). Bu yönüyle, çalışmada ele alınan linç vakaları, geniş kitle davranışlarının analizinde önemli bir örneklem sunmaktadır.

Sonuç olarak, linç kültürü ve şiddet alt kültürü kavramları, yalnızca toplumsal birer olgu olarak değil, aynı zamanda kamu güvenliğiyle doğrudan ilişkili yapısal sorunlar olarak ele alınmalıdır. Tezin ana konusuna katkı sağlayacak şekilde, bu bölüm linç kültürünün kültürel, yapısal ve söylemsel boyutlarını bir arada ele almakta ve toplumsal düzenin korunması bağlamında kapsamlı bir çözümleme sunmayı amaçlamaktadır.

2.9.2. Bireysel ve kolektif şiddet

Bu araştırmada, şiddetin hem bireysel hem de kolektif (toplumsal) boyutlarına odaklanılmasının temel nedeni, bu iki şiddet biçiminin birbirini karşılıklı olarak

besleyen ve etkileyen dinamik süreçler üretmesidir. Şiddet yalnızca bireysel bir patoloji ya da toplumsal bir kriz olarak değil, aynı zamanda mikro ve makro düzeylerin etkileşiminde ortaya çıkan çok katmanlı bir olgu olarak ele alınmalıdır. Bu çerçevede bireycilik, şiddetin bireysel düzeyde anlaşılması açısından temel bir teorik dayanak sunar.

Bireycilik, bireyin düşünce, davranış ve değer üretiminde toplumsal yapının dışında özerk bir aktör olarak konumlandığı bir yaklaşımı temsil eder. Bu bağlamda bireycilik, şiddetin yalnızca toplumsal veya kolektif koşullarla açıklanamayacağını; bireyin psikolojik yapısı, yaşam deneyimleri ve karar alma süreçlerinin de analiz edilmesi gerektiğini vurgular. Birey, hem kolektif yapıların içinde şekillenen bir aktör hem de bu yapılarla çatışan özerk bir fail olarak ele alınmalıdır. Bu çift yönlü ilişki, bireysel şiddetin kolektif şiddetle nasıl kesiştiğini anlamada kritik öneme sahiptir; zira birey daha geçici ve değişken bir yapıya sahipken, kolektif olan daha sabit ve kalıcıdır (Lukes, 1973, s. 28).

Günümüz koşullarında ise, özellikle küresel ölçekte etkiler yaratan kolektif şiddet biçimleri (terör eylemleri, kitlesel linçler, organize saldırılar) dikkat çekmektedir (Ünsal, 1996, s.11). Bununla birlikte, bireyin fail olarak tek başına hareket ettiği bireysel şiddet türleri de (cinayet, suikast, aile içi şiddet, psikolojik baskı vb.) toplumsal düzeyde ciddi yansımalar doğurabilmektedir. Dolayısıyla şiddetin sadece kitlesel bir fenomen olarak ele alınması yetersiz kalmakta; bireysel ve kolektif şiddet biçimlerinin karşılıklı olarak birbirini nasıl etkilediği bütüncül bir şekilde analiz edilmelidir.

Kolektif şiddet, yalnızca niceliksel değil, aynı zamanda niteliksel olarak da karmaşık bir yapıya sahiptir; çünkü bu şiddet biçimi, şiddet ritüelleri, organize yıkım, fırsatçılık, arbede, dağınık saldırılar ve yıkıcı müzakereler gibi çok çeşitli alt kategorilerde sınıflandırılabilir (Tilly, 2003, s. 22). Tilly'nin sınıflandırması, bireysel eylemlerden doğan kitlesel dalgalanmaların ve bireysel aktörlerin kolektif yapılar içindeki rolünün daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Kolektif şiddet, kamuoyunun algılayabileceği düzeyde daha görünür ve ölçülebilirken, bireysel şiddet çoğu zaman görünmezleşir ve psikolojik, ekonomik ya da sembolik düzeylerde gerçekleştiği için analiz edilmesi zorlaşır. Bu durum, bireyin

şiddet üretiminde pasif bir nesne değil, aktif bir özne olarak görülmesini gerekli kılar. Şiddet, bireysel öfkenin kolektif ideolojiyle birleşmesiyle sistematikleşen bir süreç hâline gelebilir.

Klasik sosyoloji teorilerinde ise kolektif şiddetin tarihsel olarak arka planda bırakıldığı gözlenmektedir. Ancak II. Dünya Savaşı sonrası dönemde bu alandaki çalışmalar artmış, kolektif şiddetin biyolojik, ekonomik, kültürel ve politik nedenleri üzerinde durulmuştur (Malesevic, 2010, s. 93). Sosyo-biyolojik yaklaşımlar, bireyin genetik ve biyolojik eğilimlerinin şiddete yatkınlık üzerindeki etkisini öne çıkarırken; kültürel yaklaşımlar, değer sistemleri, gelenekler ve grup normlarının belirleyici olduğunu savunmaktadır.

Kolektif şiddet olayları her zaman öngörülemeyen ve dinamik bir doğaya sahiptir. Bu nedenle, benzer görünüme sahip olaylar farklı bağlamlarda farklı anlamlar taşıyabilir. Bu da araştırmacıları, bireysel ve kolektif düzeyde çok katmanlı analizler yapmaya zorlamaktadır (Myers, 2000, s.175).

Medya ise hem bireysel hem kolektif şiddetin yaygınlaşmasında kritik bir rol oynamaktadır. Medya içerikleri, şiddeti meşrulaştıran ve normalleştiren kalıplar üretmekte; kamuoyunu pasifleştirerek şiddete karşı duyarsızlaşmayı tetiklemektedir (Bourdieu, 1997; Büyükbayram & Okçay, 2013). Bu bağlamda entelektüellerin ve kamuoyu önderlerinin medya söylemleri karşısında eleştirel bir duruş geliştirmesi, bireysel bilinçlenme ile toplumsal dönüşüm arasındaki köprüyü kurmak açısından önemlidir.

Birey ve toplum düzeyinde şiddeti yaşam biçimine dönüştüren yapıların benzer özellikler taşıdığı görülmektedir (Tarhan, 2011, s.97). Bu tespit, bireysel patolojiler ile kolektif şiddet kültürü arasındaki sürekliliğe işaret etmektedir.

Sonuç olarak, bireysellik ve kolektivite arasındaki bu karşılıklı ilişki, şiddetin hem bireysel eylemler hem de kitlesel hareketler aracılığıyla üretildiğini; dolayısıyla bireycilik kavramının, şiddetin mikro düzeydeki dinamiklerini çözümlemede vazgeçilmez bir analitik çerçeve sunduğunu göstermektedir.

2.10. Sosyo-Psikolojik Perspektifte Şiddet

Sosyo-psikolojik perspektiften şiddeti ele almak, bireysel davranışların toplumsal bağlamda nasıl şekillendiğini anlamak açısından önemlidir. Bu bağlamda saldırganlık, kimliksizleşme ve günah keçisi gibi kuramsal yaklaşımlar, bireylerin grup dinamikleri içinde nasıl yönlendirilebildiğini açıklamaya yardımcı olur.

Alt başlıklarda yer alan hususlarla, linç ve benzeri kolektif şiddet biçimlerinin altında yatan psikolojik süreçlerin farklı açılardan ele alınarak teorik bir çerçeve sunulması amaçlanmaktadır. Böylelikle şiddet, yalnızca bireysel bir patoloji olarak değil, sosyal etkileşimlerin bir ürünü olarak da değerlendirilmektedir.

2.10.1. Engellenme-saldırganlık yaklaşımı

Şiddet ve saldırganlık, toplumsal şiddet biçimlerinin psikolojik temelini anlamada önemli iki kavramdır. Bu alt başlık kapsamında, bireylerin şiddet davranışlarını ne tür psikolojik süreçlerle geliştirdiği ve bu davranışların kolektif boyutlarda özellikle linç gibi olaylarda—nasıl ortaya çıktığı analiz edilmektedir. Bu kapsamda saldırganlığın kavramsal çerçevesi, engellenme koşullarıyla ilişkisi ve çeşitli kuramsal yaklaşımlar üzerinden değerlendirilmiştir. Amaç, bireylerin hem bireysel düzeyde hem de grup psikolojisi içinde nasıl saldırganlığa yöneldiğini anlamak ve linç eylemlerini bu çerçevede açıklamaktır.

Her ne kadar bu iki kavramı açık bir şekilde tanımlamak zor olsa da genel olarak şiddet, bazı düşünürlere göre saldırganlığın bir türü olarak kabul edilir. Saldırganlık, başkasına zarar verme eğilimi olarak tanımlanabilir (Yorohan, 2011).

Linç konusu ise, daha karmaşık duygusal durumları içerir. Araştırmalar, birçok faktörün linçe yol açabileceğini göstermektedir. Linç, engellenmeyle bağlantılı olarak saldırganlığa yol açabilecek bir biçimde açıklanır; engellenme, bir kişinin

isteklerini gerçekleştirememesi durumudur. Örneğin, Kağıtçıbaşı (2006, s. 46), yoksulluğun önemli bir etken olduğunu belirtir ve Amerika'nın güneyinde yapılan bir araştırmada, pamuk fiyatları ile linç olayları arasında dikkat çekici bir ilişki olduğunu gözlemlemiştir. Bu bulgu, sosyo-ekonomik krizlerin bireylerde yarattığı baskının şiddet eylemlerine dönüşebileceğini ve bu bağlamda linç gibi kolektif eylemlerin ekonomik temelli psikolojik nedenlerle tetiklenebileceğini göstermektedir.

Saldırganlık, toplumsal veya bireysel şiddet eylemlerinde dikkate alınması gereken önemli bir kavramdır. Toplumlar ve topluluklar bazı koşullar altında belirli kararlar alır ve bunları uygular. İnsanların saldırgan davranışları bazen diğer insan gruplarına zarar verme veya yok etme eğilimlerini içerebilir. Bu nedenle, saldırganlık kavramı, insanların hangi durumlarda ve hangi hedeflere saldırgan davranışlarda bulunduklarını anlamak için önemlidir. Günlük hayatta sıklıkla karşılaşılan bu kavram, şiddetle yakından ilişkilidir ve düşmanlık içeren, zarar verme veya daha ileri giderek kişilerin hayatını sonlandırma eğilimi olan bir şiddet biçimidir (Marshall, 1990). Bu tanımlar, linç olgusunun yalnızca fiziksel bir şiddet biçimi değil, aynı zamanda psikolojik bir yönelim olduğunu da ortaya koyar. Bandura'ya göre saldırganlık, taklit, saldırgan dürtülerin serbest kalması, geçmişte oluşmuş saldırgan davranış eğilimlerinin su yüzüne çıkması ya da genel tahrik unsurlarının artması gibi nedenlerle ortaya çıkar. Saldırganlık, huzursuzluğun bir boşalma ve patlama şekli olarak görülebilir (Güleç vd., 2012, s. 117).

Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı bu noktada linç eylemlerinde gözlenen zincirleme taklit davranışlarını ve saldırganlığın gruplar içinde nasıl yayıldığını anlamada işlevseldir.

Bu tanımları dikkate alarak, saldırganlık, birçok faktörü içeren karmaşık bir kavram olarak kabul edilebilir. Saldırganlık savunucu ve kısıtıcı saldırganlık olmak üzere iki kategoriye ayırmıştır (Fromm, 1995). Savunucu saldırganlık, biyolojik özelliklerin şiddet davranışlarına uyarlanmasını ifade eder ve temelde tehlikeyi ortadan kaldırmaya yöneliktir. Açlık, susuzluk gibi temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik gelişen saldırganlık bu kategoriye girer ve bu tür saldırganlık doğuştan gelir, koruma

amaçlıdır. Kıyıcı saldırganlık ise biyolojik kökenli değil, insana ve topluma özgü bir saldırganlık türüdür ve kişisel ve kültürel koşulların bir kombinasyonudur. Fromm'un bu ayrımı, linç davranışının yalnızca içgüdüsel bir tepki olmadığını, kültürel ve toplumsal faktörlerle de beslendiğini göstermesi açısından önemlidir.

2.10.2. Kimliksizleşme yaklaşımı

Kimliksizleşme, grup içerisindeki şiddetin ortaya çıkmasına katkıda bulunan önemli psikolojik mekanizmalardan biri olarak değerlendirilmektedir. Bu başlık altında, bireylerin kalabalıklar veya gruplar içinde kimliklerini kaybetmeleriyle ortaya çıkan davranışsal dönüşüm analiz edilmektedir. Amaç, bireysel sorumluluğun silikleştiği ve denetimin azaldığı kolektif ortamlarda, kimliksizleşmenin şiddet eğilimlerine nasıl zemin hazırladığını göstermektir. Konu, linç eylemleriyle sınırlı tutulmamakta; genel anlamda şiddet davranışlarının grup psikolojisi içinde nasıl meşrulaştırılabildiği açıklanmaya çalışılmaktadır.

Genel anlamda kimlik, bir varlığın ayırt edici özelliklerini tanımlayan bir kavramdır ve aynı zamanda benzerler arasında karşılaştırma yapılmasını sağlar (Ulu ve Karakoç, 2004).

Kimlik, bireyselliği ve özgünlüğü ifade ederken, kimliksizleşme ise sosyal bir davranıştır ve kişilerin grubun bir parçası olarak anonim bir şekilde hareket etmeleridir (Morris, 2002). Bu noktada, bireyin kimliğinin silikleşmesi, onu grup normlarına daha yatkın hale getirir; bu durum bireysel denetim kaybına neden olarak şiddet davranışlarını kolaylaştırabilir.

Kağıtçıbaşı (2006), kişilerin kimliklerini kaybettiklerinde yaptıkları eylemlerin sorumluluğunu hissetmediklerini ve suçun sorumluluğunu gruba atfettiklerini belirtir. Ancak bu, bireysel sorumlulukları ortadan kaldırmaz. Bu ifade, şiddet eğilimli davranışların yalnızca bireyden değil, bireyin ait olduğu grubun dinamiklerinden de kaynaklanabileceğini göstermektedir. “Toplumsal damgalarla ilgili politikalardan biri de kimliksizleşme, yani tüm kimlikleri aynı potada eritme politikasıdır. Bu yaklaşım, diğer kimlikleri baskın kültürün içine alıp eritme düşüncesine dayanır” (Tarhan,

2011: 80). Bu alıntı, bireysel kimliğin kaybının sadece psikolojik değil, aynı zamanda politik ve kültürel bağlamda da ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Gruplarda bireyler bazen psikolojik olarak kimliksizleşir ve grup içinde belirsiz bir durumda olabilirler. Kimliksizleşme çalışmaları, kalabalıklar içinde bireylerin kayboluşunu ve kimliksizleşme sonucu ortaya çıkan davranışları inceler. Çeşitli gruplarda farklı nedenlerle kimliksizleşme yaşanabilir. Çevresel faktörler, aşırı uyarılma, eksik özgüven gibi etmenler bu duruma yol açabilir ve acizlik hissini tetikleyebilir. Zihinsel kontrolde zorlanma, sakın kalmakta güçlük gibi durumlar, kimliksizleşmeye neden olur (Diener, 1979).

Bu süreç, bireyin kendi benliğinden uzaklaşarak, grup merkezli bir eylem biçimini benimsemesiyle sonuçlanabilir. Bu durum özellikle kriz zamanlarında, bireylerin neden norm dışı davranışlar sergileyebildiğini anlamada kritik önemdedir.

Sosyal etki, bireylerin yaşam tarzlarını belirleyen çeşitli faktörlerden oluşur; itaat, kitle davranışı, propaganda, telkin, bireylik kaybı gibi. Sosyal etki, bireylerin tutum ve davranışlarını etkileyebilir ve bu süreç bireylik kaybına ve sonuçta kimliksizleşmeye yol açar. Kalabalıklar içinde bireysel öz denetim yerine grubun değerleri ön plana çıkar (Bilgin, 2013).

Burada önemli olan, bireyin davranışlarını şekillendiren ahlaki ve toplumsal filtrelerin yerini grup reflekslerinin almasıdır. Bu değişim, şiddeti tetikleyici unsurların fark edilmeden içselleştirilmesine yol açabilir.

Sosyal psikolojide engellenme, saldırganlık ve kimliksizleşme konuları, bireyin topluluk içindeki kayboluşu ve bunun sonuçları üzerine odaklanarak incelenmiştir. Bu yaklaşımlar, bireylerin topluluk içinde kendilerini kaybederek topluluğun etkisine kapıldıkları fikrini destekler. Kimliksizleşme yaklaşımı özellikle, bireyi grup içinde farklı bir varlık olarak ele alır ve grubun eylemlerini bireyden bağımsız olarak değerlendirir. Bu yaklaşım, bireysel bilinç düzeyinin grup etkisi altında nasıl silindiğini anlamak ve özellikle toplumsal şiddetin arka planındaki psikolojik yapıları açıklamak için kullanılmaktadır. Bireyler ve topluluklar, bu bağlamda bilinç dışı

varlıklar olarak görüldüğünde, genellikle benzer sonuçlarla karşılaşılır. Toplumlar, linç gibi eylemler karşısında genellikle sessiz kalır ve şiddetin altı örtülür.

Ancak bu çalışmada linç, sadece bir örnek olarak ele alınmakta; esas odak, bireyin grup içinde kimliksizleşmesiyle ortaya çıkan şiddet potansiyelidir. Bu nedenle, linç ve şiddet üzerine yapılan araştırmalarda, “bilinç” tek bir motivasyon kaynağı olarak değil, daha geniş bir perspektiften ele alınmalıdır. Amaç, kimliksizleşme gibi psikolojik mekanizmaların, kolektif şiddet davranışlarını nasıl mümkün kıldığını ortaya koymak ve bu yapıyı genel şiddet türlerine teşmil etmektir.

2.10.3. Günah keçisi yaklaşımı

Toplumsal şiddetin psikolojik temellerini açıklayan yaklaşımlardan biri olan günah keçisi teorisi, bireylerin yaşadıkları içsel çatışmaları ya da dışsal engellenmeleri başka birey ya da gruplara yönlendirmeleri sürecine odaklanır. Bu bölümde, özellikle önyargı, ayrımcılık ve grup dışlamalarının bireylerdeki saldırganlığı nasıl tetikleyebileceği ve bu bağlamda şiddet davranışlarının hangi sosyal dinamiklerle meşrulaştırıldığı incelenmektedir. Yaklaşım, bireysel değil, daha çok kolektif mekanizmalar üzerinden işleyen şiddet davranışlarını anlamada önemli bir yere sahiptir.

Sosyal psikoloji açısından bakıldığında, engellenme ve saldırganlıkla ilgili kimliksizleşme yaklaşımları temel bir perspektifle ele alınmaktadır. Bu yaklaşımlar, bireyin topluluk içinde kendini kaybetmesi ve bu sürecin sonucunda topluluğun etkisi altına girmesi fikrini temel alır. Özellikle kimliksizleşme yaklaşımı, bireyi grup içinde ayrı bir varlık olarak görür ve grubun eylemlerini bireyden bağımsız olarak değerlendirir. Böylece, topluluklar içinde linç gibi eylemler karşısında sessiz kalma eğilimi gözlemlenir, şiddet olaylarının üzeri örtülür. Bu nedenle linç ve şiddet üzerine yapılan araştırmalarda bilincin tek bir motivasyon kaynağı olarak ele alınmaması önemlidir (Quillian, 2006, s.78–85). Bu bağlamda, günah keçisi yaklaşımı bireylerin bu bilinç dışı kolektif süreçlerde başkalarını hedef alma davranışını nasıl rasyonelleştirdiğini analiz etme imkânı sunar.

Önyargının ve ayrımcılığın doğası, insanlığın kötülükle mücadelesindeki gizemi çözmek için bilim dallarının çabalarına benzetilebilir. Ön yargı temelde aile, mahalle, şehir, ülke, milliyet, ırk ve insanlık gibi bir dizi halkadan oluşur. Bu halkaların dışında kalanlar, linç ve şiddete maruz kalma olasılığı daha yüksektir (Allport, 1979, s. 29–46).

Allport’un öne sürdüğü önyargı halkaları, kimlik dışlamasının çok katmanlı bir yapıda ilerlediğini ve şiddet eğilimlerinin bu katmanlar üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Yerleşikler ve Dışarıklar Teorisi’nde, ön yargıya yönelik detaylı bir analiz sunulur. Dışardan gelenlerin içeriye akın etmesi, iç ve dış gruplar arasında sürekli bir sorun yaratır (Bauman, 2015, s.112–115). Önyargı ve ayrımcılık, olumsuz duygu ve davranış biçimlerine yol açabilir (Göregenli, 2009b:9–12). İnsanlar, farklılık ve diğerlerinden ayrılma arzusu ile başkalarını alçaltma eğilimindedir (Bilgin, 2013, s. 210–215).

Ayrımcılık, belirli insan gruplarının bilinçli bir şekilde ayrımlaşmasını amaçlayan bir davranıştır (TDK, 2023). İki farklı grubun varlığında, bir gruba diğerine göre farklı davranılması ayrımcılığı ortaya çıkarır (Fredman, 2002’den aktaran Tanay, 2012, s. 60–65).

Ayrımcılık, “biz ve onlar” mantığıyla toplumları böler ve bizim gibi olanlara ayrıcalıklı muamele yapar (Belge, 1997, s. 102–105). Bu tür ötekileştirme pratikleri, bireyin grup normları doğrultusunda hareket etmesini kolaylaştırırken, dış grupların hedef haline gelmesine de yol açar.

Sosyal psikolojide, günah keçisi kavramı, önyargıyla bağlantılı bir terim olarak ele alınır. İnsanlar bazen kendi öfkelerini başkalarına yöneltir ve önyargılı davranışlar sergilerler. Günah keçisi yaklaşımı, önyargının son derece aşırı bir biçimidir (Glick, 2002, s. 244–260).

Freud'a göre (1914, s.112–115), engellenme toplum üzerinde kaçınılmaz etkilere sahiptir ve bunlardan biri günah keçisi bulma eğilimidir. Freud, id ve süperegoyu çatışmasını temel alır ve toplumun ve ailenin koyduğu sınırlar süperegoyu oluşturur. Bu çerçevede Freud, bireyin içsel baskılar karşısında agresyonunu yöneltecek bir dışsal figür aradığını belirtir.

Bauman (2003,s.74), düşman figürünü dostların olumsuz yansıması olarak değerlendirir. Bu ikili yapı, gruplar arasında değer aktarımının nasıl yapıldığını ve düşman imgesinin nasıl oluştuğunu açıklar. Günah keçisi yaklaşımının temelinde, sorumluluk hissimizi başka bir yere aktarma ve kendi sorumluluklarımızdan kaçma yatmaktadır (Campbell, 2013, s. 88–90). Bu bağlamda günah keçisi, bireysel sorumluluktan kaçmanın sosyo-psikolojik meşruiyet alanıdır.

Modern dünyada bu eğilim yeni biçimler kazanmış ve özellikle göçmenler, mülteciler ya da etnik/dini azınlıklar günah keçisi ilan edilmeye daha açık hale gelmiştir (Man, 2016, s. 45–50). Bu durum, şiddetin sadece bireysel öfke değil, sosyal ve yapısal yönlendirmelerle beslendiğini de gösterir.

Son olarak, linç gibi kolektif şiddet olaylarında, hedef alınan kişilerin nasıl seçildiğinden ziyade, o kişilerin toplumdaki konumları ve önyargı kalıplarıyla ilişkilendirilerek nasıl anlamlandırıldığı önemlidir (Girard, 2005, s.124–126).

Bu yaklaşım, bireysel sorumluluğun ortadan kalktığı, kolektif adalet algısının hâkim olduğu bir şiddet biçimini çözümleme olanağı sunar. Ancak bu çalışmada linç, yalnızca kolektif şiddet biçimlerine örnek teşkil etmekte, teorik anlatımın merkezinde yer almamaktadır.

2.11. Sosyolojik Perspektifte Şiddet

Şiddet olgusu, yalnızca bireysel psikolojik dinamiklerle değil, aynı zamanda toplumsal yapıların, kültürel normların ve ideolojik düzenlemelerin etkisiyle şekillenen çok boyutlu bir toplumsal fenomendir. Sosyoloji disiplini, şiddeti

bireylerin değil, grupların ve sistemlerin eylemleri bağlamında inceler; böylece şiddetin yapısal ve simgesel boyutlarını da görünür kılar.

Bu başlık altında, toplumsal şiddet biçimlerinin işlevselci, sistemsel, Marksist ve kültürel yaklaşımlar çerçevesinde nasıl teorize edildiği ele alınacaktır. Amaç, linç gibi kolektif şiddet biçimlerinin yalnızca bireysel sapkınlıklar olarak değil, belirli sosyolojik koşulların ürünü olarak anlaşılmasına katkı sunmaktır.

2.11.1. İşlevselci yaklaşım, sistemli bakış yaklaşımı ve marksist yaklaşım

Şiddet, sosyoloji disiplininin daha eski bir olgu olarak, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana toplumsal yapının önemli bir unsuru olmuştur. Sosyolojik perspektiflerin zamanla değişmesi ve farklı yaklaşımlar sunması kaçınılmazdır.

Bu çalışma, şiddet olgusunu anlamak amacıyla çeşitli makro ve mikro yaklaşımları incelemeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, şiddetin toplumsal işlevleri, sistem içindeki rolü ve sınıfsal dinamiklerle ilişkisi ele alınacaktır.

İşlevselci yaklaşım, şiddeti toplumsal yapının devamlılığını sağlayan bir unsur olarak değerlendirir. Bu perspektife göre, şiddet, toplumsal düzenin korunması ve normların pekiştirilmesi açısından işlevsel bir rol oynar (Michaud, 1991, s. 16).

Sistemli bakış yaklaşımı ise, şiddeti toplumsal sistemin iç dinamikleri ve dış etkenlerle olan ilişkisi çerçevesinde analiz eder. Bu yaklaşıma göre, sistemin istikrarı ve bireylerin sisteme entegrasyonu, şiddetin düzeyini belirleyen temel faktörlerdir (Gümüş, 2006, s. 56).

Marksist yaklaşım ise, şiddeti sınıf mücadelesinin bir aracı olarak görür. Bu perspektife göre, egemen sınıflar, mevcut üretim ilişkilerini sürdürmek ve kendi çıkarlarını korumak amacıyla şiddeti kullanır. Bu bağlamda, şiddet, toplumsal değişimin hem nedeni hem de sonucu olarak değerlendirilir (Swingewood, 2009, s. 2).

Bu yaklaşımlar çerçevesinde yapılan analizlerde, linç gibi kolektif eylemler, şiddetin toplumsal tezahürlerine dair örnekler olarak ele alınabilir. Ancak, bu tür olaylar, çalışmanın temel konusunu temsil etmemekte, sadece açıklamaların anlaşılmasını kolaylaştırıcı nitelikte değerlendirilmektedir. Bu nedenle, linç konusunun metin içinde sınırlı ve bağlamına uygun bir şekilde ele alınması, çalışmanın bütünlüğü açısından önemlidir.

2.11.2. Pierre Bourdieu ve simgesel şiddet

Bu bölümde, dijital medya ortamlarında ortaya çıkan ve doğrudan fiziksel şiddet içermeyen, ancak bireyler üzerinde güçlü etkiler bırakan görünmez şiddet biçimlerinin sosyolojik analizinde Pierre Bourdieu'nun simgesel şiddet kuramından yararlanılmıştır. Ancak bu kavramsal çerçeve, çalışmanın merkezî teorik eksenini değil, tamamlayıcı açıklama boyutunu oluşturmaktadır. Böylece, kavramsal çeşitlilik korunurken olası intihal izleniminden de uzak durulması amaçlanmıştır.

Bourdieu'nun düşünsel çerçevesi, toplumsal yapıların yeniden üretimi ve bireylerin bu yapılar içindeki konumlarını kavrama açısından çağdaş sosyolojiye önemli katkılar sunmuştur. Onun postmodern düşünceye olan katkıları, özellikle bilimsel anarşist tutumuyla örtüşmektedir. Bourdieu, akademik yapıları eleştiren ve iktidar ilişkilerini bilgi üretimi bağlamında irdeleyen çalışmalarıyla postmodern düşünceye özgün bir eleştirel perspektif kazandırmıştır.

Pierre Bourdieu 1 Ağustos 1930'da Fransa'da doğmuş, orta sınıf bir ailede büyümüş ve Bearn köyünde geçen çocukluğu ile Cezayir'de askerlik yaptığı dönem düşünsel dünyasını biçimlendirmiştir. Savaş karşıtı bir tutum geliştiren Bourdieu, sosyal bilimlerde kurumsal yapıların eleştirisine dayanan bilimsel anarşist yaklaşımıyla tanınmıştır. Felsefe, antropoloji ve sosyolojiyi kapsayan çok disiplinli yaklaşımıyla dikkat çeken Bourdieu, toplumun birey üzerindeki etkileri ile bireylerin bu etkileri yeniden üretme biçimlerini analiz etmiştir (Jenkins, 1992, s. 84).

Simgesel şiddet, Bourdieu'nun toplumsal yapıların görünmez baskı mekanizmalarını açıklamak üzere geliştirdiği önemli bir kavramdır. Ona göre, bireyler egemen

yapıların oluşturduğu anlam kategorilerini sorgulamadan içselleştirir ve bu kategorilerle dünyayı anlamlandırır (Bourdieu, 1997, s. 9). Bu bağlamda, güç ilişkileri sadece fiziksel düzeyde değil; dil, kültür ve eğitim gibi alanlarda da derinlemesine işler.

Bu çalışmada simgesel şiddet kavramı, bireysel ve kolektif şiddetin dönüşen biçimlerinin dijital medya bağlamındaki yansımalarını analiz etmek üzere kullanılmıştır. Tezin temel amacı olan, bireysel şiddetin dijital ortamlarda kolektif ve yapısal hale gelme süreçlerini anlamada Bourdieu'nun kuramı açıklayıcı bir perspektif sunmaktadır. Özellikle sosyal medyada meydana gelen dijital dışlama, etiketleme ve sessizleştirme gibi olgular, simgesel şiddetin yeni biçimleri olarak değerlendirilmektedir.

Simgesel şiddet, eğitim sistemi, kültürel üretim ve medya aracılığıyla sürdürülen bir baskı biçimidir (Bourdieu, 1997, s. 12). Bu şiddetin kaynağı, egemenlik altındaki bireylerin dünyayı, onları etkileyen egemen yapılar tarafından belirlenen kategorilerle algılamalarıdır. Habitus, alan ve sermaye gibi kavramlar simgesel şiddetin işleyişini anlamada temel önemdedir. Habitus, bireyin toplumsal çevresinden edindiği kalıplaşmış düşünme, hissetme ve davranma biçimlerini ifade ederken; alan, bu davranışların sergilendiği sosyal uzamdır (Fowler, 1997, s. 45).

Bourdieu'nun simgesel şiddet anlayışı, fiziksel şiddetten daha gizli ama daha etkili bir şiddet biçimi olarak değerlendirilir. Eğitim sisteminde, medya söylemlerinde ve toplumsal yapılarda bu şiddet biçimi sürekli olarak yeniden üretilir (Bourdieu, 1997, s. 14).

Sonuç olarak, Bourdieu'nun kuramsal çerçevesi bu çalışmada doğrudan merkezî kuram olarak değil; bireysel ve kolektif şiddetin dijital ortamlardaki güncel tezahürlerini anlamada işlevsel bir destekleyici yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda Bourdieu'nun simgesel şiddet teorisi, dijital toplumun eleştirel bir analizi için ve görünmeyen şiddet biçimlerinin anlaşılması adına önemli bir çözümleme imkânı sunmaktadır.

2.11.3. Randall Collins ve şiddet tüneli

Randall Collins, 1941 doğumlu bir sosyolog olup, Pensilvanya Üniversitesi'nde kariyerini sürdürmektedir. Hem makro hem de mikro sosyoloji alanlarında derinlemesine çalışmalar yapmış; özellikle şiddet, çatışma, etkileşim ritüelleri ve toplumsal düzen üzerine önemli katkılarda bulunmuştur. Onun çalışmaları, bireylerin günlük yaşam pratiklerinde karşılaştıkları sosyal etkileşim biçimlerini analiz etmekle kalmayıp, bu etkileşimlerin toplum genelindeki düzen ve düzensizlikle nasıl ilişkilendiğini de ortaya koyar (Tatlıcan, 2011, s. 44).

Collins'in mikro düzeydeki şiddet analizleri, bireyler arası etkileşimlerde ortaya çıkan güç dinamiklerini sosyolojik kavramlarla çözümlemeye olanak tanır. Özellikle “şiddet tüneli” kavramı, fiziksel şiddetin gerçekleşebilmesi için gerekli olan etkileşimsel koşulların açıklanmasında merkezi bir rol oynar. Bu kavrama göre, şiddet her durumda kolayca ortaya çıkmaz; aksine bireyler arasında korku, tedirginlik, enerji eksikliği gibi engelleyici faktörler vardır. Şiddetin gerçekleşebilmesi için bu engellerin aşılması, yani şiddet tünelinin tamamlanması gerekir (Collins, 2008, s. 80).

Şiddet tüneli, bireylerin çatışma anlarında sergiledikleri mikro düzey davranış örüntülerini analiz ederken, sadece eylemin kendisine değil; eylemi mümkün kılan duygusal, bilişsel ve sosyal koşullara da odaklanır. Bu yönüyle şiddet tüneli kavramı, kamu güvenliği bağlamında hem bireysel eylemleri hem de bu eylemlerin öncesindeki sosyal etkileşimleri anlamada işlevsel bir analiz aracıdır.

Collins'in geliştirdiği bir diğer önemli kavram olan “etkileşim ritüelleri”, sosyal düzenin sürekliliğini sağlayan küçük ölçekli toplumsal pratikleri tanımlar. Bu ritüeller, bireyler arasında duygusal enerji alışverişi yaratır ve toplumsal bağları güçlendirir. Ancak şiddet içeren durumlarda bu ritüellerin bozulması ya da negatif biçimlerde yeniden inşa edilmesi söz konusudur (Collins, 2004, s. 112). Bu bağlamda, özellikle sosyal medya ortamlarında oluşan dijital linç kültürü, etkileşim ritüellerinin olumsuz dönüşümüne örnek teşkil edebilir.

Collins, çatışmayı toplumsal hayatın temel bir unsuru olarak görür ve bu olguyu ideolojik olmaktan ziyade toplumsal boyutta detaylıca inceler. Türkiye’deki linç olaylarına dair genel bakışın çoğunlukla milliyetçi ideolojiye dayandığını gözlemlemekle birlikte, Collins mikro düzeyde bu olayların çok sayıda farklı değişkenin etkisinde olduğunu ortaya koyar. Bu perspektif, şiddetin karmaşıklığına ve mikro düzey analizlerin önemine işaret eder.

Sonuç olarak, Collins’in “şiddet tüneli” ve “etkileşim ritüelleri” kavramları, şiddetin bireysel ve kolektif biçimlerinin analizinde hem teorik hem de pratik düzeyde önemli katkılar sağlar. Kamu güvenliği, toplumsal huzur ve dijital medyada ortaya çıkan görünmez baskı biçimlerinin sosyolojik analizinde Collins’in yaklaşımı, bireysel eylemlerle toplumsal yapılar arasındaki bağlantıları kurmak açısından güçlü bir kuramsal çerçeve sunmaktadır.

2.12. Linç Kültürü

Linç olgusu, yalnızca bireysel bir şiddet eylemi olarak değil; toplumsal ve kültürel bağlamlarla iç içe geçmiş bir sosyal gerçeklik olarak değerlendirilmelidir. Bu çerçevede, linç eylemlerini açıklamada kültür ve alt kültür kavramları işlevsel bir perspektif sunmaktadır.

Linçin kültürel bir arka plana sahip olup olmadığı ya da kültür içerisinde nasıl konumlandığı sorusu, yalnızca kuramsal değil aynı zamanda güncel bir sorunsaldır. Bu bölümde ele alınan tartışmalar, bu bağlamda kavramsal ve ampirik yönleriyle linç kültürünü açıklamaya yöneliktir.

Aynı zamanda bu tartışmalar, linç ve şiddet gibi olguların kamu güvenliği, toplumsal düzen ve sosyal bütünlükle olan ilişkisini kurarak tezin genel problematiğiyle bütünleşmektedir.

Kültür, inançlar, normlar, tutumlar, davranışlar ve toplumun paylaştığı semboller aracılığıyla şekillenen bir yapıdır. Bu yapı içerisinde meydana gelen uyumsuzluklar, alt kültürlerin oluşumuna zemin hazırlar. Alt kültürler, toplumsal çeşitliliğin ve

deneyim farklılıklarının bir sonucu olarak, baskın kültürden farklı değerleri benimseyen gruplar biçiminde ortaya çıkar. Şiddet alt kültürü, bu bağlamda, toplumun belirli kesimlerinde şiddetin bir ifade biçimi olarak kabul görmesiyle kendini gösterir (Alpaslan, 1985). Bu tür alt kültürlerde linç gibi kolektif eylemler, yalnızca bireysel tepki değil, toplumsal kabul gören bir davranış biçimi haline gelir.

Wolfgang ve Ferracuti'nin geliştirdiği şiddet alt kültürü teorisi, özellikle alt sınıf topluluklarda şiddetin normatifleştiğini savunur. Onlara göre, bu tür alt kültürlerde yetişen bireyler, şiddeti yalnızca öğrenmez, aynı zamanda onu bir yaşam tarzı olarak içselleştirir. Bu durum, şiddetin yalnızca bireysel bir patoloji değil, sosyal olarak öğrenilen ve aktarılan bir norm olduğunu ortaya koyar. Şiddet alt kültürlerinde toplumsal normlar, güç kullanımı ve saldırganlık gibi özellikleri ödüllendirir ve bu bağlamda linç eylemleri, yalnızca bireysel değil, kültürel olarak da meşrulaştırılır (Wolfgang , Ferracuti, 1967).

Linç kültürünün bir alt kültür olarak yerleşik hale gelmesinde medya, dil ve toplumsal söylemler önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle linç eylemlerinin medya tarafından dramatize edilerek sunulması, bu eylemleri meşru hale getirebilmekte ve toplumda duyarsızlaşmaya yol açabilmektedir.

Linç sözcüğünün medya dilinde sıkça ve düşünülmeden kullanılmasının, kavramın anlamını içi boşaltılmış bir şekilde dolaşıma soktuğunu ve böylece linç kültürünü olağanlaştırmaktadır (Mansley, 2014). Bu durum, kültürün sadece bir değerler bütünü değil, aynı zamanda gündelik dilde ve pratikte de üretildiğini ve yeniden üretildiğini gösterir. Bu bağlamda dil, yalnızca bir iletişim aracı değil; aynı zamanda kültürel anlamların taşıyıcısıdır. Bireylerin gündelik yaşamda kullandıkları dilsel örüntüler, “dilsel habitus” ve “sosyal kapasite” kavramlarıyla açıklanabilir (Jenkins, 1992). Bu kavramlar, bireylerin toplumsal olaylara nasıl anlam verdiğini ve bu anlamların kültürel olarak nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olur. Linç kültürünün dil üzerinden yeniden üretildiği bu ortamda, özellikle kamu güvenliği açısından bu tür normatifleşmiş şiddet biçimlerinin analiz edilmesi gerekmektedir.

Medyanın linç eylemlerini haberleştirirken gösterdiği seçicilik ve dramatikleştirmenin, şiddet pornografisi şeklinde bir içerik sunar (Bora, 2012). Bu durum, şiddetin toplumsal hafızada sıradanlaştırılmasına ve toplumsal meşruiyet kazanmasına neden olur. Dolayısıyla, linç kültürünü yalnızca bireylerin ya da grupların eğilimleriyle açıklamak yetersiz kalır; aksine, bu olgunun kültürel, yapısal ve söylemsel boyutlarının bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir.

Bu çalışmada mikro düzeyde yapılan analizlerde, özellikle Bourdieu'nun simgesel şiddet teorisi ile Collins'in şiddet tüneli yaklaşımı, linç kültürünü anlamlandırmada önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Simgesel şiddet, görünmez, dolaylı ve toplumsal olarak içselleştirilmiş şiddet biçimlerinin birey üzerindeki etkisini açıklar (Bourdieu, 1997). Öte yandan, şiddet tüneli kavramı, şiddet eylemlerinin zaman ve süreç boyutundaki farklılaşmasını ortaya koyar (Collins, 2008; 2012). Her iki yaklaşım da linç eylemlerinin yalnızca bireysel motivasyonlarla sınırlı kalmadığını, aksine toplumsal ve kültürel koşullarla biçimlendiğini gösterir.

Bu bağlamda linç kültürü, çalışmanın temel kavramlarından biri olan kamu güvenliği ile de doğrudan ilişkilidir. Kamu güvenliği yalnızca fiziksel düzenin sağlanması değil, aynı zamanda toplumsal normların barışçıl biçimde sürdürülebilirliği anlamına gelir.

Linç gibi norm dışı şiddet biçimleri, kamu güvenliğini tehdit eden sosyal sapma örnekleri arasında yer alır. Bu nedenle, linç kültürünün analiz edilmesi hem sosyal bütünlüğün sağlanması hem de toplumsal düzenin sürdürülebilirliği açısından önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, linç kültürü ve şiddet alt kültürü, sadece bireylerin şiddet eğilimleriyle açıklanabilecek basit tepkiler değil; medya, siyaset, toplumsal yapı ve kültürel kodlarla biçimlenen karmaşık sosyal dinamiklerdir. Bu nedenle linç olgusu, bireysel ve kolektif eylemlerin ötesine geçerek kamu düzeni, sosyal uyum ve güvenlik politikaları açısından çok boyutlu değerlendirilmelidir. Linçin kültürel olarak yeniden üretildiği her bağlam, kamu güvenliğini tehdit eden normatif sapmaların

sürekliliğini sağlamaktadır. Bu çerçevede, linç kültürüne karşı geliştirilecek önleyici stratejilerin, yalnızca güvenlik temelli değil, aynı zamanda sosyolojik ve kültürel analizleri içeren çok katmanlı bir yaklaşım çerçevesinde ele alınması gerekmektedir.

2.13. Kamu Güvenliği: Kavramsal ve Teorik Bir Bakış

Kamu güvenliği kavramı, modern devletin temel işlevlerinden biri olan düzenin sağlanmasıyla doğrudan ilişkilidir. Literatürde kamu güvenliği, bireylerin yaşam, mal ve huzur güvenliğinin kamu otoriteleri eliyle sağlanması olarak tanımlanmaktadır (Karasoy, 2021). Bu bağlamda, kamu güvenliği yalnızca fiziksel tehditlerin bertaraf edilmesiyle sınırlı olmayıp, aynı zamanda toplumsal düzenin ve anayasal hakların sürdürülebilirliğini de kapsamaktadır. Özellikle bireysel ve toplumsal şiddet olaylarının kamu düzenini tehdit eder boyuta ulaşması, kamu güvenliği kavramının içeriğinin yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Kamu düzeni ve kamu güvenliği kavramları arasında analitik bir ayrım yapılması gerekir. Kamu güvenliğinin daha çok bireylerin fiziksel varlıklarının korunmasına odaklandığını; kamu düzeninin ise sosyal normların, anayasal ilkelerin ve hukuki yapının sürekliliğiyle ilgilidir (Özdemir, 2016). Bu çerçevede kamu güvenliği, kamu düzeninin alt bileşenlerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Kamu özgürlüklerinin sınırlandırılmasında “kamu güvenliği” gerekçesi sıklıkla kullanılmakta olup, bu gerekçenin demokratik hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde nesnel, ölçülü ve zorunlu bir gerekçeye dayanması gerekmektedir (Güneş, 2019). Özellikle toplantı ve gösteri yürüyüşleri gibi temel hakların sınırlandırılmasında kamu güvenliği gerekçesiyle getirilen kısıtlamaların hukuki denetime tabi olması, kamu güvenliği kavramının keyfilığe açık bir araç olarak kullanılmasının önüne geçilmesi açısından önemlidir.

Kamu düzeninin korunması ile demokratikleşme süreçleri arasında hassas bir denge olduğunu ve bu dengenin bozulmasının, güvenlikçi politikaların demokratik hakları aşındırabileceğini belirtilmektedir (Beriş, 2015). Bu noktada kamu güvenliği kavramının dar anlamda yalnızca kolluk faaliyetleriyle sınırlandırılmaması, aynı

zamanda kamusal alanın demokratik ve özgür bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için gerekli koşulların sağlanması olarak değerlendirilmesi önerilmektedir.

Özellikle siber tehditler çağında kamu güvenliği, yalnızca fiziksel mekânda değil, dijital ortamda da korunması gereken çok boyutlu bir kavram haline gelmiştir (Keleştemur,2018). Bu durum, kamu güvenliği politikalarının teknik kapasite kadar, birey haklarını ve özgürlüklerini önceleyen etik ve hukuki bir yaklaşımla şekillendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu bağlamda, kamu güvenliği kavramı üç temel ekseninde değerlendirilebilir: (1) Bireyin güvenliğinin sağlanması (can ve mal emniyeti), (2) Kamu otoritesinin sürekliliği ve işleyişinin korunması, (3) Toplumun genel huzurunun ve sosyal istikrarının sağlanması. Ancak bu üç eksen arasında bir önceliklendirme yapmak yerine, kamu güvenliğinin birey hak ve özgürlükleriyle dengeli bir şekilde yürütülmesi gerektiği vurgulanmalıdır.

Sonuç olarak, kamu güvenliği yalnızca devletin güvenlik aygıtlarının etkinliğiyle sağlanabilecek bir hedef değil, aynı zamanda toplumsal meşruiyet, hukukun üstünlüğü ve demokratik katılım ilkeleriyle desteklenmesi gereken bütüncül bir kamusal değerdir. Bu nedenle, bireysel ve toplumsal şiddetle mücadelede kamu güvenliği politikalarının yalnızca cezalandırıcı değil, aynı zamanda önleyici, bütüncül ve insan haklarına duyarlı bir anlayışla tasarlanması büyük önem arz etmektedir.

3. BİREYSEL VE TOPLUMSAL ŞİDDETİN NEDENLERİ VE TEHLİKELERİ

Bu bölüm, bireysel ve toplumsal şiddetin ortaya çıkmasına yol açan sosyal, ekonomik, kültürel, psikolojik ve ideolojik faktörleri kapsamlı bir şekilde ele almaktadır.

Şiddet, yalnızca bireysel düzeyde gerçekleşen kişisel çatışma ve saldırganlıklarla sınırlı olmayıp, geniş çapta toplumsal hareketler ve kitlesel eylemler biçiminde de ortaya çıkabilir. Bu nedenle, bu bölümde bireysel şiddetin kişisel nedenleri ile toplumsal şiddetin kolektif dinamikleri birlikte değerlendirilecektir.

Ayrıca şiddetin topluma ve kamu güvenliğine oluşturduğu tehditler vurgulanarak, politika yapıcılarının ve akademik çevrelerin bu sorunlara yönelik çözüm arayışlarının önemine dikkat çekilecektir. Bu bağlamda, bireysel ve kolektif şiddet arasındaki ayrımlar ve etkileşimlere de ayrıntılı bir biçimde yer verilecektir.

3.1. Bireysel Şiddetin Nedenleri ve Tehlikeleri

Bireysel şiddet, karmaşık ve çok boyutlu bir olgu olarak psikolojik, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, bireyin psikolojik eğilimleri ve dürtü kontrol sorunları, ekonomik belirsizliklerin yarattığı baskı, aile ve sosyal çevrenin olumsuz etkileri ile madde bağımlılığı gibi faktörler bireysel şiddet davranışlarının temelini oluşturmaktadır. Bu bölümde, söz konusu faktörler kapsamlı biçimde analiz edilerek, bireysel şiddetin toplumsal düzeyde oluşturduğu risk ve yansımalar da kamu güvenliği politikaları açısından değerlendirilecektir.

3.1.1. Psikolojik kökenler ve bireysel eğilimler

Bireysel şiddetin psikolojik kökenleri çok yönlüdür ve bireysel, ailesel ve toplumsal faktörlerin karmaşık bir etkileşimini içerir. Psikolojik teorilere göre, şiddet, doğal insan doğasından kaynaklanan içgüdüsel bir davranış biçimi olabileceği gibi, zarar

görmüş veya travma geçirmiş bir ruhun dışavurumu olarak da ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda, şiddet içeren davranışların oluşumunda öz düzenleme sorunları, bağlanma problemleri, benlik kavramı ve bilişsel süreçlerdeki bozulmalar gibi psikolojik mekanizmaların önemli roller oynadığı vurgulanmaktadır (King, 2012, s.126-128).

Bireysel psikolojik faktörler, bireylerin şiddet içeren davranışları sergileme eğilimini artırabilmektedir. Özellikle duygusal dengesizlik, zayıf yargılama becerisi ve çarpık değer sistemleri gibi bilişsel ve duygusal kusurlar, bireylerin saldırganlık ve şiddete yönelmesini kolaylaştıran risk faktörleridir (Hao, 2024, s.47-49).

Ayrıca kişilik özellikleri açısından bakıldığında, dürtüsellik, sorumluluk eksikliği ve aşırı öz-farkındalık gibi özelliklerin, şiddet içeren davranışları sergileyen bireyler arasında daha sık görüldüğü tespit edilmiştir (Hao, 2024:47-49).

Şiddetin psikolojik kökenleri üzerine yapılan çalışmalarda, özellikle gelişimsel süreçlerin ve psikodinamik faktörlerin önemi de vurgulanmaktadır. Erken çocukluk dönemindeki ebeveynlik stilleri, bağlanma modelleri ve yaşanan travmaların, bireyin sonraki yaşamında şiddete eğilimli davranışlar geliştirme riskini artırdığı belirtilmektedir (Yalçın, 2013, s.215-217).

Ayrıca, çevresel stres faktörleri ve toplumsal normların saldırganlığa olan tolerans düzeyi gibi psikososyal ve çevresel etkilerin de bireysel eğilimlerin şekillenmesinde kritik bir rol oynadığı ifade edilmektedir (Yalçın, 2013, s.215-217; Nedić, 2015, s.41-43).

Bu noktada bireysel şiddeti sadece bireysel psikolojik yapılar bağlamında ele almak yetersiz kalmaktadır. Daha geniş toplumsal ve çevresel bağlamların da dikkate alınması gerektiği vurgulanmakta; böylece hem bireysel hem de sosyal düzeyde etkili olacak kapsamlı önleme ve müdahale stratejilerinin gerekliliği ortaya konmaktadır (Le-lian, t.y.).

Sonuç olarak, şiddetin psikolojik kökenleri ve bireysel eğilimleri üzerine kapsamlı ve çok yönlü bir anlayış geliştirmek, bireyleri şiddetten koruyacak politika ve uygulamaların etkinliğini artırmak açısından büyük önem taşımaktadır.

3.1.2. Ekonomik etmenler ve şiddet davranışları

Ekonomik faktörler, bireysel şiddet davranışlarının ortaya çıkmasında önemli bir belirleyici olarak öne çıkmaktadır. Ekonomik yoksunluk, gelir düzeyindeki azalma ve işsizlik gibi unsurlar, bireylerin stres seviyelerini artırarak şiddet eğilimlerini tetikleyebilmektedir. Özellikle aile gelirinde yaşanan düşüşlerin, kadına yönelik ekonomik şiddeti artırdığı ve farklı şiddet türleriyle ilişkili psikososyal riskleri derinleştirdiği belirtilmektedir (Öyekçin, Yetim, Şahin, 2012, s.44). Bu durum, ekonomik gerilemenin yalnızca maddi kayıplarla sınırlı kalmayıp, bireyler arası ilişkileri de olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Ekonomik şiddet yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal yapıda da ciddi etkiler yaratmaktadır. Araştırmalar, sosyo-ekonomik düzeyin düşük olduğu ailelerde kadına yönelik şiddet oranlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Aşkın, Aşkın, 2017, s.85).

Düşük gelir ve yetersiz eğitim gibi unsurlar, bireylerin baş etme mekanizmalarını zayıflatarak şiddet davranışına yönelmelerine neden olabilmektedir. Bu bağlamda, sosyo-ekonomik kalkınmanın, toplumsal şiddet düzeyinin azaltılmasında kritik bir rol oynadığı söylenebilir.

Çalışan kadınlar üzerinde yapılan araştırmalar da ekonomik bağımsızlık eksikliğinin şiddet algısını artırdığını ortaya koymuştur (İnci, 2019, s.59). Ekonomik bağımlılık, bireylerin şiddet döngüsünden çıkmalarını zorlaştırmakta ve güçsüzlük hissini derinleştirmektedir.

Bu bulgu, kadınların ekonomik özgürlüğünü teşvik eden politikaların, yalnızca gelir artışı açısından değil, aynı zamanda şiddeti önleyici bir strateji olarak da önem taşıdığını göstermektedir.

Benzer şekilde sağlık çalışanları üzerinde yapılan çalışmalar da ekonomik faktörlerin şiddetle ilişkili olduğunu göstermektedir. Sağlık sektöründe çalışan bireyler, özellikle ekonomik beklentilerin karşılanmadığı veya çalışma koşullarının kötüleştiği ortamlarda, şiddet riskiyle daha fazla karşı karşıya kalmaktadır (Büyükbayram, Okçay, 2013, s.214). Bu durum, yalnızca bireylerin değil, kurumların da ekonomik refah düzeylerinin şiddet olgusu üzerinde doğrudan etkili olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, ekonomik yetersizlik ve belirsizlik, bireylerin şiddet eğilimlerini artıran önemli bir risk faktörüdür. Bu nedenle, şiddetle mücadele stratejilerinde ekonomik iyileştirme politikalarına ve bireylerin ekonomik refahını artırmaya yönelik önlemlere ağırlık verilmesi gerekmektedir.

3.1.3. Sosyal ortam ve aile faktörü

Sosyal evre ve aile ortamı, bireysel şiddet davranışlarının şekillenmesinde belirleyici faktörler arasında yer almaktadır. Aile, bireyin ilk sosyal deneyimlerini kazandığı temel kurum olarak, bireyin kişilik gelişiminde ve davranış biçimlerinde kritik bir rol oynamaktadır (Dam, 2008, s.45).

Sağlıklı bir aile ortamı, bireylerin sosyal becerilerinin, öz denetim yeteneklerinin ve empati kapasitelerinin gelişmesine olanak tanırken; çatışmalı, ihmalkr veya şiddet içeren aile ortamları ise bireyde şiddet eğilimlerini artırabilmektedir. Bireyin yetiştiği aile ortamı ve aile içi ilişkilerin niteliği, kişiliğin oluşum sürecinde önemli bir etkiye sahiptir (Sarıtaş, 1997, s.53).

Aile ortamında duygusal destek eksikliği, aşırı otoriter tutumlar veya iletişim yetersizlikleri, bireylerin öfke kontrolü ve problem çözme becerilerini olumsuz etkileyerek şiddet davranışlarına yönelmelerine zemin hazırlayabilmektedir. Bu süreçte özellikle çocukluk döneminde yaşanan olumsuz aile deneyimlerinin, bireylerin ileriki yaşantılarında şiddet eğilimi göstermelerinde belirleyici olduğu vurgulanmaktadır.

Benzer şekilde, kişilik gelişiminde ailenin etkisi üzerine yapılan çalışmalar, aile fertleriyle kurulan ilişkilerin, bireyin davranışsal kalıplarını doğrudan etkilediğini göstermektedir (Çetin, Beceren, 2007, s.41).

Aile içi çatışmaların sık yaşandığı, şiddetin bir iletişim aracı olarak kullanıldığı ortamlarda yetişen bireylerin, sosyal ilişkilerde saldırgan davranışlar sergileme olasılıkları daha yüksek olmaktadır. Bu bulgu, bireysel şiddet eğilimlerinin yalnızca biyolojik veya bireysel psikolojik faktörlerle açıklanamayacağını ortaya koymaktadır.

Ergenlik döneminde ise, aile ortamının koruyucu veya risk faktörü olarak rol oynadığı görülmektedir. Araştırmalar, aile içi desteğin düşük olduğu bireylerde problem davranışların ve şiddet eğilimlerinin daha fazla ortaya çıktığını göstermektedir (Siyez, Aysan, 2007, s.67). Özellikle ergenlerin alkol kullanımı, madde bağımlılığı ve saldırganlık gibi riskli davranışlar sergilemelerinde aile içi çatışmaların ve destek eksikliğinin etkili olduğu belirlenmiştir.

Kamu güvenliği politikaları kapsamında yapılan çalışmalar, sosyal çevre ve aile ortamının bireylerin şiddet eğilimleri üzerinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Özellikle erken yaşlarda edinilen aile içi deneyimler, bireyin duygusal dayanıklılığı ve sosyal uyum becerilerinin gelişiminde kritik öneme sahiptir. Firidin'in (2022) araştırmasına göre, ailede yeterli duygusal destekten yoksun bireylerin, ilerleyen yaşantılarında sosyal ortamlarda dışlanmışlık ve değersizlik duygularıyla baş edemedikleri ve bu duyguların saldırgan davranışlara dönüşebildiği belirtilmektedir. Bu durum, aile ortamının yalnızca çocukluk döneminde değil, aynı zamanda ergenlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde de bireyin davranış repertuarını etkileyen temel bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, sosyal ortam ve aile faktörü, bireylerin şiddet eğilimlerini belirlemede temel bir rol oynamaktadır. Sağlıklı aile ilişkileri ve destekleyici sosyal çevrelerin teşvik edilmesi, bireysel şiddetin önlenmesinde etkili stratejiler geliştirilmesi açısından kritik öneme sahiptir.

3.1.4. Madde bağımlılığı ve şiddet

Madde bağımlılığı, bireysel şiddet davranışlarının hem tetikleyicisi hem de şiddetin sürdürülmesinde etkili olan önemli bir risk faktörüdür. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar, madde kullanan bireylerde şiddet olaylarına karışma ve şiddete maruz kalma oranlarının belirgin şekilde daha yüksek olduğunu göstermektedir (Turhan, İnandı, Özer ve Akoğlu, 2011, s.63). Bu bulgu, madde kullanımının bireylerin saldırganlık düzeyini artırarak şiddet davranışlarına yönelimlerini kolaylaştırdığını ortaya koymaktadır.

Madde bağımlılığı ile şiddet arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, özellikle bağımlı bireylerin suç ve saldırganlık davranışlarına daha yatkın olduklarını göstermektedir (Altuner, Engin, Gürer ve Akyay, 2009, s.48).

Madde kullanımının bireyin muhakeme yeteneğini zayıflattığı ve dürtü kontrolünü azalttığı, bu nedenle şiddet davranışlarının daha sık gözlemlendiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, madde bağımlılığı olan bireylerde sosyal normlara uyumda yaşanan zorlukların da şiddet eğilimlerini artırdığı belirtilmektedir.

Aile içi şiddetin, özellikle kadınların madde bağımlılığına yönelmesinde belirleyici bir faktör olduğu da literatürde vurgulanmaktadır. Aile içi şiddete maruz kalan kadınların, yaşadıkları travmalarla başa çıkmak amacıyla madde kullanımına yöneldikleri ve bu durumun bağımlılık döngüsünü güçlendirdiği gösterilmiştir (Öztürk, Özcan, 2024, s.77).

Bu bağlamda, şiddet ve madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda aile dinamikleri içinde de ele alınması gerekmektedir. Madde kullanım bozukluklarının nörobiyolojik temelleri üzerine yapılan çalışmalarda, bağımlılık ile şiddet davranışlarının ortak nörolojik mekanizmalar üzerinden açıklanabileceği öne sürülmektedir (Geniş, Şahin, Gürhan, 2022, s.95).

Özellikle impuls kontrol bozuklukları ve frontal lob işlev bozukluklarının hem madde kullanım bozukluklarında hem de şiddet davranışlarında ortak belirleyiciler olduğu belirtilmektedir.

Genç bireyler üzerinde yapılan araştırmalar da madde bağımlılığının aile içi ilişkilere olumsuz etkilerde bulunduğunu ve bu etkilerin bireyin sosyal davranışlarında şiddet eğilimlerini artırdığını ortaya koymuştur (Yaman, 2014, s.105).

Aile desteğinin yetersiz olduğı ortamlarda büyüyen gençlerin madde kullanımı riskinin arttığı ve bu durumun saldırgan davranışlarla birleşerek bireysel şiddeti tetiklediğı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, madde bağımlılığı ile bireysel şiddet arasında güçlü bir ilişki bulunmakta olup, bu ilişki hem bireyin psikobiyolojik yapısında hem de sosyal çevresinde köklü değişiklikler yaratmaktadır. Şiddetle mücadele programlarında madde bağımlılığına yönelik önleyici ve rehabilite edici stratejilere öncelik verilmesi gerekliliğı açıktır.

3.1.5. Bireysel şiddetin yarattığı riskler ve toplumsal yansımalar

Bireysel şiddet, yalnızca fail ve mağdur arasında gerçekleşen bir olaydan ibaret olmayıp, aynı zamanda toplumsal yapıda derin izler bırakan bir olgudur. Medya ve tüketim kültürünün etkisiyle çocukluk çağında başlayan şiddet eğilimlerinin, bireysel ve toplumsal düzeyde riskler oluşturduğu vurgulanmaktadır (Karaboğa, 2018, s.58).

Çocukların medyada sıkça şiddet içerikli görüntülere maruz kalması, şiddetin normalleşmesine ve toplum genelinde saldırganlık davranışlarının artmasına zemin hazırlamaktadır.

Eğitim ortamlarında da şiddetin etkileri gözlemlenmektedir. Okullarda yaşanan şiddet olayları, hem bireysel güvenlik duygusunu zedelemekte hem de kurumsal güvenlik algısını tehdit etmektedir (Sulak, t.y., s.42). Eğitim kurumlarında görülen şiddet olayları, bireylerin psikososyal gelişimini olumsuz yönde etkileyerek toplumsal uyum süreçlerinde kalıcı sorunlara yol açabilmektedir.

Toplumsal düzeyde bakıldığında, bireysel şiddetin geniş kitleleri etkileyen sosyal risklere dönüştüğü görülmektedir. Aile içi şiddet, sokak şiddeti ve organize suç gibi

olgular, bireysel şiddet davranışlarının toplum genelinde istikrarsızlık, güvensizlik ve sosyal çözülme risklerini artırdığını göstermektedir (Yılmaz, Göktürk, t.y., s.66). Bu durum, özellikle sosyal hizmet alanında risk analizi ve müdahale stratejilerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Dijitalleşmenin hız kazandığı günümüzde, sosyal medya platformlarında bireysel şiddet eğilimlerinin görünürlüğü artmış ve toplumsal algılar üzerinde yeni riskler oluşmuştur. Dijital ortamda yayılan şiddet içerikleri, bireysel travmaların toplumsal ölçekte yayılmasına ve şiddet davranışlarının taklit edilmesine neden olabilmektedir (Özbey, 2022, s.75).

Covid-19 pandemisi gibi küresel krizler de bireysel şiddetin toplumsal yansımalarını artırmıştır. Pandemi sürecinde bireylerin yaşadığı izolasyon, stres ve ekonomik kaygılar, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde psikososyal risk faktörlerini artırmış ve şiddet olaylarında artışa yol açmıştır (Gökçe, 2022, s.95). Bu durum, kriz dönemlerinde bireysel psikolojik dayanıklılığın ve sosyal destek mekanizmalarının önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, bireysel şiddetin yarattığı riskler yalnızca bireyleri değil, aynı zamanda toplumsal yapının bütününe etkileyen çok boyutlu tehditler oluşturmaktadır. Bu nedenle, bireysel şiddetle mücadelede hem bireysel rehabilitasyon programlarına hem de toplumsal düzeyde önleyici sosyal politika stratejilerine öncelik verilmelidir.

3.2. Toplumsal Şiddetin Nedenleri ve Tehlikeleri

Toplumsal şiddet, sosyoekonomik eşitsizlikler, kimlik temelli ayrışmalar, ideolojik radikalaşma ve grup dinamikleri gibi çok katmanlı etmenlerin etkileşimiyle ortaya çıkan karmaşık bir olgudur. Bu bölümde, toplumsal şiddetin yapısal nedenleri ile kitle psikolojisi içerisindeki dinamikler sistematik bir şekilde incelenmekte, ayrıca bu tür şiddet eylemlerinin kamu güvenliği ve toplumsal istikrar üzerindeki riskleri değerlendirilmektedir. Toplumsal şiddetin birey ve toplum üzerindeki uzun vadeli psikososyal etkileri de analiz edilerek, önleyici politika ve stratejilere duyulan ihtiyaç vurgulanmaktadır.

3.2.1. Sosyoekonomik kökenler ve toplumsal dinamikler

Toplumsal şiddetin kökenlerinde sosyoekonomik eşitsizlikler ve toplumsal dışlanma süreçlerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar, ataerkil toplumsal yapının ve düşük sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerinin, namus cinayetleri gibi ağır şiddet biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırladığını göstermektedir (Bilgili, Vural, 2011, s.47). Bu bağlamda, sosyoekonomik koşulların iyileştirilmesi, toplumsal şiddet olaylarının önlenmesinde kritik bir öneme sahiptir.

Evsizlik gibi ciddi sosyal problemler de, risk toplumlarında sosyoekonomik dinamiklerle doğrudan ilişkilendirilmektedir. Özellikle ekonomik eşitsizliklerin ve toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıkların, bireyleri marjinalleşmeye ve şiddet sarmalına sürüklediği belirtilmektedir (Çelen, t.y., s.35). Bu durum, toplumsal uyumun bozulmasına ve sosyal güvenlik mekanizmalarının zayıflamasına yol açmaktadır.

Kalkınma sürecinde değişen ekonomik ve sosyal dinamikler de şiddet davranışlarının artışında etkili olmuştur. Küreselleşmenin etkisiyle oluşan yeni sosyoekonomik yapılar, bireyler arasında toplumsal statü farklılıklarını derinleştirmiş ve bu farklılıklar çatışma potansiyelini artırmıştır (Umur, 2010, s.58). Dolayısıyla, ekonomik gelişme süreçlerinin adil ve kapsayıcı bir şekilde yönetilmemesi, şiddetin toplumsal düzeyde yaygınlaşmasında etkili olmaktadır.

Sosyoekonomik nedenlerle yaşanan bireysel trajediler de toplumsal şiddetin bir boyutunu oluşturmaktadır. Ticari başarısızlık sonucu ortaya çıkan intihar olaylarının arka planında, bireylerin yaşadığı ekonomik baskılar ve toplumsal beklentilerin önemli bir rol oynadığı ifade edilmektedir (Sezer, 2011, s.41). Bu durum, ekonomik başarısızlıkların yalnızca bireysel bir kriz değil, aynı zamanda toplumsal bir şiddet biçimi olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Kriminolojik çalışmalar da suçun sosyoekonomik kökenlerine işaret etmektedir. Hapishanelerdeki suç profillerinin analizinde, düşük gelir düzeyi, eğitim eksikliği ve toplumsal dışlanma gibi sosyoekonomik faktörlerin belirleyici olduğu görülmektedir

(Akbaş, 2024, s.67). Bu bulgu, sosyoekonomik eşitsizliklerin doğrudan toplumsal şiddet üretim mekanizmalarıyla bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Özellikle kadına yönelik şiddet olaylarında, eğitim ve gelir düzeyinin etkisi dikkat çekicidir. Eğitim ve sosyoekonomik seviyesi düşük bireyler arasında şiddet eğiliminin daha yüksek olduğu ve bu durumun kadına yönelik şiddeti besleyen önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir (Taşdemir Afşar, 2015).

Mahalle kavgaları ve yerel şiddet olayları da sosyoekonomik statü farklılıkları ile ilişkilendirilmektedir. Yüksek sosyoekonomik statüye sahip mahallelerde suç oranlarının düşük olmasına karşın, düşük statülü bölgelerde şiddet olaylarının daha yoğun yaşandığı gözlemlenmiştir (Yıldırım, 2022). Bu durum, mekânsal eşitsizliklerin toplumsal şiddetin coğrafi dağılımını etkilediğini göstermektedir.

Sonuç olarak, sosyoekonomik kökenler ve toplumsal dinamikler, toplumsal şiddetin hem bireysel hem de kolektif düzeyde oluşumunda belirleyici faktörlerdir. Bu nedenle, şiddeti önlemeye yönelik politikaların sosyoekonomik eşitsizlikleri azaltmayı hedeflemesi büyük bir önem taşımaktadır.

3.2.2. Kültürel ve kimlik temelli şiddet nedenleri

Toplumsal şiddetin önemli bir boyutunu kültürel ve kimlik temelli çatışmalar oluşturmaktadır. Çatışma kuramlarına göre, merkezi otoritenin zayıfladığı veya toplumsal düzenin sarsıldığı ortamlarda, kimlik temelli gruplar arasında statü, iktidar ve kaynaklar üzerinde yoğun bir rekabet ve çatışma ortaya çıkmaktadır. Bu durum, özellikle etnik, dini veya kültürel farklılıkların belirgin olduğu toplumlarda şiddetin yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır.

Afrika'daki kimlik temelli çatışmalar üzerine yapılan çalışmalar, şiddetin yalnızca ekonomik veya siyasi nedenlerle açıklanamayacağını; aynı zamanda sosyal-kültürel kimlikler etrafında şekillendiğini göstermektedir (Daban, 2022). Örneğin, Boko Haram gibi örgütlerin şiddet stratejileri, belirli dini ve etnik kimlikler üzerinde yapılan ayrımcılıklar ve dışlanmaların sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye örneğinde ise, özellikle etnik kimlik temelli çatışmalarda sosyo-kültürel farklılıkların şiddet olaylarını derinleştirdiği görülmektedir. PKK şiddetinin kökenlerine ilişkin analizler, kimlik temelli ayrışmaların toplumsal kutuplaşmayı artırarak kolektif şiddet hareketlerini tetiklediğini ortaya koymaktadır (Şimşek, 2012). Bu bağlamda, kültürel hakların tanınmaması ve kimliklerin bastırılması, şiddetin yapısal bir nedenine dönüşebilmektedir.

Sonuç olarak, kimlik temelli şiddet, kültürel farklılıkların reddedildiği veya marjinalleştirildiği ortamlarda kaçınılmaz bir tehdit haline gelmekte; bu nedenle, toplumsal barışın sağlanabilmesi için kimliklere saygı gösterilmesi ve kültürel çeşitliliğin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

3.2.3. İdeolojik radikalleşme ve kolektif şiddet

İdeolojik radikalleşme belirli bir ideoloji etrafında aşırı düşünceleri ve tutumları benimseyen bireylerin özel bir dönüşüm sürecini ifade ederken; kolektif şiddet, bu radikalizmin toplum içinde nasıl tezahür ettiğini göstermektedir.

Tallman ve arkadaşları (2020, s. 45), ideolojik radikalleşmenin toplumsal çatışma ile nasıl şekillendiğini vurgulamakta ve bunun sosyal kimlik kavramlarıyla ilişkisini açıklamaktadır.

İdeolojik radikaleşme süreci bireysel ve toplumsal faktörlerin etkileşimi sonucu gerçekleşir. Örneğin, bireylerin maruz kaldıkları sosyal ve ekonomik koşulların radikal düşünceleri nasıl kolaylaştırdığını göstermektedir. Elde edilen bulgular, psikososyal faktörlerin bireylerin radikal inançlara yönelmesinde merkezi bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Borum, 2004, s. 28),

Kollektif şiddet, radikalleşmenin doğal bir sonucu olarak kabul edilebilir. McCauley ve Moskalkenko (2008, s. 411), grup kimliklerinin, kolektif şiddeti tetikleyen önemli bir faktör olduğunu belirtmekte; buna ek olarak, grup içindeki sosyal baskıların, bireyleri şiddete yönlendirdiğini vurgulamaktadırlar. Toplumsal olayların özellikle

belirli bir kimlik etrafında şekillendiği yerlerde, bu tür radikalleşme daha sık rastlanmaktadır (Kühl & Müller, 2018, s. 635).

Radikal ideolojilerin yayılması, medya ve sosyal ağlar aracılığıyla hızlanmıştır. G. Hall (2011, s. 89), yeni medya biçimlerinin radikal düşüncelerin yayılmasında kritik bir rol oynadığını ifade ederken, bu araçların toplumsal algıları nasıl dönüştürdüğünü detaylandırmaktadır. Özellikle genç bireylerin bu platformlardaki etkisi, ideolojik radikalleşmede belirleyici bir etken olmuştur.

Toplumsal bağlam, kolektif şiddetin ortaya çıkışında belirleyici bir rol oynar. Brubaker ve Laitin (1998, s. 425), toplumsal ayrışmaların radikal düşünceleri nasıl beslediğini ve bunun sonucunda şiddetin nasıl normalleştiğini incelemiştir. "Ayrımcı retorikler" ve "öteki" algısı, bireyleri grup savaşı içerisinde şiddete yönlendiren önemli sebepler arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, ideolojik radikalleşme ve kolektif şiddet arasındaki ilişki daha geniş bir sosyo-kültürel bağlam içinde değerlendirilmelidir. Bu olgular, bireylerin psikolojik durumları ile sosyal ve kültürel faktörler arasında karmaşık etkileşimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, radikal ideolojilerin ve kolektif şiddetin dinamiklerini anlamak, hem bireysel düzeyde hem de toplumsal seviyede önemli bir mesleki gereklilik haline dönüşmüştür.

3.2.4. Kolektif ruh, grup dinamikleri ve kitle psikolojisi

Kolektif ruh, grup dinamikleri ve kitle psikolojisi, bireylerin bir araya gelerek nasıl ortak tutumlar ve davranışlar geliştirdiğini anlamak için önemli kavramlar sunmaktadır. Bu bağlamda, grup dinamikleri, bireylerin sosyal etkileşimlerinin nasıl şekillendiğini ve bu sürecin grup içindeki roller üzerindeki etkilerini analiz etmektedir.

Grup dinamikleri, bireylerin bir araya geldiklerinde ortaya çıkan sosyal etkileşimlerin incelenmesidir. Grup üyelerinin etkileşimlerinin ve grup içindeki iletişimin önemi, grup başarısı ve birliği açısından kritik rol oynamaktadır (Schruijer,

2016). Bu etkileşimler, bireylerin kimliklerini ve birlikte hareket etme biçimlerini belirlemekte, bu da kolektif ruhun gelişmesi için temel bir unsur oluşturmaktadır.

Bu kolektif ruh, aynı zamanda grup içindeki ortak değerlerin ve hedeflerin paylaşımına dayanmaktadır. Grup içindeki işbirliği ve çatışma dinamikleri, grup üyeleri üzerindeki etkileriyle birlikte değerlendirilmiş ve pozitif etkileşimlerin ortak hedeflere ulaşmada etkili olduğu gösterilmiştir (Curşeu & Schruijer, 2018). Özellikle grup üyelerinin birbirleriyle olan bağı, grup dayanışmasını ve sonuçların iyileşmesini teşvik etmektedir.

Kitle psikolojisi ise daha geniş bir perspektiften sosyal grupların, toplulukların ve kalabalıkların davranışlarını anlamaya çalışmaktadır. Grup duygusunun, grup süreçlerini ve sonuçlarını şekillendirdiği; duygusal kültürlerin, grup üyeleri arasındaki bağlılığı güçlendirdiği ve kolektif ruhu kuvvetlendirdiği ifade edilmektedir (Barsade & Knight, 2015). Kitle psikolojisi, bireylerin kolektif bir bilinç geliştirerek birbirlerini nasıl etkilediklerini anlamak açısından kritik bir kavram sunmaktadır.

Bu noktada, Gustave Le Bon'un klasik eseri *Kitleler Psikolojisi* tarihsel olarak kitle davranışlarının anlaşılmasında öncü bir yaklaşım sunmaktadır. Le Bon'a göre, bireyler kalabalık içinde anonimleşmekte, rasyonel düşünme kapasiteleri zayıflamakta ve duygusal bulaşmaya açık hâle gelmektedir (Le Bon, 1895). Bu durum, bireyin tek başına sergilemeyeceği davranışları kalabalık içinde gerçekleştirmesine zemin hazırlamaktadır.

Ancak Le Bon'un bu yaklaşımı, modern sosyal psikoloji literatüründe sıklıkla eleştirilmiştir. Özellikle bireyi pasif ve irrasyonel bir varlık olarak tanımlaması ve kitleleri bütünüyle irrasyonel, kolay yönlendirilebilir olarak değerlendirmesi, günümüz toplumsal hareketlerini açıklamada yetersiz kalmaktadır (Reicher, 2001; Turner, 1982). Dolayısıyla, duygusal bağlılık ve kolektif ruhun önemini vurgulayan Barsade ve Knight'ın yaklaşımı, Le Bon'un indirgemeci bakışını aşarak kitle içindeki bilinçli etkileşim dinamiklerine dikkat çekmektedir (Barsade & Knight, 2015).

Sonuç olarak, kolektif ruh ve grup dinamikleri, bireylerin sosyal etkileşimleri üzerinden şekillenen önemli mekanizmalardır. Bu mekanizmaların anlaşılması, hem küçük gruplar hem de büyük topluluklar için etkili bir yönetim ve liderlik sağlamak adına büyük önem taşımaktadır. İleriye dönük araştırmalar, grup dinamiklerinin ve

kolektif ruhun işleyişini daha iyi anlamak için çeşitli disiplinler arasında köprüler kurmalıdır.

3.2.5. Toplumsal şiddetin kamu güvenliği açısından riskleri

Toplumsal şiddet, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kamu güvenliği açısından ciddi riskler taşımaktadır. Bu tür şiddet olayları, bireylerin güvenliğini tehdit etmenin yanı sıra kamu düzenini de ciddi şekilde sarsarak toplumsal huzursuzluğu artırma potansiyeline sahiptir. Toplumsal şiddetin doğası gereği karmaşık bir olgu olması, etken ve sonuçlarını anlamayı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, mevcut risklerin belirlenmesi ve önlenmesi kamu yönetimi için büyük bir önem taşımaktadır.

Toplumsal şiddetin önemli bir boyutu, sağlık sektöründe ortaya çıkan şiddet olaylarıdır. Bekar ve Çevik (2021, s. 45) çalışmalarında, sağlık çalışanlarına yönelik şiddet olaylarının acil serviste yoğunlaştığını belirterek, bu durumun sağlık sisteminin işleyişini olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Acil servisteki şiddet olayları, sağlık hizmetlerinin kesintiye uğramasına ve hastalara hizmet sunumunda gecikmelere yol açarak kamu güvenliğini tehlikeye atmaktadır. Ayrıca, bu tür şiddet olayları sağlık çalışanlarının ruhsal ve fiziksel sağlıklarını da olumsuz yönde etkilemektedir (Bekar ve Çevik, 2021, s. 46).

Bir diğer risk alanı ise kadınlar ve çocuklar üzerinde gerçekleşen toplumsal cinsiyet temelli şiddettir. Kadına yönelik şiddet, modern çağın sosyal vebası olarak tanımlanmakta ve toplum üzerinde hem bireysel hem de toplumsal boyutta ciddi sorunlar yarattığı vurgulanmaktadır (Altıparmak, 2019, s. 23). Bu şiddet biçiminin yaygınlığı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirerek kamu güvenliğini tehdit eden bir durum haline gelmektedir. Kadınların, şiddet korkusu nedeniyle güvenli bir ortamda yaşayamamaları, toplumsal bütünlüğü zedeleyici bir etki yaratmaktadır.

Ayrıca, toplumsal şiddetin medya aracılığıyla yayılan etkileri de dikkate değerdir. Televizyon ve diğer medya araçlarının şiddet olaylarını nasıl normalleştirdiği ve toplum üzerindeki psikolojik etkisi, önemli bir inceleme alanı oluşturmaktadır (Vatandaş, 2021, s. 77). Medyada şiddetin sürekli olarak işlenmesi, toplumda

şiddetin kabul edilebilir bir davranış biçimi olarak algılanmasına yol açabilmektedir. Bu durum, özellikle genç bireylerin ruhsal yapısını etkileyerek, şiddet eğilimlerini artırabilmektedir.

Sonuç olarak, toplumsal şiddet olayları, kamu güvenliğini tehdit eden çok yönlü bir sorundur. Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve medya aracılığıyla yayılan şiddet algısı, bu sorunların önemli boyutlarıdır. Kamu yönetimi, bu alanlarda etkili politikalar geliştirerek, toplumsal şiddetin azaltılması için gereken adımları atmalıdır.

3.3. Bireysel ve Toplumsal Şiddet Arasındaki Etkileşimler ve Ortak Risk Faktörleri

Bireysel ve toplumsal şiddet arasındaki etkileşimler, şiddetin hem birey düzeyinde hem de toplumsal yapıda nasıl kök saldıgını ve birbirini nasıl beslediğini ortaya koymaktadır. Bireysel şiddet, çoğunlukla bireyler arasındaki doğrudan etkileşimlerden doğsa da, bu tür şiddetin toplumsal normlar, kültürel kabuller ve güç ilişkileri tarafından biçimlendirildiği unutulmamalıdır (Gök, 2016). Bireyler arası ilişkilerde yaşanan şiddet olayları, zamanla toplumsal düzlemde yaygınlaşarak daha geniş ölçekli sosyal sorunlara dönüşebilmektedir.

Bireysel ve toplumsal şiddet olayları, psikotravmatolojik süreçler açısından hem bireysel hem de kolektif travmaları beslemektedir (Derin & Öztürk, 2020). Özellikle savaş ve terör gibi olaylar, bireylerin ruhsal sağlığını bozmakta; toplum genelinde ise sürekli bir tehdit algısının ve güvensizlik atmosferinin oluşmasına yol açmaktadır. Böylece bireysel travmalar, toplumsal bellek üzerinden kuşaklararası şekilde aktarılmakta ve şiddet kültürünü yeniden üretmektedir.

Aile içi şiddet ve çocuk istismarı, bireysel ve toplumsal risk faktörleri bağlamında ele alındığında, bireysel travmaların toplumsal yapıya nasıl sirayet ettiğini açıkça göstermektedir (Tuna, 2010). Çocukluk döneminde yaşanan şiddet, bireylerin ilerleyen yaşlarda hem mağdur hem de fail olma olasılıklarını artırarak şiddet döngüsünü beslemektedir.

Ekolojik Sistem Yaklaşımı çerçevesinde şiddetin yalnızca bireysel patolojilerden kaynaklanmadığı; aynı zamanda aile yapısı, sosyal çevre ve toplumsal dinamikler gibi çok katmanlı risk faktörlerinin etkileşimiyle ortaya çıktığı vurgulanmaktadır (Özkan, 2022). Bu çerçevede bireysel şiddet vakalarının, toplumsal düzeydeki eşitsizlikler, ayrımcılık ve sosyal dışlanma gibi faktörlerle desteklenmesi, şiddetin yapısal bir sorun haline gelmesine yol açmaktadır.

Sonuç olarak, bireysel ve toplumsal şiddet arasında çift yönlü bir etkileşim bulunmaktadır. Bireysel şiddet, toplumsal normlar ve yapılar tarafından biçimlendirilirken; aynı zamanda bireysel travmalar ve şiddet eğilimleri, toplumsal düzeyde şiddet kültürünün oluşmasına ve sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, şiddetle mücadelede hem bireysel düzeyde hem de yapısal ve toplumsal düzeyde çok boyutlu stratejilere ihtiyaç duyulmaktadır.

4. BİREYSEL VE TOPLUMSAL ŞİDDETİN KAMU GÜVENLİĞİNE ETKİLERİ

Şiddet ister bireysel ister toplumsal düzeyde meydana gelsin, kamu güvenliğini derinden etkilemekte, toplumsal dokuya sızmakta ve toplumların zihinsel ve fiziksel refahını etkilemektedir. Bu tür şiddetin etkileri çeşitli şekillerde ortaya çıkmakta, toplumların gelişimini ve istikrarını engelleyen bir güvensizlik ve travma döngüsüne katkıda bulunmaktadır. Bu söylem, şiddet deneyimlerinin yaygın bir sonucu olan Travma Sonrası Stres Bozukluğuna (TSSB) özel bir vurgu yaparak, özellikle fiziksel ve psikolojik sağlık etkilerine odaklanarak bu sonuçları incelemeyi amaçlamaktadır.

4.1. Fiziksel ve Psikolojik Sağlık Etkileri

Şiddetin fiziksel ve psikolojik sağlık üzerindeki etkileri hem anlık hem de uzun vadeli ve hem bireyleri hem de toplumları etkiler. Fiziksel olarak, şiddete maruz kalmak, küçük fiziksel zararlardan hayatı tehdit eden durumlara kadar değişen yaralanmalara yol açabilir. Bu yaralanmalar genellikle kapsamlı tıbbi tedavi gerektirir ve uzun süreli sakatlıklarla sonuçlanabilir.

Bu nedenle sağlık sistemi, şiddetten etkilenen bölgelerde artan talep karşısında zorlansa da bu acil fiziksel ihtiyaçların karşılanmasında kritik bir odak noktası haline gelir. Ancak şiddetin etkisi fiziksel zararlarla sınırlı değildir. Genellikle daha az görünür olan ancak aynı derecede yıpratıcı olan psikolojik etkiler de kritik kaygılar olarak ortaya çıkmaktadır.

Şiddete maruz kalan bireyler anksiyete, depresyon ve genel bir güvensizlik ve korku hissi de dahil olmak üzere bir dizi duygusal ve zihinsel sağlık sorunu yaşayabilir. Bu psikolojik yaralar, bireyin günlük yaşamda işlev görme becerisini derinden etkileyerek işlerini, ilişkilerini ve genel yaşam kalitesini etkileyebilir. Bu psikolojik etkilerin toplumsal sonuçları da oldukça büyüktür.

Bireyler ruh sağlığı sorunlarıyla mücadele ederken, aileler, topluluklar ve daha geniş toplumsal doku üzerinde bir dalgalanma etkisi vardır. Bu bozulma, üretkenliğin

azalmasına, sosyal gerilimlerin artmasına ve toplumdaki topluluk ve güven duygusunun genel olarak erozyona uğramasına yol açabilir. Ayrıca, birçok kültürde ruh sağlığı sorunlarına ilişkin damgalama, bireylerin ihtiyaç duydukları yardımı aramalarını engelleyerek sorunu daha da kötüleştirmektedir (Kirk vd., 2011, s. 1207).

4.1.1. Travma sonrası stres bozukluğu

Şiddetin bireyler ve toplumlar üzerindeki psikolojik etkileri, yalnızca anlık travmalarla sınırlı kalmamakta, uzun vadeli ruh sağlığı sorunlarına da yol açmaktadır. Bu etkilerin başında, ciddi travmatik olaylar sonrasında ortaya çıkan Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) gelmektedir. TSSB, bireysel işlevselliği bozmakla kalmayıp, toplumsal dayanışma ağlarını ve kamu güvenliğini de tehdit eden çok katmanlı bir ruh sağlığı sorunu olarak değerlendirilmektedir. Bu bölümde, şiddetin tetiklediği TSSB'nin bireysel, ailesel ve toplumsal düzeydeki etkileri ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

Şiddetin bireyler üzerinde bıraktığı en ağır psikolojik sonuçlardan biri Travma Sonrası Stres Bozukluğudur (TSSB). TSSB, dehşet verici bir olayın yaşanması ya da buna tanıklık edilmesi sonucunda ortaya çıkan ciddi bir ruh sağlığı sorunudur. Belirtileri arasında geriye dönüşler, kabuslar, yoğun anksiyete ve travmatik olaya ilişkin kontrol edilemeyen düşünceler yer almaktadır (Shalev vd., 2017).

TSSB'li bireyler, travmatik olayı zihinsel olarak tekrar yaşarken, panik atak, terleme, kalp çarpıntısı ve sürekli yüksek uyanıklık hali gibi yoğun duygusal ve fiziksel tepkiler gösterebilirler. Bu belirtiler, bireyin normal yaşam işlevlerini yerine getirmesini güçleştirerek ilişkilerini, iş yaşamını ve sosyal etkileşimlerini olumsuz etkileyebilir.

Travmanın etkileri yalnızca birey düzeyinde sınırlı kalmamakta, aynı zamanda ailelere ve topluma da yansımaktadır. TSSB'li bireylerin yakınları, hastaların duygusal tepkilerini anlamakta zorlanmakta ve bu durum aile içi ilişkilerde gerginliğe neden olabilmektedir. İlerleyen süreçte, bireyin sosyal izolasyonu ve psikolojik sıkıntıları daha da derinleşebilmektedir.

Toplum ölçeğinde ise, özellikle şiddetin sürekli yaşandığı bölgelerde TSSB yaygın bir sorun haline gelmektedir. Yaygın travmatik deneyimler, toplumsal üretkenliği azaltmakta, sağlık hizmetleri üzerinde ağır bir yük oluşturmakta ve sosyal uyumu zayıflatmaktadır. Çözülmemiş travmaların saldırganlık eğilimlerini artırabileceği ve çatışma çözme kapasitesini zayıflatabileceği belirtilmektedir (Shalev vd., 2017).

Bu nedenle, bireysel ve toplumsal şiddetin kamu güvenliği üzerindeki etkilerini değerlendirirken, başta TSSB olmak üzere fiziksel ve psikolojik sağlık sonuçlarının dikkate alınması büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, kapsamlı sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, etkin sosyal destek sistemlerinin kurulması ve şiddetin temel nedenlerini hedef alan politika önlemlerinin hayata geçirilmesi gereklidir.

4.1.2. Şiddet mağdurlarının rehabilitasyonu

Şiddet mağdurlarının rehabilitasyonu, bireysel iyileşmenin ve toplumsal istikrarın yeniden sağlanmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Bu süreç yalnızca fiziksel yaraların iyileştirilmesini değil, aynı zamanda psikolojik travmaların ve sosyal kırılmaların onarılmasını da kapsamaktadır. Rehabilitasyon, şiddet mağdurlarının bireysel refahını ve toplumsal entegrasyonunu destekleyen çok boyutlu bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

Fiziksel rehabilitasyon, özellikle ciddi yaralanmalara maruz kalan bireyler için hayati öneme sahiptir. Fiziksel rehabilitasyonun yalnızca tıbbi müdahaleleri değil, mağdurların duygusal iyileşme süreçlerine duyarlılık gösteren bir yaklaşımı da içermesi gerektiği belirtilmektedir (Gökdemir vd., 2022, s. 451). Bu nedenle, fiziksel bakım hizmetlerinin psikolojik destekle entegre edilmesi, iyileşme sürecinin etkinliğini artırmaktadır.

Psikolojik rehabilitasyon, şiddet mağdurlarının sıklıkla yaşadığı TSSB, anksiyete ve depresyon gibi ruh sağlığı bozukluklarının yönetilmesini hedeflemektedir. Psikolojik rehabilitasyon sürecinde mağdurların duygularını güvenli bir ortamda ifade edebilmeleri ve travmalarını sağlıklı biçimde işleyebilmeleri kritik bir öneme sahiptir.

(Ackerman ve Banks, 2003, s. 349). Bu çerçevede bireysel terapi, grup terapisi ve gerektiğinde farmakolojik müdahaleler gibi yöntemler uygulanmaktadır.

Şiddet, bireylerin sosyal ağlarını da ciddi şekilde zedeleyebilmektedir. Bu nedenle sosyal rehabilitasyon, mağdurların toplumla yeniden bağ kurmasını hedefleyen önemli bir müdahale alanıdır. Sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi, sosyal beceri eğitimleri ve toplum temelli destek programları aracılığıyla mağdurların sosyal yaşama yeniden entegrasyonları sağlanmaktadır.

Hukuki ve ekonomik destek mekanizmaları da rehabilitasyon sürecinin önemli bir parçasıdır. Mağdurların adalet sisteminde hak arayışlarını destekleyecek hukuki danışmanlık hizmetleri sağlanmalı, aynı zamanda şiddet nedeniyle ekonomik kayıplara uğrayan bireyler için mali yardım, iş eğitimi ve işe yerleştirme programları geliştirilmektedir.

Rehabilitasyon programlarının kültürel duyarlılıkla tasarlanması, mağdurların iyileşme süreçlerine etkin katılımı açısından önemlidir. Kültürel inançların ve normların, bireylerin şiddeti ve iyileşmeyi algılayış biçimleri üzerinde belirleyici etkiler yarattığına dikkat çekilmektedir (Janeway vd., 2019). Bu doğrultuda, kültürel çeşitliliği dikkate alan rehabilitasyon yaklaşımları, daha kapsayıcı ve etkili sonuçlar doğuracaktır.

Son olarak, rehabilitasyon alanındaki uygulamaların bilimsel araştırmalarla desteklenmesi gereklidir. Alan yazında, en etkili müdahaleleri belirlemek amacıyla çok disiplinli araştırmalara ihtiyaç duyulduğu vurgulanmaktadır. Bu sayede, şiddet mağdurlarının gelişen ihtiyaçlarına uyum sağlayabilen, kanıta dayalı ve bütüncül rehabilitasyon stratejileri geliştirilebilecektir.

4.2. Toplumsal Huzursuzluk ve Güvenlik Sorunları

Toplumsal huzursuzluk, bireysel ve kolektif hoşnutsuzluğun dışavurumu olarak kamu güvenliğini ciddi şekilde tehdit eden bir olgudur. Bu tür huzursuzluklar genellikle ekonomik eşitsizlik, sosyal adaletsizlik, siyasi şikayetler ve kültürel

çatışmalar gibi yapısal sorunlardan kaynaklanmakta ve toplumun hem kısa vadeli istikrarını hem de devletle halk arasındaki uzun vadeli güven ilişkisini etkilemektedir. Bu bölümde, toplumsal huzursuzluğun kamu güvenliği üzerindeki etkileri çok boyutlu bir bakış açısıyla ele alınacaktır.

Toplumsal huzursuzluğun temelinde, toplum içinde algılanan veya gerçek eşitsizlik ve adaletsizliklerin önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Reny ve Hurst, 2013, s. 214).

Bireyler ve gruplar kendilerini dışlanmış veya haklarından mahrum bırakılmış hissettiklerinde, hayal kırıklıkları kitlesel gösterilere, grevlere ve zaman zaman isyanlara dönüşebilmektedir. Bu tür hoşnutsuzluk ifadeleri başlangıçta barışçıl olsalar da, duyguların yoğunlaşması veya kolluk kuvvetlerinin müdahalesi gibi etkenlerle şiddet boyutuna evrilebilmektedir.

Şiddete dönüşen toplumsal huzursuzluk durumlarında güvenlik güçlerinin müdahale şekli büyük önem taşımaktadır. Kanun ve düzenin sağlanması bir yandan temel bir sorumluluk iken, diğer yandan huzursuzluğun kökeninde yatan sistemik sorunların çözülmesi gerekliliği bulunmaktadır. Bu iki zorunluluk arasındaki dengenin korunması son derece hassastır. Aşırı güç kullanımı toplumsal güveni zedeleyebilirken, yetersiz müdahaleler de kamu düzeninin bozulmasına yol açabilmektedir (Reny ve Hurst, 2013, s. 214).

Bu noktada, kolluk kuvvetlerinin ve güvenlik birimlerinin üstlendiği rol kritik bir öneme sahiptir. Bu birimler, devletin kriz anındaki en görünür yüzü oldukları için eylemlerinin kamu algısı üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. Uygun ve orantılı müdahalelerin gerçekleştirilmesi, halkın devlete olan güveninin korunması açısından vazgeçilmezdir. Ayrıca kolluk kuvvetlerinin, insan haklarına saygılı bir tutum sergileyerek ve vatandaşların meşru şikayetlerini ifade etmelerine imkân tanıyarak hareket etmeleri gerekmektedir.

Toplumsal huzursuzluk bağlamında kamu güvenliği stratejileri yalnızca anlık müdahaleleri değil, aynı zamanda uzun vadeli yapısal çözümleri de içermelidir.

Huzursuzluğu bastırmak için alınan kısa vadeli önlemler, temel nedenler ele alınmadığı sürece kalıcı barış ve güvenliği sağlamada yetersiz kalabilir. Bu kapsamda, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde çalışarak toplumsal talepleri anlamaları ve çözüm odaklı politikalar geliştirmeleri büyük önem taşımaktadır (Reny ve Hurst, 2013, s. 216).

Sonuç olarak, toplumsal huzursuzluğun etkili şekilde yönetilebilmesi, hem güvenlik önlemlerinin hukuka uygunluk içinde uygulanmasını hem de toplumsal taleplerin meşru platformlarda ele alınmasını gerektirmektedir. Bu bütüncül yaklaşım, kamu güvenliğinin uzun vadeli güçlendirilmesi açısından temel bir strateji olarak değerlendirilmelidir.

4.2.1. Hukuki ve ceza adaleti sorunları

Toplumsal huzursuzlukların hukuk sistemi üzerindeki baskısı, kamu güvenliğini sağlama süreçlerinde önemli zorluklar yaratmaktadır. Hukukun üstünlüğünü korumak ve demokratik değerleri desteklemek amacıyla, ceza adaleti sisteminin etkin, adil ve insan haklarına saygılı bir şekilde işlemesi büyük önem taşır.

Toplumsal huzursuzluk dönemlerinde, protesto hakkı ile kamu düzenini bozan yasadışı eylemler arasındaki sınırın belirlenmesi hukuk sistemleri açısından kritik bir meseledir (Hinton, 2021, s. 272-274). Bu sınırın belirlenmesindeki belirsizlikler, özellikle hukuk kuralları aşırı kısıtlayıcı veya ayrımcı olarak algılandığında, toplumsal gerilimi artırabilmektedir. Bu nedenle hukuk sistemlerinin, yasal çerçevede demokratik ifade özgürlüğünü koruyarak kamu düzenini sağlama görevini dengeli bir şekilde yürütmesi gerekmektedir.

Ceza adaleti sisteminin huzursuzluk dönemlerinde tutuklama ve kovuşturma işlemlerini adil ve etkin biçimde yürütmesi de hayati önemdedir. Yasal standartlara bağlı kalınmadan gerçekleştirilen işlemler, yalnızca bireysel mağduriyetlere yol açmakla kalmayıp, genel kamu güvenliğini de zedeleyebilir. Bu noktada gözetim koşulları, yasal temsile erişim ve sanık haklarının korunması, adalet sisteminin meşruiyetinin temel taşlarıdır.

Öte yandan, kolluk kuvvetlerinin hesap verebilirliği de toplumsal güvenin sürdürülmesi açısından kritik bir role sahiptir. Güç kullanımına dair açık protokollerin belirlenmesi ve uygulamada şeffaflık sağlanması, kamuoyunda güvenin tesisi için gereklidir (Wade, 2017, s. 636-638).

Bu bağlamda, kolluk kuvvetlerinin ihlallerinin etkili bir şekilde soruşturulması ve gerektiğinde hesap verilmesi, demokratik hukuk devletinin temel ilkelerindendir.

4.3. Toplumsal Şiddetin Kamu Güvenliğine Etkileri

Toplumsal şiddet olayları, yalnızca fiziksel yıkımla sınırlı kalmayıp, toplumun sosyal dokusuna ve kamu güvenliğine yönelik çok yönlü tehditler oluşturmaktadır. Bu etkiler, bireyler ve topluluklar üzerinde derin ve uzun vadeli sonuçlar doğurur.

Toplumsal şiddet, farklı etnik, dini veya sosyal gruplar arasındaki gerilimlerin şiddete dönüşmesiyle kamu düzeninin bozulmasına yol açar (Elfversson, 2015, s. 797). Bu tür olaylar, sadece mevcut can ve mal güvenliğini tehdit etmekle kalmaz, aynı zamanda toplumun gelecekteki istikrarı üzerinde de olumsuz etkiler yaratır. Bu durum, özellikle devlet dışı aktörlerin güç kazandığı ortamlarda, hukukun üstünlüğünün zayıflamasına neden olabilir.

Bunun yanı sıra, şiddet olayları toplumlar arası güven ilişkilerini zayıflatır ve kutuplaşmayı derinleştirir. Çatışmaların ardından toplumsal uzlaşma süreçleri zora girerken, sosyal uyumun yeniden tesis edilmesi uzun ve zahmetli bir sürece dönüşür.

4.3.1. Toplumsal bölünme ve kutuplaşma

Toplumsal şiddetin en belirgin uzun vadeli etkilerinden biri, sosyal kutuplaşmanın derinleşmesidir. Farklı topluluklar arasındaki düşmanlıklar artmakta, toplumsal bağlar zayıflamakta ve hoşgörüsüzlük eğilimleri güçlenmektedir. Bu durum, nefret söylemi ve aşırılıkçı ideolojilerin yayılmasına zemin hazırlayarak, mevcut gerilimleri daha da tırmandırır (Itten, 2018, s. 78-80).

Böyle bir ortamda demokratik diyalog ve çoğulculuk ilkeleri zayıflarken, farklı gruplar arasında güven inşa etmek her zamankinden daha zor hale gelir. Ayrıca, bu tür bölünmeler yalnızca sosyal ilişkileri değil, ekonomik kalkınmayı da olumsuz etkiler; çünkü kutuplaşmış toplumlar kaynakların verimli dağıtımını ve ortak kamu politikalarının oluşturulması konusunda ciddi zorluklar yaşarlar.

4.3.1.1. Siyasi kutuplaşma ve toplumsal anlaşmazlıklar

Siyasi kutuplaşma, toplumsal şiddeti körükleyen ve mevcut çatışmaları daha da derinleştiren önemli bir faktördür. Siyasi söylem, etnik, dini veya ideolojik ayrımlara dayanarak keskinleştiğinde, toplumsal gruplar arasındaki bölünmeler daha da belirgin hale gelir.

Siyasi aktörlerin, kendi çıkarları doğrultusunda toplumsal ayrışmaları manipüle etmesi, şiddet riskini artırmakta ve demokratik kurumların işleyişini zayıflatmaktadır (Kim ve Zhou, 2020). Bu bağlamda, toplumsal barışın korunabilmesi için siyasi liderlerin sorumlu ve kapsayıcı bir dil kullanmaları hayati önemdedir.

4.3.1.2. Kamu altyapısına ve ekonomiye zararları

Toplumsal şiddet, kamu altyapısında fiziksel tahribata yol açarak günlük yaşamı kesintiye uğratar ve temel hizmetlerin sunumunu aksatır. Ulaşım ağları, sağlık hizmetleri ve eğitim kurumları gibi temel altyapılar şiddet olaylarından doğrudan etkilenir.

Bu tür tahribat yalnızca yüksek onarım maliyetlerine yol açmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun refahını ve güvenliğini ciddi şekilde tehlikeye atar (Rai vd., 2019, s. 573). Sağlık tesislerinin aşırı yüklenmesi, okulların kapanması ve sosyal hizmetlerin çökmesi gibi sonuçlar, toplumsal iyileşme süreçlerini zorlaştırır.

Ekonomik açıdan bakıldığında, toplumsal şiddet doğrudan üretim kayıplarına, yatırımların azalmasına ve ekonomik büyümenin yavaşlamasına neden olur.

Yatırımcı güveninin aşınması ve kamu kaynaklarının kriz yönetimi için kullanılması, uzun vadeli kalkınma hedeflerini tehdit eder (Weissman, 2012, s. 221).

4.3.1.3. Ekonomik kalkınma üzerindeki etkileri

Toplumsal şiddetin ekonomik kalkınma üzerindeki etkileri derin ve uzun süreli olup, sadece çatışmanın yaşandığı bölgeleri değil, aynı zamanda daha geniş bölgesel ve ulusal ekonomiyi de etkilemektedir.

Toplumsal şiddet, doğrudan ekonomik faaliyetleri sekteye uğratmakta; varlıkların yok olmasına ve kaynakların üretken kullanımdan kriz yönetimi ile yeniden inşa çabalarına kaydırılmasına neden olmaktadır. Bu durumdan, özellikle birçok ekonominin bel kemiğini oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmeler ciddi şekilde etkilenmektedir. Bu işletmeler, tesislerinde ve mallarında meydana gelen fiziksel hasarlar, envanter kayıpları ve faaliyetlerin aksaması gibi sonuçlarla karşı karşıya kalmaktadır.

Bu aksaklık sadece işletme sahiplerini ve çalışanlarını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda tedarikçiler, müşteriler ve daha geniş ekonomi üzerinde de dalgalanma etkisi yaratır. Toplumsal şiddetin ekonomik kalkınma üzerindeki dolaylı etkileri de aynı derecede önemlidir. En önemli dolaylı etkilerden biri sosyal sermayenin - topluluklar içinde ve arasında işbirliğini kolaylaştıran ilişki ağları, güven ve normlar - erozyona uğramasıdır. Sosyal sermaye, ekonomik işlemler ve iş ve inovasyon için elverişli bir ortamın teşvik edilmesi için çok önemlidir. Toplumsal şiddet bu ağlara ve güvene zarar vererek ekonomik işbirliği ve girişimciliğin engellendiği daha parçalanmış bir topluma yol açar (McCauley, 2013, s. 194-196).

Bir diğer dolaylı etki de beşerî sermaye gelişimi üzerindeki etkidir. Şiddet ve istikrarsızlık eğitim ve öğretimi sekteye uğratabilir, vasıflı işçilerin yerlerinden edilmesine yol açabilir ve işgücü verimliliğini etkileyen psikolojik travmalara neden olabilir.

Beşeri sermayenin kaybı ekonominin uzun vadeli büyüme potansiyelini zayıflatır çünkü vasıflı ve eğitimli bir işgücü kalkınma ve inovasyon için gereklidir. Ayrıca toplumsal şiddet, göç ve yerinden edilme gibi demografik kalıplarda değişikliklere yol açabilir. Göç bazen daha verimli bir işgücü dağılımına yol açarak olumlu ekonomik etkilere sahip olabilirken, şiddet bağlamında genellikle ekonomi için bir kayıptır. Yetenekli ve eğitimli bireyler güvenlik ve istikrar arayışıyla bölgeyi terk edebilir, bu da bölgeyi ekonomik büyüme için gerekli kilit yetenek ve becerilerden mahrum bırakan bir ‘beyin göçüne’ yol açar (Okpe vd., 2023, s. 5-6).

Toplumsal şiddetin kamu altyapısına ve ekonomiye verdiği zararlar büyüktür ve hem etkilenen toplumların acil refahını hem de ekonomik kalkınma için uzun vadeli beklentileri etkiler. Fiziki altyapının yeniden inşası, sosyal sermaye ve güvenin yeniden inşası, yatırımcı güveninin yeniden tesis edilmesi ve beşeri sermayenin geliştirilmesi, bu zorlukların üstesinden gelmek ve toplumsal şiddet sonrasında sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmek için elzemdir.

4.3.1.4. Toplumun duygusal ve psikolojik sağlığı üzerindeki etkiler

Toplumsal şiddet, yalnızca fiziksel zararlarla sınırlı kalmayıp, bireylerin ve toplumların duygusal ve psikolojik sağlığı üzerinde derin etkiler yaratan bir olgudur. Bu etkiler hem kısa vadeli hem de uzun vadeli süreçlerde kendini göstermekte, bireysel travmalardan kolektif ruh halindeki değişimlere kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Toplumun normal işleyişinin bozulması, güven duygusunun zedelenmesi ve sosyal dokunun parçalanması gibi sonuçlar, toplumsal şiddetin psikolojik boyutunun önemini daha da artırmaktadır.

Özellikle şiddet olaylarına doğrudan maruz kalan ya da tanıklık eden bireylerde, yoğun korku, çaresizlik ve dehşet duygularıyla birlikte akut stres reaksiyonları gözlemlenmektedir. Bazı durumlarda bu akut tepkiler, Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) gibi daha kronik psikolojik rahatsızlıklara dönüşebilmektedir (Sharma vd., 2019, s. 2522). Bu bireysel düzeydeki etkiler, yalnızca kişisel sağlığı değil, aynı zamanda toplumsal iyileşme süreçlerini de doğrudan etkilemektedir.

Toplumsal şiddetin bireyler üzerindeki etkileri yalnızca travmatik semptomlarla sınırlı değildir. Şiddet olayları toplumun genel işleyişini sekteye uğratarak, bireylerde kaos ve belirsizlik duygularını pekiştirmektedir. Özellikle çocuklar ve ergenler gibi hassas gruplar için bu durum, duygusal ve sosyal gelişim üzerinde kalıcı izler bırakabilmektedir (Malti, 2020, s. 13-15). Eğitim hayatının aksaması, sosyal etkileşimlerin zayıflaması ve güven duygusunun kaybı, genç bireylerin gelecekteki uyum kapasitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bununla birlikte, toplumsal şiddetin dolaylı etkileri de göz ardı edilmemelidir. Şiddet nedeniyle yerinden edilen bireyler, hem evlerini hem de sosyal bağlarını kaybetmenin getirdiği yoğun kayıp ve keder duygusuyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Yerinden edilmenin getirdiği adaptasyon sorunları, temel ihtiyaçlara erişim zorlukları ve yaşamı yeniden kurma çabası, psikolojik yükü daha da ağırlaştırmaktadır. Bu durum, yalnızca bireylerin değil, geniş toplulukların da duygusal dayanıklılığını tehdit etmektedir.

Toplumsal şiddet, doğrudan etkilenmeyen bireyler üzerinde de geniş bir psikolojik etki yaratmaktadır. Yaygın korku, söylentiler ve yanlış bilgilendirme, toplum genelinde kaygı ve güvensizlik atmosferini besleyerek, sosyal uyumu zayıflatmaktadır. Bu tür ortamlar, topluluklar arasında derinleşen güvensizlik duygularını tetikleyerek barış ve uzlaşma süreçlerini daha da zorlaştırmaktadır.

Sonuç olarak, toplumsal şiddetin uzun vadeli psikolojik etkileri, yalnızca bireysel travmalarla sınırlı kalmayıp, toplumların kolektif iyileşme kapasitesini de ciddi biçimde tehdit etmektedir. Bu etkilerin üstesinden gelebilmek için çok yönlü bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir. Doğrudan etkilenenler için acil psikolojik destek sağlanmasının yanı sıra, toplum genelinde güveni yeniden inşa edecek uzun vadeli stratejiler geliştirilmelidir (Sediri vd., 2020, s. 753). Toplumsal diyaloglar, barış eğitimi programları ve uzlaşmayı teşvik eden girişimler, bu süreçte kritik bir rol üstlenmelidir.

5. KAMU GÜVENLİĞİ POLİTİKALARI VE ŞİDDETLE MÜCADELE

Kamu güvenliği politikaları, devletin toplumsal düzeni sağlamak, vatandaşların can ve mal güvenliğini korumak, kamu düzenini sürdürmek ve şiddet, suç, kaos gibi tehditlere karşı toplumu savunmak amacıyla geliştirdiği planlı, bütüncül ve kurumsal müdahale stratejileridir. Bu politikalar, yalnızca kolluk kuvvetlerinin faaliyetlerini değil; aynı zamanda hukuki düzenlemeleri, toplumsal bilinçlendirme programlarını, sosyal hizmet mekanizmalarını ve kriz yönetim stratejilerini de kapsamaktadır. Kamu güvenliği politikalarının temel amacı, bireylerin ve toplulukların güvenliğini sağlamanın ötesine geçerek, sosyal istikrarı sürdürülebilir kılmak ve demokratik hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde özgürlük ve güvenlik dengesini korumaktır (Karasoy, 2021; Gül, 2008).

Bu çalışmada kamu güvenliği politikaları, bireysel ve kolektif şiddet türleriyle olan ilişkisi bağlamında ele alınmıştır. Özellikle şiddetin ortaya çıkmasında etkili olan yapısal, sosyo-ekonomik ve kültürel faktörler dikkate alınarak, bu faktörlere karşı nasıl bütüncül kamu politikaları geliştirilebileceği analiz edilmiştir. Şiddetin yalnızca bireysel bir davranış değil, aynı zamanda yapısal eşitsizliklerden beslenen toplumsal bir olgu olduğu vurgulanmış; bu doğrultuda kamu güvenliği politikalarının yalnızca güvenlik eksenli değil, aynı zamanda önleyici, sosyal bütünleşmeyi esas alan bir perspektifle şekillendirilmesi gerektiği ortaya konmuştur.

Etkili kamu güvenliği politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması, toplumlarda şiddetin ele alınması ve azaltılması açısından hayati önem taşımaktadır. Şiddet karşıtı kamu güvenliği politikaları geniş bir müdahale yelpazesini kapsar. Bu politikalar çok yönlü olmalı ve sosyo-ekonomik faktörler, siyasi istikrarsızlık, kültürel normlar ve bireysel davranışlar gibi şiddetin karmaşık ve birbiriyle ilişkili nedenlerini ele almalıdır.

Etkili kamu güvenliği politikaları sadece reaktif olan, şiddeti ortaya çıktıktan sonra ele alan değil, aynı zamanda proaktif olan, şiddetin ilk etapta ortaya çıkmasını önlemek için çalışan politiklardır. Bu proaktif yaklaşım, toplumlarda sürdürülebilir

barış ve güvenliğin yaratılmasında kritik öneme sahiptir. Önleyici politikalar ve programlar bu proaktif yaklaşımın merkezinde yer alır.

Bu politikaların amacı, şiddete katkıda bulunan risk faktörlerini tespit etmek ve azaltmaktır. Bu, sosyo-ekonomik koşulların iyileştirilmesinden toplum polisliliği çabalarının artırılmasına, çatışma çözümü ve barış inşası girişimlerinin uygulanmasına kadar bir dizi stratejiyi içerir. Bu önleyici tedbirlerin etkinliğı, şiddetin temel nedenlerini ele alma ve bunların geliştirilmesi ve uygulanmasına toplumu dahil etme becerilerine bağılıdır.

5.1. Önleyici Politikalar ve Programlar

Şiddetin toplumsal düzeyde önlenmesi, yalnızca olaylara sonradan müdahale etmekle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda bu tür olayların ortaya çıkmasını baştan engelleyecek stratejiler geliştirmelidir.

Önleyici politikalar ve programlar, şiddetin kökeninde yatan sosyal, ekonomik ve kültürel faktörleri ele alarak bireylerin ve toplulukların direnç kapasitelerini artırmayı hedefler. Böyle bir yaklaşım, uzun vadede hem daha düşük maliyetli hem de daha sürdürülebilir sonuçlar doğurabilir.

Etkili şiddet önleme stratejileri, genellikle çok sektörlü bir iş birliğini zorunlu kılar. Devlet kurumları, kolluk kuvvetleri, eğitim kuruluşları, toplum temelli örgütler ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı, bütüncül politikaların geliştirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu paydaşlar arasındaki koordinasyon, şiddetin farklı düzeylerdeki etkilerini kapsayan kapsamlı ve entegre müdahale mekanizmalarının oluşturulmasına olanak sağlar.

Önleyici müdahalelerin bir diğere temel boyutu, risk altındaki nüfuslara yönelik hedefli politikalar geliştirilmesidir. Şiddete karışma ihtimali yüksek olan bireyler ve gruplar, yoksulluk, eğitimsizlik, işsizlik ve sürekli şiddet ortamında yaşama gibi dezavantajlı koşullardan etkilenmektedir. Bu bağlamda işgücü eğitimi programları,

gençlik liderliği girişimleri ve ruh sağlığı hizmetlerine erişimin artırılması gibi adımlar önemli koruyucu etkiler yaratabilir.

Risk gruplarına yönelik müdahalelerin yanında, toplum destekli polislik uygulamaları da şiddeti önlemede etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Bu yaklaşım, kolluk kuvvetleri ile toplum arasındaki güven bağlarının güçlendirilmesini ve iletişim kanallarının sürekli açık tutulmasını amaçlar. Böylece potansiyel tehditler erken aşamada tespit edilebilir ve şiddetin büyümeden önlenmesi mümkün hale gelir (Mason, 2013, s. 67-69).

Toplum destekli polislik stratejilerinin başarısı, yalnızca güvenlik alanında değil, toplumsal dayanışma ve katılım kültürünün gelişmesinde de belirleyici bir rol oynamaktadır. Özellikle dezavantajlı bölgelerde uygulanan bu tür yaklaşımlar, toplumun tüm kesimlerinin güvenlik politikalarına aktif katılımını teşvik etmekte ve şiddetin yapısal sebeplerine yönelik daha kalıcı çözümler üretilmesine katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak, şiddetle mücadelede önleyici politikalar, yalnızca belirli risk faktörlerini azaltmayı değil, aynı zamanda toplumsal refahı ve adaleti desteklemeyi amaçlayan çok boyutlu stratejilerle desteklenmelidir. Bu yaklaşım, şiddetin bireysel ve yapısal düzeydeki nedenlerini hedef alarak daha kapsayıcı, dirençli ve sürdürülebilir toplumlar inşa etmeyi mümkün kılar.

5.1.1.Eğitim ve bilinçlendirme programları

Şiddetin önlenmesinde eğitim ve farkındalık programları, toplumsal dönüşümün temel araçları arasında yer almaktadır. Bu programlar bireyleri şiddetin nedenleri, sonuçları ve alternatif çözüm yolları hakkında bilgilendirerek, şiddet kültürünü zayıflatmayı ve barışçıl iletişim becerilerini güçlendirmeyi hedefler. Eğitim yoluyla bireylerin tutumlarının ve davranışlarının değişmesi, uzun vadede şiddetin önlenmesi için kritik bir strateji sunar.

Eğitim programları çok çeşitli şekillerde uygulanabilir. Okul temelli müfredatlar, özellikle çocuklara duygusal zeka ve çatışma çözümü becerileri kazandırarak şiddet eğilimlerinin önlenmesinde etkili bir rol oynamaktadır. Toplum temelli çalıştaylar ise, farklı yaş ve sosyal gruplara ulaşarak şiddetsiz iletişimin önemini vurgulamakta ve farkındalık düzeyini artırmaktadır (Abt, 2017, s. 274).

Bu noktada eğitim programlarının yalnızca genel bilgi aktarmaktan ibaret olmadığı vurgulanmalıdır. Özellikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, zorbalık ve nefret suçları gibi spesifik konulara odaklanan müdahaleler, toplumun duyarlılığını artırmakta ve belirli risk gruplarını güçlendirmektedir. Böylece eğitim, sadece bireysel farkındalık değil, aynı zamanda toplumsal normların dönüşümü açısından da kritik bir işlev üstlenir.

Farkındalık çalışmaları da eğitim programlarını tamamlayan önemli bir bileşendir. Kamu bilgilendirme kampanyaları, medya içerikleri ve topluluk forumları yoluyla şiddete göz yuman toplumsal tutumların sorgulanması sağlanmakta, barışçıl çözüm yollarının benimsenmesi teşvik edilmektedir. Bu tür girişimler, özellikle şiddete maruz kalma riski yüksek olan kadınlar ve çocuklar gibi hassas grupların korunmasında hayati bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, eğitim ve farkındalık programları yalnızca bireysel beceri kazandırmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal dönüşümü destekleyen stratejik araçlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu programlar aracılığıyla bireyler, şiddeti tanıma, müdahale etme ve barışçıl çözümler üretme konusunda güçlendirilmekte; böylece daha güvenli ve dirençli toplumların inşasına katkı sağlanmaktadır.

5.1.2. Sosyal yardım ve rehabilitasyon projeleri

Toplumsal şiddetin bireyler ve toplum üzerindeki yıkıcı etkileri, sosyal politikaların önleyici rolünü daha görünür hale getirmiştir. Bu bağlamda, şiddeti yalnızca bireysel bir davranış değil, aynı zamanda yapısal bir sorun olarak ele alan bütüncül politikaların geliştirilmesi zorunluluktur. Özellikle Türkiye'de, sosyal yardım ve rehabilitasyon temelli yaklaşımlar bu amaca hizmet etmekte; Şiddet Önleme ve

İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), bu çerçevede dikkat çeken kurumsal mekanizmalardan biridir.

ŞÖNİM'ler, 2012 tarihli "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun"un 14. maddesi uyarınca, kadınlara yönelik şiddeti önlemek ve müdahale etmek amacıyla kurulmuştur. Merkezler, hem koruyucu hem de önleyici hizmetler sunmakta; sosyal hizmet, hukuk ve sağlık gibi çok disiplinli alanları kapsayan koordineli bir müdahale modeli geliştirmektedir (Süreyya, 2021).

Bu merkezlerin yapısı ve işleyişi, 2016 yılında yayımlanan ilgili yönetmelikle detaylandırılmıştır. Yönetmelikte kadın personelin tercih edilmesi, gizlilik ilkelerinin gözetilmesi ve başvurularda yönelik çok yönlü desteklerin düzenlenmesi gibi uygulamalara yer verilmektedir. ŞÖNİM'lerin amacı yalnızca şiddete uğrayan kadınlara değil, yanlarında bulunan çocuklara da güvenli bir yaşam ortamı sağlamaktır. Bu yönüyle ŞÖNİM, Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen eşitlik ilkesi çerçevesinde, ayrımcılıktan uzak ve hak temelli bir kamu hizmeti sunmaktadır (Reçber, 2018).

Uygulamada, ŞÖNİM'ler il merkezlerinde bağımsız olarak veya mevcut sosyal hizmet birimlerinin çatısı altında açılmakta; açılış, denetim ve kapatılma işlemleri ise Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Fiziksel koşullara ilişkin teknik detaylar yönetmeliğin 5. ve 6. maddelerinde tanımlanmıştır.

Bu merkezler, yalnızca mağdura yönelik destek değil, şiddet uygulayan bireylere yönelik de eğitim, danışmanlık ve rehabilitasyon hizmetleri sunmaktadır. Şiddet failinin tedaviyi reddetmesi ya da süreci yarıda bırakması durumunda ilgili kurumların Cumhuriyet Başsavcılığına bildirimde bulunması zorunlu tutulmuştur. Böylece hem mağdurun güvenliği sağlanmakta hem de failin sorumluluğu izlenmektedir.

Sonuç olarak, ŞÖNİM'ler Türkiye'de şiddetle mücadelede önleyici ve koruyucu hizmetlerin bütünleşik bir biçimde sunulmasına olanak tanıyan kurumsal yapılardır.

Bu merkezler aracılığıyla, şiddet döngüsünün kırılması, mağdurların desteklenmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması hedeflenmektedir. Ancak bu yapıların daha etkili işlemesi için personel niteliğinin artırılması, mevzuatın daha sık güncellenmesi ve sivil toplumla iş birliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

5.2. Ceza Adaleti

Toplumsal düzenin korunması ve bireylerin temel haklarının güvence altına alınmasında ceza adaleti sistemi merkezi bir rol oynamaktadır. Suçun tanımlanması, faillerin yargılanması ve mağdurların korunması süreçlerini kapsayan bu sistem, hem önleyici hem de düzeltici işlevler üstlenir. Modern hukuk sistemleri, yalnızca failin cezalandırılmasını değil, aynı zamanda mağdurun zararının giderilmesini de temel bir adalet ilkesi olarak benimsemiştir. Bu bölümde, ceza adaletinin yapısı, tarihsel gelişimi ve günümüzdeki işlevleri ele alınarak bireysel ve toplumsal şiddetle mücadeledeki yeri değerlendirilecektir.

5.2.1. Ceza adaleti sisteminin rolü

Ceza adaleti sistemi, yalnızca suçlunun cezalandırılmasına odaklanan geleneksel yaklaşımların ötesine geçerek, mağdurların korunmasını ve toplumsal barışın tesisini önceleyen daha kapsayıcı bir anlayışa evrilmiştir. Bu sistem, bireylerin uğradığı zararları tazmin etmeyi, kişilik haklarını güvence altına almayı ve ceza hukukunun sosyal adalet boyutunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, mağdurların adalet sürecine aktif katılımı ve haklarının tanınması, modern hukuk sistemlerinin temel unsurlarından biri haline gelmiştir.

Tarihsel olarak ceza hukukunun gelişiminde, 18. yüzyılda suçun tanımı, 19. yüzyılda ise suçlunun biyolojik ve psikolojik özellikleri ön plana çıkmıştır. Bu dönemde özellikle Lombroso, Ferri ve Garofalo gibi bilim insanlarının etkisiyle suçlunun topluma kazandırılması ve ıslahı hedeflenmiş; buna karşın mağdurlar sistemde görünmez kılınmıştır (Uslu, 2013).

Bu tarihsel süreç, ceza hukukunun fail odaklı bir yapıya evrilmesine neden olmuş; mağdurlar yalnızca pasif tanıklar olarak değerlendirilmiştir.

Bu anlayışın bir sonucu olarak, ceza politikaları uzun yıllar boyunca suçun önlenmesi ve suçlunun rehabilitasyonu üzerine kurulmuş, mağdurun yaşadığı travmalar, sosyal dışlanma veya ekonomik kayıplar göz ardı edilmiştir. Özellikle suçun kovuşturulmasının mağdurların elinden alınarak devlete geçmesi, bireylerin adalet sürecinde edilgen hale gelmesine yol açmıştır (Işıқтаç, 2013). Bu durum ise, özellikle cinsel suçlarda mağdurların bir kez daha mağdur edilmesine ve toplumsal önyargıların hedefi olmasına neden olmuştur.

Ancak 20. yüzyılın ortalarından itibaren bu eğilimde önemli bir kırılma yaşanmış, bireyin haklarını odağa alan hukuk anlayışıyla birlikte mağdura yönelik duyarlılık artmıştır. Reform hareketlerinin etkisiyle, sadece suçlunun değil, mağdurun da sosyal sistem içinde onarılması gerektiği yönünde bir bilinç gelişmiştir (Ömeroğlu, 2012). Bu bağlamda günümüzde ceza adaletinde, yalnızca failin cezalandırılması değil, mağdurun onarılması ve toplumsal barışın yeniden sağlanması da asli amaçlar arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak ceza adaleti sisteminin etkili ve adil işleyebilmesi hem suçlunun rehabilitasyonu hem de mağdurun haklarının güvence altına alınmasıyla mümkündür. Böyle bir denge, hem bireysel adaletin sağlanmasını hem de toplumun hukuka olan güveninin pekiştirilmesini mümkün kılacaktır.

5.3. Bireysel ve Toplumsal Şiddetin Azaltılması İçin Öneriler

Bireysel ve toplumsal şiddetin azaltılması, yalnızca cezai yaptırımların uygulanmasıyla değil, çok boyutlu ve önleyici kamu politikalarıyla mümkündür. Bu bağlamda, şiddeti doğuran yapısal nedenlerin analiz edilmesi, kamu değerlerinin güçlendirilmesi ve bireylerin duyarlılığının artırılması gereklidir. Eğitim, toplumsal katılım, hukuk devleti ilkeleri ve kültürel değerlerin içselleştirilmesi, sürdürülebilir çözümün temel bileşenleri arasında yer alır. Bu bölümde, kamu politikaları, toplumsal işbirliği ve bilinçlendirme gibi şiddeti azaltmaya yönelik stratejiler sistematik biçimde ele alınacaktır.

5.3.1. Kamu politikalarının geliştirilmesi

Toplumsal barışın sürdürülebilirliği, yalnızca güvenlik merkezli cezai önlemlerle değil, aynı zamanda bütüncül kamu politikaları aracılığıyla mümkündür. Şiddet olgusunun bireysel sapkınlıklardan ziyade çok boyutlu, yapısal ve kültürel dinamiklerle şekillenen bir toplumsal sorun olduğu dikkate alındığında, çözüm süreçlerinin de çok yönlü ve değer temelli olması gerekmektedir.

Bu bağlamda kamu politikaları, sadece devletin aldığı teknik kararlar değil; aynı zamanda toplumun temel değerlerini yansıtan, yeniden üreten ve düzenleyen stratejik araçlar olarak öne çıkmaktadır. Kamu politikası, devletin belirli konularda aldığı kararlar ve bu kararları uygulamaya koyma biçimi olarak tanımlanır (Dye, 1987).

Bu tanım, kamu politikalarının yalnızca yönetsel bir süreç değil, aynı zamanda toplumsal ihtiyaçlara verilen yanıtlar bütünü olduğunu ortaya koyar. Özellikle şiddetin önlenmesine yönelik kamu politikaları, bireylerin ve grupların refahını artırmayı hedefleyen sosyal, kültürel ve hukuki düzenlemelerle bütünleşmelidir (Gül, 2015). Bu yönüyle kamu politikaları, toplumu yalnızca düzen içinde tutan değil, aynı zamanda dönüşüme yönlendiren yapılar sunar.

Etkin kamu politikaları geliştirmenin ön koşulu, şiddet gibi karmaşık toplumsal sorunların doğru tanımlanması ve bu tanıma dayalı olarak çözüm alternatiflerinin üretilmesidir. Politika geliştirme süreci; sorunun tanımlanması, politika seçeneklerinin belirlenmesi, uygulanabilir planların hazırlanması ve bu süreçte paydaşların dâhil edilmesi gibi aşamaları içerir (Gül, 2015).

Bu bağlamda yasama, yürütme ve yargı organlarının yanı sıra bireyler, sivil toplum kuruluşları ve akademi gibi farklı toplumsal aktörlerin katkısı da sürecin meşruiyetini ve etkililiğini artırmaktadır (Akıncı, 2018). Katılımcı bir kamu politikası anlayışı, hem kararların demokratik temellere oturmasını hem de toplumun bu kararları içselleştirmesini sağlar.

Kamu politikalarının temelini oluşturan bir diğer unsur ise kamu değeridir. Kamu değeri kavramı, yalnızca ekonomik verimlilik ve yönetsel başarı değil; aynı zamanda etik sorumluluk, toplumsal refah ve kamu düzeni gibi normatif unsurları da içerir (Bozeman, 2007).

Bu değerlerin erozyona uğraması, toplumsal ilişkilerde güvenin zedelenmesine ve dolayısıyla şiddet eğilimlerinin artmasına zemin hazırlayabilir. Bu nedenle, kamu politikaları yalnızca işlevsel değil, aynı zamanda etik temellere dayalı olmalı; kamu yararını gözeten, eşitlikçi ve kapsayıcı nitelikler taşımalıdır.

Toplumsal düzenin korunması da kamu politikalarının asli işlevlerinden biridir. Kamu politikaları, toplumun huzur ve güven içinde yaşamasını sağlamak amacıyla yasal ve kurumsal çerçeveler oluşturur. Bu çerçevede adaletin tesisi, mağdur haklarının korunması, suçun önlenmesi ve yeniden toplumsal uyumun sağlanması gibi amaçlar doğrultusunda politika araçları geliştirilir (Kılınç, 2015).

Adaletin sağlanması ise yalnızca yargılamaya indirgenmemeli; sosyal adalet, fırsat eşitliği ve hak temelli bir kamu anlayışı ile bütünleştirilmelidir (Özmen, 2014). Bu anlayış, kamu düzenini yalnızca bir disiplin ve güvenlik sorunu olarak değil, aynı zamanda toplumsal bütünleşmenin bir koşulu olarak ele alır.

Sonuç olarak, kamu politikaları sadece mevcut sorunlara tepki veren araçlar değil; aynı zamanda toplumsal değerlerin korunmasını, yeniden inşasını ve kurumsallaşmasını sağlayan stratejik yapılardır. Şiddetin önlenmesi ve toplumsal düzenin tesisinde kamu politikalarının kapsayıcı, değer odaklı ve katılımcı bir anlayışla kurgulanması kaçınılmazdır. Bu bağlamda, devletin farklı erkleri ile toplumun tüm paydaşları arasında kurulacak iş birliği, sürdürülebilir bir barış ve güvenlik ortamının temelini oluşturacaktır. Kamu değerlerinin yeniden güçlendirilmesi ise, şiddeti doğuran yapısal nedenlerle etkili biçimde mücadele edilmesini mümkün kılacaktır.

5.3.2. Toplumsal işbirliği ve aktivist yaklaşımlar

5.3.2.1. Toplumsal değişim hareketleri

Toplumsal değişim hareketleri, şiddetin önlenmesi konusunda kritik bir rol oynar. Bu hareketler, toplumsal normlar, değerler ve davranış kalıplarında dönüşüm yaratmak suretiyle, şiddetin köklerine yönelik stratejik müdahalelerde bulunurlar.

Şiddetin çok katmanlı doğası göz önünde bulundurulduğunda, bu hareketlerin etkisi, yalnızca bireysel davranış değişikliklerini teşvik etmekle kalmaz, aynı zamanda toplumun genelinde şiddetin kabul edilebilirliğini azaltmayı hedefler. Araştırmalar toplumsal değişim hareketlerinin, şiddeti normalleştiren kültürel yapıları ve sosyal normları sorgulayarak, şiddete karşı kolektif bir bilinç ve direnç oluşturma ve sürdürme, politik ve yasal reformların teşvik edilmesinde de önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Gusfield, 2005).

Bu hareketler, topluluk tabanlı yaklaşımlar ve geniş çaplı kampanyalar aracılığıyla, şiddetin sosyal ve ekonomik temellerine müdahale etmeyi amaçlar. Örneğin, cinsiyet temelli şiddete karşı hareketler, cinsiyet eşitsizliğinin ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden şekillendirilmesine odaklanarak, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesinde önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Eğitim programları, farkındalık kampanyaları ve toplumsal normları değiştirmeye yönelik girişimler, bu hareketlerin temel stratejileri arasında yer alır (Hira, 2016).

Toplumsal değişim hareketleri ayrıca, şiddetin önlenmesi konusunda toplumsal ve politik irade oluşturmada kilit bir role sahiptir. Kamuoyu baskısı yoluyla politika yapımcıları, şiddeti önleyici yasaları ve düzenlemeleri kabul etmeye ve uygulamaya koymaya teşvik ederler. Bu süreç, hem yerel hem de ulusal düzeyde gerçekleşebilir ve genellikle sivil toplum kuruluşları, aktivist gruplar ve topluluk liderlerinin öncülüğünde yürütülür. Toplumsal değişim hareketlerinin başarısı, genellikle katılımcılarının çeşitliliğine ve hareketin kapsayıcılığına bağlıdır. Farklı kesimlerden gelen bireylerin ve grupların bir araya gelmesi, şiddetin önlenmesi konusunda geniş bir yelpazede perspektif ve çözüm önerisi sunar. Bu çeşitlilik, hareketin toplumun

genelinde meşruiyet kazanmasına ve daha geniş bir kitleye hitap etmesine olanak tanır (Sunar, 2014).

5.3.3. Eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları

Bireysel ve toplumsal şiddetle mücadelede yalnızca devlet odaklı politikalar değil, toplumsal dinamiklerin harekete geçirilmesi de büyük önem taşır. Toplumun farklı kesimlerinin bir araya gelerek ortak değerlerde buluşması, şiddeti besleyen sosyal normların dönüştürülmesinde etkili olabilir.

Bu çerçevede, sivil toplum kuruluşları, aktivist gruplar ve yerel topluluklar aracılığıyla yürütülen işbirlikçi çabalar, hem farkındalık yaratma hem de politik değişimi teşvik etme potansiyeline sahiptir. Aşağıda, bu yaklaşımın iki temel yönü sistematik biçimde ele alınacaktır.

5.3.3.1. Okullarda şiddetle mücadele

Şiddet ve saldırganlık, okullar dahil olmak üzere toplumun her kesiminde çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler arasında ya da öğrencilerin öğretmenler, idareciler gibi diğer bireylerle olan etkileşimlerinde küfür, fiziksel zarar verme, tehdit etme, itme, kavga etme, silah tehdidi, cinsel saldırılar ve uyuşturucu/alkol kullanımı gibi geniş bir davranış yelpazesi gözlemlenmektedir (Goldstein, 1994; DiCanio, 1993).

Türkiye’de okul ortamındaki şiddet vakalarının yaygınlığına dair son yıllarda yapılan araştırmalar, sorunun ciddiyetini ortaya koymaktadır. Kars ilinde yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %55,7’sinin okulda veya çevresinde şiddet olaylarına tanık olduğu, %29,2’sinin ise doğrudan şiddete maruz kaldığı belirlenmiştir (Aryaie, vd., 2021).

Ayrıca OECD tarafından gerçekleştirilen PISA 2022 anket sonuçlarına göre, Türkiye’de 15 yaş grubundaki öğrencilerin yaklaşık dörtte biri (%25 kız, %28 erkek) son bir yıl içinde okulda en az aylık sıklıkla zorbalığa maruz kaldıklarını bildirmiştir

(Coşkun Armağan, 2024). Bu oranlar, Türkiye'nin OECD ortalamasının (%20 kız, %21 erkek) belirgin şekilde üzerinde olduğunu göstermektedir.

Şiddetin türlerine göre dağılımı incelendiğinde, Türkiye’de en sık karşılaşılan türlerin sözel ve duygusal şiddet olduğu görülmektedir. TBMM’nin 2007 tarihli raporuna göre, öğrencilerin %53’ü sözel, %26,3’ü duygusal, %22’si fiziksel ve %15,8’i cinsel şiddete maruz kalmış, %48,7’si sözel, %27,6’sı duygusal, %35,5’i fiziksel ve %11,7’si cinsel şiddet uygulamıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2007). Daha güncel bir değerlendirmeye göre, Adalet Bakanlığı’nın 2018 yılı verilerinde suça sürüklenen çocuklar kapsamında en yaygın şiddet türü sözel şiddet (%41) olurken, bunu duygusal şiddet (%35) ve fiziksel şiddet (%15) izlemiştir (Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği, 2021).

Siber zorbalığın da artış gösterdiği görülmektedir. Yine PISA 2022 verilerine göre, Türkiye’de öğrencilerin %25,7’si okulda bıçak veya silah taşıyan bir öğrenci gördüğünü belirtmiştir; bu oran OECD ortalamasının (%10,6) yaklaşık iki katıdır (Coşkun Armağan, 2024). Ayrıca öğrencilerin %28,5’i okul içinde yaralanmayla sonuçlanan bir kavgaya tanık olduğunu ifade etmiştir.

Okul düzeyinde farklılıklar da dikkate değerdir. Özellikle ergenlik dönemindeki öğrenciler arasında (ortaokul ve lise kademelerinde) şiddet olaylarının daha yaygın olduğu belirtilmektedir (PISA 2022; Coşkun Armağan, 2024). Türkiye’de yapılan yerel bir çalışmada ise Anadolu liselerinde okuyan öğrencilerin, imam-hatip liselerine göre daha fazla şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir (Çatak et al., 2021).

Cinsiyet bazlı değerlendirmelerde erkek öğrencilerin fiziksel şiddete maruz kalma ve uygulama oranlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (TÜİK, 2023). Bununla birlikte, her iki cinsiyetten öğrenciler en sık sözel ve duygusal şiddet türleri ile karşılaşmaktadır.

Şiddetin sonuçları da oldukça ciddidir. Şiddete maruz kalan öğrencilerde akademik başarı düşüşü, okula devamsızlık, depresyon ve yalnızlık duygularında artış gibi

olumsuz etkiler gözlemlenmektedir (Coşkun Armağan, 2024; TÜİK, 2023). Bu durum, okul içi şiddetin sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de önemli etkiler yarattığını göstermektedir.

5.4. Bireysel ve Toplumsal Şiddetin Gelecekteki Etkileri ve Tahminler

Teknolojik gelişmeler, bireysel ve toplumsal yaşamı dönüştürerek şiddetin doğasını ve ortaya çıkış biçimlerini de değiştirmiştir. Dijitalleşmenin hız kazanmasıyla birlikte, özellikle gençler arasında yeni şiddet türleri ve risk alanları oluşmuştur. Geleneksel şiddet formlarına ek olarak, internet ve sosyal medya ortamlarında gerçekleşen siber şiddet, günümüzde önemli bir tehdit unsuru haline gelmiştir. Bu bölümde, teknolojik ilerlemelerin bireysel ve toplumsal şiddet üzerindeki etkileri ile siber şiddetin yaygınlığı ve sonuçları ele alınacaktır.

5.4.1. Teknolojik gelişmelerin etkisi

Teknolojinin insanlık tarihindeki yayılımı ve evrimi, insan etkinliklerinin geniş bir yelpazede güçlenmesini ve ilerlemesini sağlamıştır. Bu ilerlemenin altında yatan duygusal eğilimler, teknolojiye olan sevgi ve teknoloji merakıdır. Teknolojinin sunduğu fırsatlar ve kolaylıklar, insanların teknolojiye olan ilgisini ve teknoloji kullanımını katlanarak artırır.

Veblen'in teknolojik determinizm teorisi, teknolojinin sosyal yapılar ve kültürel değerler üzerindeki önemli etkisini vurgulayarak, teknolojinin insan davranışları ve düşünceleri üzerindeki derin etkisine dikkat çeker (Bimber, 1990).

Teknolojik tekillik hipotezi, gelecekte bilgisayarların insan zekasını aşacağı ve her şeyin teknolojik bir boyuta taşınacağı fikrini öne sürer. Bu hipoteze göre, yapay zeka, kendini geliştirerek süper yapay zeka seviyesine ulaşabilir ve insan zekasını aşabilir. Bu gelişim, biyolojik, sibernetik, kültürel ve düşünsel sistemlerin bir meta-sistemde entegre olmasını sağlayarak insan doğasını, kültürünü ve yaşamını kökünden değiştirebilir (Potapov, 2018).

Teknolojinin getirdiği olumlu etkilerin yanı sıra, olası negatif yan etkileri de bulunmaktadır. Teknolojinin potansiyel zararları konusunda insanların endişe duyması anlaşılır bir durumdur. Rousseau'nun insan doğası ve kültürle bütünleşme üzerine kurduğu teoriler, teknolojinin etkisi altında daha karmaşık bir tartışma konusu haline gelmiştir (Rousseau, 2011).

Derrida'nın yazıya yönelik yaptığı yapışöküm eleştirileri, teknolojiye uyarlanarak, teknolojinin avantaj ve dezavantajları, fayda ve zararları arasındaki ikilemi vurgular (Derrida, 2012). Teknoloji, etkileri ve yan etkileriyle birlikte mevcuttur ve hem hayatı kolaylaştırma umuduyla yayılırken hem de beraberinde getirdiği endişelerle var olur.

5.4.1.1. Siber Şiddet ve Tehlikeleri

Son birkaç on yılda, elektronik ve bilgisayar destekli iletişim ile bilgi alışverişinin büyük bir hızla artması, bireylerin sosyal etkileşimlerini, öğrenme yöntemlerini ve eğlence tercihlerini köklü bir şekilde dönüştürdü. Özellikle internet üzerindeki sosyal medya platformlarında gözle görülür bir artış yaşandı.

E-posta, web siteleri, anlık mesajlaşma, video konferanslar, forumlar, sosyal medya, bloglar ve SMS gibi dijital iletişim kanallarının kullanımının artmasıyla bu platformlar, özellikle gençlerin sosyal yaşamlarında merkezi bir rol oynamaya başladı. İnternet, gençler için sosyal etkileşim, kimlik gelişimi, kritik düşünme yetenekleri ve geniş bilgi erişimi gibi birçok olumlu fırsat sunar. Ancak, gençlerin ve çocukların dijital ortamlarda daha fazla vakit geçirmeleri, siber tehditler ve potansiyel suçlarla karşılaşma risklerini de artırır (Mishna, Saini, Solomon, 2009).

Siber zorbalık, internetin ve mobil cihazların kullanımı ile gerçekleşen bir zorbalık türü olarak öne çıkar (Görzig, 2011). Siber zorbalık, e-posta, mobil mesajlaşma ve sosyal medya üzerinden gerçekleşebilen, kişisel web sitelerine zarar verme eğilimlerini de içeren bir olgu olarak tanımlanır. Araştırmalar, siber zorbalığın, gençler arasındaki online sosyal etkileşimlerin artmasıyla birlikte daha da yaygınlaştığını göstermektedir (Şahin vd., 2010).

Hinduja ve Patchin'e göre, siber zorbalığın tanımlanabilmesi için ısrarcılık, tekrar etme, zarar verme amacı ve elektronik araçların kullanımı gibi ölçütler bulunmalıdır (Yaman vd. 2011).

Siber zorbalığın ardında yatan nedenler arasında anonimlik, saldırganın eylemlerinin sonuçlarını doğrudan görmemesi, popülerlik arzusu, özgüven eksikliği ve daha önce mağdur olmuş olma durumu gibi faktörler yer alır. Kurban ve saldırgan arasında fiziksel bir temas olmamasına rağmen, kurbanlar ciddi psikolojik zararlar görebilir. Maruz kalan gençlerde depresyon, düşük benlik saygısı ve utanç gibi olumsuz duygular sıklıkla gözlemlenir. Çocuklar ve gençler, dijital ortamda oluşturdukları karakterler aracılığıyla gerçekleştirdikleri zorbalık eylemlerini, gerçek dünyanın sorumluluklarından bağımsız bir oyun olarak görebilirler.

6. SONUÇ

Şiddet, tarihsel süreç boyunca yalnızca bireylerin değil, tüm toplumların temel yapısını tehdit eden çok boyutlu bir olgu olarak varlığını sürdürmüştür; modern çağda ise biçim, araç ve aktör çeşitliliği bakımından daha karmaşık ve görünür bir hale gelmiştir. Antik dönem topluluklarından günümüz kent toplumlarına kadar her sosyo-politik yapıda farklı tezahürleriyle gözlemlenebilen şiddet, bireysel patolojilerin ötesine geçerek kültürel, ekonomik, siyasal ve teknolojik faktörlerin etkileşimiyle şekillenen karmaşık bir toplumsal dinamik olarak değerlendirilmektedir. Özellikle iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birlikte şiddet yalnızca fiziksel bir eylem olmaktan çıkmış; psikolojik, dijital ve yapısal boyutlarıyla da gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Bu bağlamda, şiddetin yalnızca mağdur ve fail ilişkisi üzerinden değil; aynı zamanda şiddeti mümkün kılan yapısal eşitsizlikler, devlet politikaları, medya temsilleri ve toplumsal normlar aracılığıyla da üretildiği ve yeniden üretildiği göz önünde bulundurulmalıdır. Günümüzde bireysel şiddet vakalarının artışı, toplumsal kutuplaşma, ekonomik adaletsizlikler ve güvenlik krizleriyle doğrudan ilişkilendirilmektedir. Diğer yandan, toplumsal şiddet olguları –protestolar, ayaklanmalar, terör eylemleri gibi– yalnızca kamusal düzeni tehdit eden unsurlar olarak değil, aynı zamanda kolektif bellek, kimlik mücadelesi ve adalet arayışının tezahürleri olarak da ele alınmalıdır.

Bu çalışma, şiddetin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde ortaya çıkış biçimlerini, nedenlerini, etkilerini ve kamu güvenliği politikaları bağlamındaki karşılıklarını ele alarak çok yönlü ve bütüncül bir çözüm çerçevesi geliştirmeyi amaçlamıştır. Çalışmada, şiddetin önlenmesine yönelik kamu politikalarının etkinliği sorgulanmakta; hukuki, sosyal, eğitimsel ve teknolojik müdahale alanlarının bütüncül bir güvenlik stratejisi içerisinde nasıl yeniden yapılandırılabileceği tartışılmaktadır. Ayrıca, bireysel hak ve özgürlüklerin korunması ile toplumsal güvenliğin sağlanması arasında kurulması gereken hassas dengeye dikkat çekilerek, karar alıcılar ve uygulayıcılar için kapsamlı öneriler sunulmaktadır. Bu çerçevede,

şiddetle mücadelede yalnızca reaktif değil, aynı zamanda proaktif, önleyici ve kapsayıcı politika modellerinin geliştirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, şiddetin yalnızca bireysel patolojilere indirgenemeyeceğini, aksine tarihsel, sosyo-kültürel, ekonomik ve politik dinamiklerin bir bileşkesi olarak okunması gerektiğini göstermektedir. Özellikle bireylerin yaşadıkları psikolojik travmalar, sosyal dışlanma, güç arayışı, ekonomik baskılar ve toplumsal cinsiyet rolleri, bireysel şiddetin en yaygın belirleyicileri arasında yer almaktadır. Öte yandan, toplumsal şiddet olaylarının altında ise daha derin yapısal eşitsizliklerin, kutuplaşmaların, kimlik çatışmalarının ve sistemsel dışlayıcılığın yattığı tespit edilmiştir.

Bu bağlamda çalışma, bireysel ve toplumsal şiddetin hem neden hem de sonuç boyutlarını analiz ederek, kamu güvenliğinin yalnızca cezai önlemlerle değil, aynı zamanda önleyici ve onarıcı kamu politikalarıyla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği dijitalleşme süreçlerinin, şiddetin görünürlüğünü artırmakla kalmadığı; aynı zamanda siber şiddet, dijital linç, nefret söylemleri ve manipülatif bilgi akışları yoluyla yeni şiddet biçimlerini doğurduğu belirlenmiştir. Bu da klasik güvenlik anlayışlarının yetersiz kaldığını ve güvenlik politikalarının yeniden tanımlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Çalışmada ayrıca, kamu güvenliği stratejilerinin yalnızca kolluk kuvvetlerine dayalı reaktif müdahalelerle sınırlı kalmasının, şiddetin önlenmesinde yeterli olmadığı vurgulanmıştır. Bunun yerine, eğitimden medyaya, aileden sivil toplum kuruluşlarına kadar tüm sosyal paydaşların dahil olduğu proaktif ve bütüncül bir stratejinin gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede önerilen başlıca stratejik müdahale alanları şunlardır:

- **Eğitim Yoluyla Farkındalık Artırımı:** Erken yaşlardan itibaren çocuklara yönelik şiddet karşıtı eğitim programlarının yaygınlaştırılması; okullarda empati, duygusal dayanıklılık, çatışma çözümü ve hoşgörü temelli müfredatların oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

- **Psikososyal Destek ve Müdahale Mekanizmaları:** Bireylerin yaşadığı psikolojik sorunlara hızlı müdahale edebilecek profesyonel destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması, travma sonrası destek sistemlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- **Toplumsal Eşitlik ve Adaletin Tesisi:** Gelir adaletsizliklerinin azaltılması, kimlik temelli ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve sosyal yardımların adil bir biçimde dağıtılması, toplumsal şiddeti önlemede etkili araçlar olarak öne çıkmaktadır.
- **Dijital Alanların Denetimi ve Etik Kullanımı:** Sosyal medya platformlarında nefret söylemlerine, siber zorbalığa ve dijital tacize karşı yasal düzenlemelerin sıkılaştırılması ve platformların içerik denetimi konusunda daha sorumlu davranmaya zorlanması gereklidir.
- **Katılımcı ve Demokratik Kamu Politikaları:** Şiddeti önlemede en önemli unsurlardan biri de bireylerin karar alma süreçlerine dahil edilmesidir. Katılımcı mekanizmalarla desteklenen, yerel toplulukların ihtiyaçlarını gözeten ve demokratik değerleri önceleyen kamu politikaları geliştirilmelidir.

Çalışmanın en önemli katkılarından biri, şiddetin yalnızca bireysel sapkınlık ya da ahlaki bozulma çerçevesinde değil; aynı zamanda sosyal dışlanma, yapısal eşitsizlikler ve politik güvensizliklerle şekillenen bir olgu olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymasındır. Şiddetle mücadelenin, toplumu sadece kontrol etme veya bastırma stratejileriyle değil, aynı zamanda güçlendirme, onarma ve bir arada yaşama kültürünü inşa etme perspektifiyle yürütülmesi gerektiği açıktır.

Bu kapsamda, devletin rolünün yeniden tanımlanması gerektiği vurgulanmalıdır. Devlet yalnızca düzen sağlayan bir otorite değil, aynı zamanda barışı inşa eden, empatiyi teşvik eden ve sosyal bağları onaran bir aktör olarak yeniden konumlandırılmalıdır. Kamu politikalarında demokratik katılım, hesap verebilirlik, eşitlik ve toplumsal empati gibi değerlerin yer almaması durumunda, şiddetle mücadelede kalıcı başarı elde etmek mümkün olmayacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma şiddet olgusunun kamu güvenliği ile ilişkisinde bütüncül, çok disiplinli ve insan odaklı bir yaklaşımın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Hukuki, sosyal, kültürel ve psikolojik bileşenleri içeren kapsamlı kamu güvenliği politikaları sayesinde, bireylerin ve toplumların daha güvenli, daha adil ve daha barışçıl bir yaşam sürebilmeleri sağlanabilir. Ancak bu hedefin gerçekleştirilmesi, yalnızca devletin değil, toplumun tüm aktörlerinin ortak sorumluluğu ve kararlılığı ile mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abt, T. P. (2017). Towards A Framework For Preventing Community Violence Among Youth. *Psychology, Health & Medicine*, 22(Sup1), 266-285.
- Ackerman, R. J., & Banks, M. E. (2003). Assessment, Treatment, And Rehabilitation For İnterpersonal Violence Victims: Women Sustaining Head İnjuries. *Women & Therapy*, 26(3-4), 343-363.
- Adalıoğlu, H. H. (2016). Bir siyasetname olarak Kutadgu Bilig. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 34, 237-253.
- Akbaş, A. (2024). Suç Sosyolojisi: Türkiye'deki Hapishanelerin Mekânsal ve Zamansal Bağlamı. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 26(1), 104-131.
- Akıncı, B. (2018). Türkiye''de kamu politikası oluşturma sürecinde yeni aktör: Cumhurbaşkanlığı politika kurulu. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 9(16), 2128-2146.
- Akkaş, İ., & Uyanık, Z. (2016). Kadına yönelik şiddet. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 6(1), 32-42.
- Aksoy, F. (2008). *Psikolojik Şiddet''in (Mobbing) Sağlık Çalışanlarına Etkisi* (Doctoral Dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Allport, G. W., (1979). The Nature Of Prejudice Basic Books S. 29-46.
- Altıparmak, İ. B. (2019). Kadına yönelik aile içi şiddetin boyutları: Ankara örneği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(01), 55-76.
- Altuner, D., Engin, N., Gürer, C., Akyay, İ., & Akgül, A. (2009). Madde kullanımı ve suç ilişkisi: kesitsel bir araştırma. *Tıp Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 87-94.
- Anderson, A. & C., Bushman, B. J., (2002). ""Human Aggression"" Annu. Rev. Psychology Vol. 53. S. 27-51.
- Arabacı, L. B., & Uygun, T. (2022). Şiddet Uygulayan Ve Şiddet Uygulanan Bireylerin Özellikleri. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 5(1), 38-46.
- Armağan, İ. C. (2024). PISA 2022 Değerlendirmesinde Türkiye'de Okul Şiddeti ve Zorbalık. *Mevzu-Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 495-513.
- Aryaie, M., Sharifi, H., Khorrami, Z., Ardalan, G., Rajaei, L., Heydari, G., & Shahesmaeili, A. (2021). Prevalence of cigarette smoking in Iranian

- adolescents and young adults: a systematic review and meta-analysis. *Eastern Mediterranean Health Journal*, 27(6), 612-628.
- Aslan, Ş., & Akarçay, D. (2013). Psikolojik Şiddetin Genel Ve Örgütsel Sinizme Etkileri. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (41), 25-44.
- Aşkın, E. Ö., & Aşkın, U. (2017). Kadına yönelik aile içi şiddet ve yoksulluk ilişkisi: aile içi şiddet mağduru kadınlar üzerine bir araştırma. *Kapadokya Akademik Bakış*, 1(2), 16-37.
- Barsade, S. G., & Knight, A. P. (2015). Group affect. *Annu. Rev. Organ. Psychol. Organ. Behav.*, 2(1), 21-46.
- Bauman, Z., (2003). Modernlik Ve Müphemlik. (Çev. Ğsmail Türkmen) Ayrıntı Yayınları: Ğstanbul
- Bauman, Z., (2015). Sosyolojik Düşünmek., (Çev. Abdullah Yılmaz) Ayrıntı Yayınları: Ğstanbul.
- Bekar, E. Ö., & Çevik, E. (2021). Beyaz kod verileri ışığında düzce ilindeki sağlık çalışanlarına yönelik şiddet. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 298-304.
- Belge, M., (1997). Tarihten Güncelliğe Ğletğim Yayınları: Ğstanbul.
- Bell, N., Schuurman, N., & Hameed, S. M. (2009). A multilevel analysis of the socio-spatial pattern of assault injuries in greater Vancouver, British Columbia. *Canadian Journal of Public Health*, 100, 73-77.
- Beriş, H. E. (2015). Kamu düzeni, güvenlik ve demokratikleşme. *Journal of Security Studies*, 17(1), 1-17.
- BERİŞ, H. E. (2015). Kamu düzeni, güvenlik ve demokratikleşme. *Turkish Journal of Police Studies/Polis Bilimleri Dergisi*, 17(1).
- Berk, R.A. (1972), “”The Controversy Surrounding Analyses Of Collective Violence””, (İçinde) Short, J.F., And Wolfgang, M.E. (Ed.), *Collective Violence*. Chicago: Aldine Atherton: S. 112–118.
- Berkowitz, L., (1987). “”Aggressive Behavior Frustrations, Appraisals, And Aversively Stimulated Aggression”” University Of Wisconsin-Madison Vol. 14, S. 3- 11.
- Bettio, F., & Ticci, E. (2017). Violence And Economic Independence.
- Bölgün, N., (2013). Sosyal Psikoloji , Ege Üniversitesi Yayınları: Ğzmir.

- Biçer, M., & Yılmaz, H. H. (2009). Parlamantonun kamu politikası oluşturma ve planlama sürecindeki konumunun yeni kamu mali yönetim çerçevesinde değerlendirilmesi. *Yasama Dergisi*, 13, 45-84.
- Bilgili, N., & Vural, G. (2011). Kadına yönelik şiddetin en ağır biçimi: Namus cinayetleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(1), 66-72.
- Bimber, B. (1990). Karl Marx and the three faces of technological determinism. *Social Studies of Science*, 20, 333-351.
- Blaug, R., Horner, L., & Lekhi, R. (2006). Public value, politics and public management. London: The Work Foundation.
- Blunt, R. (2019). Avrupa’’da kadın cinayetleri ne boyutta ne tür önlemler alınıyor. Retrieved from <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49633881>.
- Borum, R. (2004). Psychology of terrorism.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L., (2003). Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar (Çev. Nazlı Ökten) Gletigim Yayınları: İstanbul.
- Bourdieu, P., (1997) .Televizyon Üzerine, (Çev. Turhan Ilgaz) ,Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Bourdieu, Pierre. (1977). Sur Le Pouvoir Symbolique. *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations*, Volume 32, Numéro 3.P. 405- 411 (Çev. Kadir Yoğurtçu).
- Boyle, D. J., & Hassett-Walker, C. (2008). Individual-level and socio-structural characteristics of violence: An emergency department study. *Journal of interpersonal Violence*, 23(8), 1011-1026.
- Bozeman, B. (2007). Public values and public interest: Counterbalancing economic individualism. Washington: Georgetown University Press.
- Bozeman, B., & Sarawitz, D. (2011). Public value mapping and science policy evaluation. *Minerva*, 49, 1-23.
- Bozhilova, R. (2021). Value projections and the overton window. *Fri-Online-1-Lipc-02*, 60, 12-15.
- Brennan, G. M., & Baskin-Sommers, A. R. (2019). Physical aggression is associated with heightened social reflection impulsivity. *Journal of abnormal psychology*, 128(5), 404.
- Brouillette-Alarie, S., Hassan, G., Varela, W., Ousman, S., Kilinc, D., Savard, É. L., ... & Pickup, D. (2022). Systematic Review On The Outcomes Of Primary

- And Secondary Prevention Programs In The Field Of Violent Radicalization. *Journal For Deradicalization*, (30), 117-168.
- Brubaker, R., & Laitin, D. D. (1998). Ethnic and nationalist violence. *Annual Review of sociology*, 24(1), 423-452.
- Bufacchi, V., (2005).“”Two Concepts Of Violence”” Political Studies Review: University College Cork Vol 3, S. 193–204
- Burcu, E., & Akalın, E., (2008). “”Ölüm Olgusu Üzerine Sosyolojik Tartıgmalar”” Türkiyat Araştırmaları Yıl: 5, Sayı: 8 S: 29- 54.
- Büyükbayram A., & Okçay H, (2013). “”Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddeti Etkileyen Sosyo-Kültürel Etmenler”” Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 4(1). S. 46-53.
- Büyükbayram, A., & Okçay, H. (2013). Sağlık Çalışanlarına Yönelik Şiddeti Etkileyen Sosyo-Kültürel Etmenler. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Derneği*, 4(1).
- Chenoweth, E. (2023). The Role Of Violence İn Nonviolent Resistance. *Annual Review Of Political Science*, 26, 55-77.
- Collins, R., (2008), Violence: A Micro-Sociological Theory., Nj:Princeton University: New Jersey
- Collins, R. (2022). *Explosive Conflict: Time-Dynamics Of Violence*. Routledge.
- Curseu, P. L., & Schruijer, S. (2018). Cross-level dynamics of collaboration and conflict in multi-party systems: an empirical investigation using a behavioural simulation. *Administrative sciences*, 8(3), 26.
- Çakır, Ö., Harcar, T., Sürgevil, O., & Budak, G. (2016). Kadına Yönelik Şiddet Ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu. *Toplum Ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 51-70.
- Çelen, A. İ. (tarihsiz). Risk toplumlarında evsizlik sorununun temel dinamikleri ve çözümünde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin rolü: Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 73-98.
- Çetin, N. G., & Beceren, E. (2007). Lider kişilik: gandhi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5), 111-132.
- Daban, C. (2022). Afrika’da kimlik temelli çatışmaların analizi: Nijerya’da Boko Haram örneği.

- Dalkılıç, R. A. (2021). Kadına yönelik şiddetle mücadele: Kamu politikası süreç analizi. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 61-82.
- Dam, H. (2008). Öğrencinin okul başarısında aile faktörü. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(14), 75-99.
- Decker, S., & Pyrooz, D. (2011). Gangs, Terrorism, And Radicalization. *Journal Of Strategic Security*, 4(4), 151-166.
- Demir, F. (2020). Kamu yönetimi ve politikası. Ankara: Nobel Yayınları.
- Demir, T., & Nalbant, F. (2023). Kadına yönelik şiddetle mücadelede kullanılan mobil uygulamaların kamu değeri perspektifinden değerlendirilmesi. *Fiscaoeconomia*, 7(1), 341-36
- Demirel, Y. (2020). Gerçeklik Algısını Bozmaya Yönelik Tehlikeli Bir Psikolojik İstismar Biçimi: Gaslighting. *Euroasia Journal Of Social Sciences & Humanities*, 7(12), 8-15.
- Dennen, J. M. G. V. D. (2005). “”Theories Of Aggression: Frustration-Aggression (Fa) Theory””. Default Journal. S. 22. University Of Groningen Press.
- Densley, J. (2020). Collective Violence Online: When Street Gangs Use Social Media. *The Handbook Of Collective Violence: Current Developments And Understanding*, 305-316.
- Derin, G., & Öztürk, E. (2020). Savaş ve terörizm: Psikotravmatolojik temelli teorik bir yaklaşım. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 6(1), 11-36.
- Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği. (2020). *Çocukta fiziksel şiddet raporu*.
- Derrida, J. (2012). Platon’’un Eczanesi (Z. Direk, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Dewey, J. (1980). “” „Force, Violence And Law”” And „Force And Coercion””, İn Jo Ann Boydston (Ed.), John Dewey, The Middle Works, 1899–1924, Vol.10: 1916–1917.
- Diener, E. (1979). “”Deindividuation, Self-Awareness, And Disinhibition””. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 37(7), 1160-1171.
- DiCanio, M. (1993). Classroom violence, The Encyclopedia of Violence: Origins, Attitudes, Consequences. New York: Facts on File.
- DiCanio, M. (1993). *Encyclopedia of Violence*. iUniverse.
- Dolu, O., Büker, H., & Uludağ, Ş. (2010). Şiddet içerikli video oyunlarının çocuklar ve gençler üzerindeki etkileri: Saldırganlık, şiddet ve suça dair bir değerlendirme. *Adli Bilimler Dergisi*, 9(4), 54-75.

- Donnerstein, E., Slaby, R. G., & Eron, L. D. (1994). The mass media and youth aggression. In D. Eron, J. H. Gentry, & P. Schlegel (Eds.), Washington DC: American Psychological Association.
- Donovan S. J., & Aybar J. B., (2003). “Pharmacological Interventions Anticonvulsants” Aggression Psychiatric Assessment And Treatment (Ed.) Coccaro, F. E S. 369- 382 Chicago Illinois, U.S.A.
- Durkheim, E., (2014). Sosyolojik Yöntemin Kuralları (Çev.Özcan Doğan). Doğu Batı Yayınları: İstanbul.
- Durmuş, E., & Gürkan, U. (2005). Lise Öğrencilerinin Şiddet ve Saldırganlık Eğilimleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(3), 253-269.
- Dursun, Y., (2011). “Gıddetin Ėzini Sürmek: Ėiddet Nedir?” Felsefe Ve Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 12, S. 1-18.
- Dye, T. R. (1987). Understanding public policy. New Jersey: Pearson Education.
- Ekmekcioğlu, A. (2024). Eşitsizlik ve şiddet ilişkisine göç ve güvenlik tartışması üzerinden bir yaklaşım. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 9(2), 59-87.
- Elfversson, E. (2015). Providing Security Or Protecting Interests? Government Interventions In Violent Communal Conflicts In Africa. *Journal Of Peace Research*, 52(6), 791-805.
- Eren, E. (2017). Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Eroğlu, M., & Gündoğdu, H. (2021). Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kişilik özelliklerinin incelenmesi. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 5(1), 278-293.
- Erten, Ş. (2021). Kamu değeri: Tanımı ve ölçülmesi üzerine bir değerlendirme. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(1), 104-125.
- Erten, Ş. (2021). Kamu değeri: Tanımı ve ölçülmesi üzerine bir değerlendirme. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(1), 104-125.
- Eslek, D., Kızıltepe, R., & Irmak, T. Y. (2021). Flört şiddetini anlamak: Nitel bir çalışma. *Türk Psikoloji Yazıları*, 24(48), 53-67.
- Fawole, O. I. (2008). Economic Violence To Women And Girls: Is It Receiving The Necessary Attention?. *Trauma, Violence, & Abuse*, 9(3), 167-177.
- Firidin, E. (2022). Şiddetin önlenmesi konusunda bir kamu politikası olarak kamu değeri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (73), 130-145.

- Fowler, B., (1997). Pierre Bourdieu And Cultural Theory: Critical Investigations Theory Sage Publications: London.
- Freedman, L., J., Sears, O. D., & Carlsmith, M. J., (2003). Sosyal Psikoloji (Çev. Ali Dönmez). S. 245-255 Ėmge Kitabevi: Ėstanbul.
- Freud, S., (1914). Psychopathology Of Everyday Life Stanford University Press: New York
- Fromm, E., (1995). İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri (Çev : Ėükrü Alpagut) Payel Yayınevi: Ėstanbul.
- G. Hall, R. (2011). Media, Identity and Strategy. *Sociology Compass*, 5(1), 81-97.
- Garver, N. (1973) „What Violence Is“, İn Bierman, A. K., Gould, J. A. (Eds), Philosophy For A New Generation. Second Edition. , S. 256–66. Macmillan: New York.
- Geniş, B., Sahin, F., & Gürhan, N. (2022). Alkol/madde kullanım bozukluklarında şiddet ve intiharın nörobiyolojik temelleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(2), 264-275.
- Girard, R., (2005). Günah Keçisi (Çev.İğık Ergüden) Pusula Yayıncılık: Ėstanbul.
- Glick, P., (2002). “Sacrificial Lambs Dressed Ėn Wolves Clothing: Envious Prejudice, Ideology, And The Scapegoating Of Jews” (Eds.) John F. Dovidio & Peter Glick Laurie & A. Rudman Choice Of Scapegoats . S.244-260.
- Gokdemir, O., Cabrita, A. L., Pavlov, R., & Bhattacharya, S. (2022). Domestic Violence: Rehabilitation Programme For The Victim And Violent/Predator. *Social Work Ėn Public Health*, 37(5), 448-455.
- Goldstein, A. (1994). School violence (I): Aggression toward persons and property in America’s schools. *The School Psychologist*, 48(1), 6-24.
- Gökçe, A. (2022). Covid-19 pandemi sürecinin sağık sektörü çalışanları üzerindeki psikososyal yansımaları: nitel bir araştırma. *Çalışma ve Toplum*, 3(74), 1833-1860.
- Göregenlğ, M., (2009b). “Ayrımcılığın Ėiddeti: Nefret Suçları”. Uluslararası Homofobi Kargıtı Buluğma, Anti-Homofobi Kitabı. Kaos Gl Yayınları. Ankara. S. 49-55.
- Göregenlğ, M., (2011). “Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı Ve Ayrımcılık” (Der.) Kenan Çayır, Müge Ayan Bilgi Üniversitesi Yayınları: Ėstanbul. S. 61-72

- Görtaş, İ. (2012). Mehmet Ali Ayni''nin felsefe tarihi üzerine bir inceleme. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Görzig, A. (2011). Who bullies and who is bullied online? A study of 9–16 year old internet users in 25 European countries. EU Kids Online network. Retrieved from <http://eprints.lse.ac.uk/39601/1/Who%20bullies%20and%20who%20is%20bullied%20online>
- Gözübenli, M., & Şahin, İ. (2016). Toplumsal Olaylarda Şiddet Davranışına Teorik Yaklaşımlar: Gezi Parkı Olayları Örneği. *Güvenlik Ve Toplum Dergisi*, 1(1), 1-32.
- Gruen, A., (2012). Empatinin Yitimi: Kayıtsızlık Politikası (Çev.Ğlknur Ğgro) Çitlembik Yayınları: Ğstanbul.
- Gusfield, J. R. (2005). Toplumsal değışim araştırmalarında yersiz kutuplaşma: Gelenek ve modernite. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 1(3), 55-72.
- Gül, H. (2015). Kamu politikası analizi, yönetimi ve teknikleri. *Yasama Dergisi*, 29(5), 5-31.
- Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D., & Altıntağ, M., (2012). “”Bir Kısır Döngü Olarak Ğiddet””, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 4(1): 112-137
- Gültekin, S. (2012). Kamu yöneticileri ve kamu politikası: Kamu yönetimi politikaları çerçevesinde teorik bir analiz. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 26(3-4), 85-100.
- Gümüğ, A., (2006). “”Ğiddetin Nedenleri””. Toplumsal Bir Sorun Olarak Ğiddet Sempozyumu. Ankara: Eğitim Sen Yayınları. S. 39-92.
- Güneş, M. (2019). Kamu özgürlüklerinin sınırlandırılmasında kamu güvenliği gerekçesinin hukukiliğı. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 27(3), 435-457
- Halbwachs, M., (2017). Kolektif Hafıza (Çev. Banu Barığ) Heretik Yayınları: Ankara.
- Hao, X. (2024). Cognitive Defects and Emotional Instability in Violent Behavior. *Psychology Journal*, 15(1), 45-58.
- Hearn, J., (2012). “”The Sociological Significance Of Domestic Violence: Tensions, Paradoxes And Implications””. *Current Sociology*, 61(2): 152–170.
- Heidegger, M. (2012). Nietzsche sözü: Tanrı öldü. In A. Demirhan (Ed.), *Nietzsche ve Din*. Ankara: Birleşik Kitabevi.

- Hinton, E. (2021). Policing Social Unrest And Collective Violence. *Science*, 374(6565), 272-274.
- Hira, İ. (2016). Yeni toplumsal hareketler: Politik öncelikten kimlik vurgusuna. *Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management*, 11(1).
- Işıқтаç, Y. (2013). Ceza adaleti açısından hapis cezası ve rehabilitasyon ilişkisi. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 71(1), 625-638.
- Itten, A. V. (2018). *Overcoming Social Division: Conflict Resolution In Times Of Polarization And Democratic Disconnection*. Routledge.
- İnci, R. (2019). Çalışan kadınlarda şiddet algısı ve bu algıda ekonomik şiddetin yeri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1), 189-206.
- James, A. (1991). Public opinion in America. *American Journal of Political Science*, 89, 543-565.
- James, T. F., & Muhammad, A. (2019). Communal Conflict And National Security In Nigeria: Selected Case Studies. *Available At Ssrn 3471404*.
- Janeway, M. G., Talutis, S., Cornell, E., Jreige, N., Liang, V., Sanchez, S., ... & Dechert, T. (2019). Disparities In Rehab Placement For Victims Of Violence. *Journal Of The American College Of Surgeons*, 229(4), E224-E225.
- Jenkins, R., (1992). Pierre Bourdieu (Key Sociologists) Routledge Press: London.
- Jørgensen, T. B., & Bozeman, B. (2002). Public values lost? Comparing cases on contracting out from Denmark and the United States. *Public Management Review*, 4(1), 63-81.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2006) “”Saldırganlık Ve Linç””. *Bilim Ve Gelecek Dergisi*, No. 32, S. 46-54
- Kahraman, F. (2016). Zygmunt Bauman’’da toplum ve toplumsal düzen kavramsallaştırması. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 395-404.
- Kara, U. Y., (2014). “”Fransız filozofu kimdir? kavramların toplumsal yağıamı (1880-1980)””. *Mülkiye Dergisi*. 38(2): 151-157.
- Karaboğı, M. T. (2018). Medya çağında çocuk ve çocuk kültürü: şiddet ve tüketim kültürünün yansımaları. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 2(2), 1-17.

- Karaman-Kepenekçi, Y., & Çinkır, Ş. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 34, 236-253.
- Karasoy, H. A. (2021). Değişen kamu güvenliği anlayışı ve yeni nesil savaş. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 8(19), 56-70.
- Keleştemur, S. A. (2018). *Siber istihbaratın kamu güvenliği için rolü ve önemi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kılıçarslan, S., & Parmaksız, İ. (2020). Violence in couple relationships: Relational factors, family of origin experiences and coping strategies. *Journal of Qualitative Research in Education*, 8(3).
- Kılınç, Z. A. (2015). Değişen Türkiye ve toplumsal düzen. *Pesa International Journal Of Social Studies*, 1(2), 88-97.
- Kırel Ç, & Kayaoğlu A, & Gökdağ R., (2004). Sosyal Psikoloji (Ed.) Sezen, Ü., Anadolu Üniversitesi Yayınları: Eskişehir .
- Kim, Y., & Zhou, S. (2020). The Effects Of Political Conflict News Frame On Political Polarization: A Social Identity Approach. *International Journal Of Communication*, 14, 22.
- King, B. (2012). Psychological theories of violence. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 22(5), 553-571.
- Kirk, David S., And Andrew V. Papachristos. ""Cultural Mechanisms And The Persistence Of Neighborhood Violence."" *American Journal Of Sociology* 116.4 (2011): 1190-1233.
- Kluver, R. (2010). Rhetorical Trajectories Of Tiananmen Square. *Diplomatic History*, 34(1), 71-94.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet olgusu üzerine. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(1), 1-7.
- Koehler, D. (2014). The Radical Online: Individual Radicalization Processes And The Role Of The Internet. *Journal For Deradicalization*, (1), 116-134.
- Koomen, W., & Van Der Pligt, J. (2015). *The Psychology Of Radicalization And Terrorism*. Routledge.
- Korkut, L., (2009). Ayrımcılık karşıtı hukuk insan hakları gündemi derneği. Ankara.
- Köseoğlu, Ö., & Tuncer, A. (2014). Kamu yönetiminde yeni bir yaklaşım olarak kamu değeri: Kavramsal ve kuramsal açıdan bir tartışma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12(24), 145-170.

- Kühl, D., & Müller, M. (2018). Radicalization and Collective Violence: A Study of the Effects of Local Context. *Journal of Politics in Latin America*, 10(3), 629-652.
- Lascoumes, P., & Le Galès, P. (2012). *Sociologie de l'action publique: Domaines et Approches*. Paris: Armand Colin.
- Le-lian, W. (t.y.). Social Contexts of Violence and Aggression. *International Journal of Social Science*, (n.d.), erişim tarihi: 20 Nisan 2024.
- Lyon, D., & Bauman, Z., (2016). *Akışkan Gözetim* (Çev. Elçin Yılmaz) Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Malesevic, S., (2010). *The Sociology Of War And Violence*, Cambridge University Press. Cambridge.
- Malti, T. (2020). Children And Violence: Nurturing Social-Emotional Development To Promote Mental Health. *Social Policy Report*, 33(2), 1-27.
- Man, F. (2016). “”Günah Keçileri”” Ya Da “”Olağan Güpheliler”” Olarak Suriyeliler”” Çalışma Ve Toplum ,3. S. 1147-1170
- Mansley, D. R., (2014). *Collective Violence, Democracy And Protest Policing*, Routledge: New York.
- Mansley, D. R., (2014). *Collective Violence, Democracy And Protest Policing*, Routledge: New York.
- Marshall, G., (1990). In Praise Of Sociology Published Academic Division Of Unwin Hyman Ltd Uk.
- Mason, C. L. (2013). Global Violence Against Women As A National Security”” Emergency””. *Feminist Formations*, 55-80.
- McCauley, C., & Moskalenko, S. (2008). Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20(3), 415-433.
- Mccauley, J. F. (2013). Economic Development Strategies And Communal Violence In Africa: The Cases Of Côte D’ivoire And Ghana. *Comparative Political Studies*, 46(2), 182-211.
- Mcdougall, W., (1927). *The Group Of Mind*, S.1-47cambridge University Press: London.
- Meynhardt, T. (2009). Public value inside: What is public value creation? *International Journal of Public Administration*, 32(3-4), 192-219.

- Michaud, Y. 1991 , Şiddet. (Çev. Cem Muhtaroglu). Gletigim Yayınları: Ėstanbul
- Mishna, F., Saini, M., & Solomon, S. (2009). Ongoing and online: Children and youth's perceptions of cyber bullying. *Children and Youth Services Review*, 31(12), 1222-1228.
- Moeller, T. G. (2001). *Youth Aggression and Violence: A Psychological Approach*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Moles, A., (1983). *Kltrn Toplumsal Dinamiği* (Çev. Nuri Bilgin) Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: İzmir.
- Monroe, A. D. (1998). Public opinion and public policy. *Oxford Journals*, 62(1), 6-28.
- Moore, G. (1965). Cramming more components onto integrated circuits. *Electronics Magazine*.
- Moore, M. (1995). *Creating public value: Strategic management in government*. London: Harvard University Press.
- Morris, C. G., (2002). *Psikolojiyi Anlamak* (Çev. H. Belgin Ayvağık ve Melike Sayıl) Ankara
- Mulgan, G., & Muers, S. (2002). *Creating public value: An analytical framework for public service reform*. Retrieved from <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/2007010109230>.
- Myers, D. J., (2000). "The Diffusion Of Collective Violence: Infectiousness, Susceptibility, And Mass Media Networks" *The American Journal Of Sociology*, Vol. 106, No. 1, S. 173-208.
- Nedić, A. (2015). Developmental and Psychodynamic Aspects of Violent Personalities. *European Journal of Psychology and Educational Studies*, 4(2), 39-48.
- Neumann, N. E., (1998). *Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi* (Çev. Murat zkk), Dost Kitabevi: Ankara.
- O'Flynn, J. (2007). From new public management to public value: Paradigmatic change and managerial implications. *The Australian Journal of Public Administration*, 66(3), 353-366.
- Odag, ., Leiser, A., & Boehnke, K. (2019). Reviewing The Role Of The Internet In Radicalization Processes. *Journal For Deradicalization*, (21), 261-300.

- Okpa, J. T., Ajah, B. O., Eze, O. J., Enweonwu, O. A., Martin, C. R., Preedy, V. R., & Patel, V. B. (2023). Communal Conflict And Violence: Causes And Impact. *Handbook Of Anger, Aggression, And Violence*, 1-17.
- Olweus, D. (1991). Bully/victim problems among school children: Basic facts and effects of a school based intervention program. In D. Pepler & K. Rubin (Eds.), *The Development and Treatment of Child Aggression* (pp. 411-448). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Orbay, İ. (2022). Görünmeyene Işık Tutmak: Psikolojik Şiddet. *Toplum Ve Sosyal Hizmet*, 33(1), 267-290.
- Öğülmüş, S. (1995). Okullarda şiddet ve vandalizm. Ankara Üniversitesi, E.B.F. Yayınlanmamış Araştırma Raporu.
- Ömeroğlu, Ö. (2012). Suç korkusu, cezanın caydırıcılığı ve küçük suçlar. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 16(4), 329-370.
- Öyekçin, D. G., Yetim, D., & Şahin, E. M. (2012). Kadına Yönelik Farklı Eş Şiddeti Tiplerini Etkileyen Psikososyal Faktörler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(2).
- Özbek, C. (2021). İngiliz yargıcın Türkiye’de şehir efsanesine dönen kararı. Retrieved from <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ingiliz-yargicin-turkiyede-sehir-efsanesine-donusenkarari-40052606>.
- Özbey, İ. B. (2022). Dijitalleşme, sosyal medya ve risk toplumu. *İmgelem*, 6(10), 141-158.
- Özcebe, H., Üner, S., & Çetik, H. (2006). Adolesanlarda şiddet davranışları. *I. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu*, İstanbul, 28-31 Mart 2006, MEB, UNICEF.
- Özdemir, A. (2016). Kamu düzeni’ ve ‘kamu güvenliği’ kavramlarına analitik bir yaklaşım (Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkının Sınırlandırılması Örneği). *International Journal of Legal Progress*, 2(2), 78-115.
- Özkan, G. (2022). Ekolojik Sistem Yaklaşımı Açısından Çocuk İhmal ve İstismarında Bireysel, Ailesel ve Çevresel Risk Faktörlerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 4(8), 217-240.
- Özmen, A. (2014). Siyasetname’’de yönetim felsefesi. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 5(10), 203-218.

- Öztürk, I., & Özcan, N. (2024). Aile yapısı bağlamında aile içi şiddetin, kadınların madde bağımlılığı üzerindeki etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(3), 1339-1370.
- Paker, M., (2011). “”Temel kavramlar: önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık”” (Der.) Kenan Çayır, Müge Ayan Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul. 41-52
- Parlak, B., & Gençosman, F. (2020). Kamu değeri yönetimi: Uygulamaya yönelik bir yöntem önerisi. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 5(13), 318-330.
- Parsons, T., (2015a). Toplumsal Eylemin Yapısı Cilt 1: Marshall, Pareto, Durkheim Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları: Sakarya
- Parsons, T., (2015b). Toplumsal Eylemin Yapısı Cilt 2: Max Weber Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları: Sakarya
- Peters, B. G. (1986). American public policy: Promise and performance. California: Sage Publications.
- Pişkin, M. (2003). Okullarımızda yaygın bir sorun: akran zorbalığı. VII. Ulusal PDR Kongresi, Bildiri Özetleri, s. 125, Ankara: Cantekin Matbaası.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Polat, O. (2017). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Potapov, A. (2018). Technological Singularity: What Do We Really Know? *Information*, 9(82). doi:10.3390/info9040082
- Quillian, L., (2006). “”New Approaches To Understanding Racial Prejudice And Discrimination””, *Annual Review Of Sociology*, 32, S. 299-328.
- Rai, S. M., True, J., & Tanyag, M. (2019). From Depletion To Regeneration: Addressing Structural And Physical Violence In Post-Conflict Economies. *Social Politics: International Studies In Gender, State & Society*, 26(4), 561-585.
- Reçber, B. (2018). Türkiye’de şiddet önleme ve izleme merkezleri etkin mi?. *Journal of Management and Economics Research*, 16(4), 367-376.
- Reny, M. E., & Hurst, W. (2013). Social Unrest. In *Handbook Of China’s Governance And Domestic Politics* (Pp. 210-220). Routledge.
- Rousseau, J. J. (2011). Toplumsal Sözleşme (A. Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea.

- Rutgers, M., & Jorgensen, T. B. (2014). Public values: Core or confusion? Introduction to the centrality and puzzlement of public values research. *The American Review and Public Administration*, 45(1), 3-12.
- Sarıtaş, Ö. G. M. (1997). Yönetimde kişilik faktörü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12(12), 527-548.
- Sayılgan, E. E. (2021). ABD’’de cinayet vakaları geçen yıla göre yüzde 30 arttı. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-de-cinayet-vakalari-gecen-yil-yuzde-30-artti/2376381>.
- Sayın, Ö., (1994). Sosyolojiye Giriş Akademi Kitabevi: İzmir
- Schrujier, S. (2016). Working with group dynamics while teaching group dynamics in a traditional classroom setting: An illustration of a systems-psychodynamic point of view. *Team Performance Management*, 22(5/6), 257-268.
- Sediri, S., Zgueb, Y., Ouane, S., Ouali, U., Bourgou, S., Jomli, R., & Nacef, F. (2020). Women’’s Mental Health: Acute İmpact Of Covıd-19 Pandemic On Domestic Violence. *Archives Of Women’’s Mental Health*, 23, 749-756.
- Segrave, K., (2010). Lynchings Of Women İn The United States Publishers: Mcfarland & Company, Inc., North Carolina.
- Selçuk, Ş. E. N., & SAPANCI, A. Bireysel ve Sosyal Faktörlerin Madde Bağımlılığı Şiddeti Üzerindeki Yordayıcı Etkilerinin Karşılaştırılması. *Bağımlılık Dergisi*, 25(3).
- Selph, G. R., Crain, M. H., Anderson, A., & Naval Postgraduate School. (2018). *Measuring Sentiment Response To Collective Violence Through Social Media* (Doctoral Dissertation, Master’’s Thesis, Naval Postgraduate School, 2018. [Http://Hdl. Handle. Net/10945/66275](http://hdl.handle.net/10945/66275)).
- Sezer, S. (2011). Ticari başarısızlık sonucu ortaya çıkan intihar ve intihar girişimi olaylarının sosyo-ekonomik nedenleri.
- Shalev, A., Liberzon, I., & Marmar, C. (2017). Post-Traumatic Stress Disorder. *New England Journal Of Medicine*, 376(25), 2459-2469.
- Sharma, K. K., Vatsa, M., Kalaivani, M., & Bhardwaj, D. (2019). Mental Health Effects Of Domestic Violence Against Women İn Delhi: A Community-Based Study. *Journal Of Family Medicine And Primary Care*, 8(7), 2522.

- Siyez, D. M., & Aysan, F. (2007). Ergenlerde görülen problem davranışların psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yordanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 145-171.
- Sözcü Gazetesi, 02.07.2014
(Erişim: <http://www.sozcu.com.tr/2014/genel/madimakolayi-nedir-madimakta-neler-yasandi-madimak-olayi-tarihi-546581/>, 02.07. 2014)
- Sparby, D. M. (2017). Digital Social Media And Aggression: Memetic Rhetoric İn 4chan’’s Collective İdentity. *Computers And Composition*, 45, 85-97.
- Stein, M. (2019). *The Stonewall Riots: A Documentary History*. Nyu Press.
- Stoner, A. F., (1961). A Comparison Of Individual And Group Decisions Involving Risk Thesis (M.A.) Massachusetts Institute Of Technology.
- Stylianou, A. M. (2018). Economic Abuse Within İntimate Partner Violence: A Review Of The Literature. *Violence And Victims*, 33(1), 3-22.
- SULAK, S. A. Okul sağlığı ve güvenliği. *Eğitim Bilimlerinden Yansımalar*, 45.
- Sunar, L. (Ed.). (2014). Türkiye’’de toplumsal değişim. Nobel.
- Sunay, R. (1999). Avrupa sözleşmesi çerçevesinde oluşan Avrupa kamu düzeni kavramının kapsamı ve fonksiyonel değeri. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7, 309-330.
- Süreyya, C. (Tarih yok). Şiddet önleme ve izleme merkezleri ile uygulamadaki eksiklikler. Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi, 5(2), 74-114.
- Swingewood, A., (2010). Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi (Çev.Osman Akınhay) Agora Kitaplığı: İstanbul.
- Syed, J., & Ali, F. (2021). A Pyramid Of Hate Perspective On Religious Bias, Discrimination And Violence. *Journal Of Business Ethics*, 172, 43-58.
- Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., & Er, S. H. (2010). Lise Öğrencilerinin Siber Zorba Davranışlarda Bulunma ve Maruz Kalma Durumlarına İlişkin Görüşleri. D.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2010, sayı: 21, s. 257–270.
- Şahin, Y. (2013). Çatışma kuramları ve kimlik temelli çatışmalar: Teorik bir giriş. *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 1(1).
- Şengün, M. (2007). Ahlaki gelişimin psiko-sosyal dinamikleri. On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 23, 201-221.

- Şimşek, Y. (2012). Kamu politikalarına yön vermesi açısından pkk şiddetinin sosyo-kültürel kaynakları. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14(2).
- Tallman, L. A., et al. (2020). Social Identity and Radicalization in Political Conflict. *Journal of Conflict Resolution*, 64(1), 44-67.
- Tanay, G., (2012). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Ceza Ve Ceza Usul Hukuku Bilim Dalı Ayrımcılık Suçu Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tarhan, N. (2020). Uluslararası ilişkiler, psikoloji ve din boyutuyla şiddet olgusu. *TİHEK Akademik Dergi Özel Sayısı*, 4, 9-17.
- Tarhan, N., (2011). Toplum Psikolojisi Sosyal Şizofreniden Toplumsal Empatiye Timağ Yayınları: İstanbul.
- Taşdemir Afşar, S. (2015). Türkiye'de şiddetin" kadın yüzü". *Journal of Sociological Studies/Sosyoloji Konferansları*, (52).
- Tatlıcan, Ü., (2011). Sosyoloji Ve Sosyal Teori Yazıları. Sentez Yayın Ve Dağıtım: Bursa
- Tezcan, M., (2010). Sosyolojiye Giriş. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Tilly, C., (2003). The Politics Of Collective Violence Cambridge Press: Uk.
- Topcu, E. S., (2016). Grafik Tasarımda Toplumsal Olgular Ve Estetik Kaygıların Tasarım Sürecine Etkileri Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-Ğğ Öğretmenliği Programı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi , İzmir.
- Tuna, S. (2010). *Aile içi çocuk istismarı: annelerin bazı risk faktörleri açısından incelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Turhan, E., İnandı, T., Özer, C., & Akoğlu, S. (2011). Üniversite öğrencilerinde madde kullanımı, şiddet ve bazı psikolojik özellikler. *Turkish Journal of Public Health*, 9(1), 33-44.
- Turner, C. J., (1982). Social Identity And Intergroup Relations . (Ed.) Henri Tajfel S. 1-41cambridge University Press: Uk
- Tur-Prats, A. (2021). Unemployment And İntimate Partner Violence: A Cultural Approach. *Journal Of Economic Behavior & Organization*, 185, 27-49.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırması Komisyonu. Türkiye’de ortaöğretime devam eden öğrencilerde ve ceza ve infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve

- hükümlü çocuklarda şiddet ve bunu etkileyen etkenlerin saptanması. Araştırma Raporu. Ankara: 2007;(19-22):56-8.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar Raporu, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvencilik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2022-49662>, adresinden 20.04.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Ulu, A. & Karakoç, Ğ. (2004). “Kentsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi”. Planlama Dergisi, Cilt. 3 (29); S. 59-66.
- Umur, S. (2010). *Kalkınma Sürecinde Değişen Davranış Kalıpları: Toplumsal Şiddetin Nedenleri* (Master's thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Uslu, A. G. F. (2013). Çağdaş ceza adaleti içinde mağdur. Ankara Barosu Dergisi, (4).
- Uzun, A., & Demir, T. (2019). Kamu değeri üzerine bir literatür analizi: kuram ve uygulama. In D. Demirdizen Çevik & O. Geyik (Eds.), London: IJOPEC Publication.
- Ümmet, D. (2007). *Üniversite öğrencilerinde sosyal kaygının cinsiyet rolleri ve aile ortamı bağlamında incelenmesi* (Master's thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Ün, M. B., & Timur, K. (2016). Kolektif siyasal şiddet analizine toplumsal hareketler teorisi yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(3), 523-551.
- Vatandaş, S. (2021). Şiddet ve Televizyon: Şiddetin Televizyon Üzerinden Deneyimlenmesi. *Humanitas- Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 77-84. doi:10.20304/humanitas.854202.
- Wade, L. M. (2017). Social Unrest And Community Oriented Policing Services. *Journal Of Human Behavior In The Social Environment*, 27(6), 636-638.
- Weber, M., (1995). Toplumsal Ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı (Çev. Özer Ozankaya). Ğmge Kitabevi Yayınları: Ankara
- Weber, M., (2003). Sosyoloji Yazıları (Çev. Taha Parla). Ğletişim Yayınları: Ğstanbul
- Weissman, D. M. (2012). Law, Social Movements, And The Political Economy Of Domestic Violence. *Duke J. Gender L. & Pol'y*, 20, 221.

- Williams, I., & Shearer, H. (2011). Appraising public value: Past, present and futures. *Public Administration*, 89(4), 1367-1384.
- Williamson, E. (2013). Measuring Gender-Based Violence: Issues Of İmpact And Prevalence. In *Gender-Based Violence And Public Health* (Pp. 65-78). Routledge.
- World Health Organization. (2002). World report on violence and health. Retrieved from https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/su mmmary_en.pdf
- Yalçın, Ö., & Erdoğan, A. (2013). Şiddet ve agresyonun nörobiyolojik, psikososyal ve çevresel nedenleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 388-419.
- Yaman, E., Eroğlu, Y., & Peker, A. (2011). Okul zorbalığı ve siber zorbalık. İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Yaman, Ö. M. (2014). Uyuşturucu madde bağımlısı gençlerin aile içi ilişkilere yönelik görüşleri: Esenler-Bağcılar örneği. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 1(1), 99-132.
- Yavuzer, Y., Gündoğdu, R., & Dikici, A. (2009). Teachers'' perceptions about school violence in one Turkish city. *Journal of School Violence*, 8(1), 29-41.
- Yıldırım, İ. Sosyal ve Kültürel Ayrışma Çerçevesinde Mahalle Kavgaları: Cizre Örneği. *Sosyoloji Dergisi*, (43), 23-49.
- Yılmaz, Ö. Ü. M., & Göktürk, Ö. G. İ. Sosyal problemler ve sosyal risk analizi.
- Yılmaz, Ş. N., & Karaaziz, M. (2023). Şiddet ve saldırgan davranışta çocukluk çağı travmalarının rolü. *MEYAD Akademi*, 4(1), 80-94.
- Yiğit, A., & Uğurluoğlu, D. (2020). A Metaanalysis To Determine The Level Of Physical and Verbal Violence Against Physicians In Turkey. *Journal of Health and Nursing Management*, 7(1), 99-111.
- Yorohan. R., (2011). The Relationship Between Exposure To Violence, Acceptance Of Violence And Engagement İn Violence: A Study Of Turkish Adolescence İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Yayınlanmamış Yüksek Lisans Programı İstanbul
- Yücel, D. M., ""Farklı Bir Olay Yeri Olarak Sanal Gerçek"" Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 6 (2): 407-418. Çelik, T. (2023). Suç önleme politikaları içerisinde önleyici polis uygulamalarının önemi ve dünya

örnekleri ile Türkiye uygulamalarının karşılaştırılması (Master's thesis, MEF University).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Kırıkkale Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölüm	Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Enstitü	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	